

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

Natura 2000-basisanalyse 2022-2027

Revideret udgave

Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen

Natura 2000-område nr. 69

Habitatområde H62

Fuglebeskyttelsesområde F43

November 2021

Udgiver: Miljøstyrelsen

Redaktion:
Miljøstyrelsen Midtjylland

Forsidefoto:
Værnengene med rastende bramgæs
Fotograf: Miljøstyrelsen Midtjylland

ISBN: 978-87-7038-810-8

Baggrundskort: © Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering

Indhold

1. Natura 2000-basisanalyse (planperiode 2022-2027)	4
1.1 Basisanalysens indhold	4
1.2 Natura 2000-planprocessen	5
1.3 Udpegningsgrundlag	5
1.4 Naturlandskssystem	6
1.5 Datagrundlaget	7
1.5.1 Særligt om arter	8
1.6 Foreløbig vurdering af områdets trusler	9
2. Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen	10
2.1 Områdebeskrivelse	11
2.2 Udpegningsgrundlag for Natura 2000-området	12
2.3 Opsummering	14
3. Områdets naturtyper	15
3.1 Områdets terrestriske natur	16
3.1.1 Lysåbne terrestriske naturtyper	18
3.2 Områdets sø-natur	36
3.2.1 Søer under 5 ha	36
3.2.2 Foreløbig vurdering af negative påvirkninger (trusler mod naturlandskssystemen)	38
3.2.3 Søer over 5 ha	38
3.3 Områdets vandløbsnatur	40
3.4 Områdets marine natur	41
3.4.1 Foreløbig vurdering af negative påvirkninger (trusler mod naturlandskssystemen)	42
4. Områdets habitatarter	46
5. Områdets fuglearter	50
5.1 Ynglefugle	50
5.2 Trækfugle	66
6. Indsatser i området	80
6.1 Indsatser på marine arealer	82
6.2 Indsatser i vandplaner	82
7. Litteratur	83
7.1 Anvendte EU-direktiver, love og bekendtgørelser	83
7.2 Anvendt faglitteratur	83
8. Bilag 1	86

1. Natura 2000-basisanalyse (planperiode 2022-2027)

EU's Natura 2000-direktiver (fuglebeskyttelsesdirektivet og habitatdirektivet) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette en række sjældne, truede eller karakteristiske naturtyper og arter af europæisk betydning.

Danmark har valgt at gøre dette ved en systematisk og tilbagevendende Natura 2000-planlægning, der på grundlag af direktivforpligtelsen og den nationale naturovervågning for 6-årige planperioder (dog 12-årige for skovbevoksede fredsskovpligtige arealer) prioriterer den krævede indsats. Planperioden 2022-27 dækker også de fredsskovpligtige arealer. På det akvatiske område bygger indsatsen i vid udstrækning på den, der fremgår af vandområdeplanerne, som har til formål at forbedre vandmiljøet i retning af god økologisk tilstand. Dette vil samtidig tilvejebringe forbedringer i vandkvaliteten og fysiske forhold i vandløb (fx fjernelse af spærringer), som er nødvendig for at opnå god naturtilstand for de vandområder, der også er udpeget som Natura 2000-områder.

Natura 2000-planlægningen sker efter reglerne i miljømålsloven og skovloven med tilhørende bekendtgørelser. En Natura 2000-plan består af mål for naturtilstanden i Natura 2000-området og et indsatsprogram. Indsatsprogrammet for det enkelte Natura 2000-område udarbejdes på baggrund af en basisanalyse og foreliggende overvågningsdata.

Basisanalysen, som præsenterer datagrundlaget, skal indeholde følgende elementer:

- Kortlægning af habitatnaturtyper og levesteder for arter, som områderne er udpeget for.
- Vurdering af tilstand og foreløbig vurdering af trusler.
- Et resumé, som på kortbilag angiver beliggenheden af de kortlagte arealer og tilstanden.

Der er udpeget 269 habitatområder og 124 fuglebeskyttelsesområder i Danmark.

Fuglebeskyttelses- og habitatområder kan være sammenfaldende eller ligge i umiddelbar tilknytning til hinanden, hvorfor der i alt er 257 Natura 2000-områder i Danmark.

1.1 Basisanalysens indhold

Basisanalysen er grundlaget for målfastsættelse og indsatsprogram i Natura 2000-planen for de enkelte, udpegede Natura 2000-områder. Basisanalysen fokuserer på Natura 2000-forpligtelser og dermed på de arter og naturtyper, som området er udpeget for at beskytte.

Basisanalysen er udarbejdet på grundlag af de nationalt indsamlede og kvalitetssikrede data, der indhentes gennem det nationale overvågningsprogram for vand og natur - NOVANA. Data er offentligt tilgængelige på Danmarks Miljøportal. Miljøstyrelsen har i årene 2016-19 gennemført en fornyet kortlægning af de enkelte habitatnaturtyper og visse arters levesteder, og data herfra udgør sammen med andre data fra NOVANA-overvågningen omdrejningspunktet for basisanalysen.

For de marine naturtypers vedkommende, foretages der som udgangspunkt én kortlægning af udbredelsen af naturtypen. Områderne overvåges dog løbende i NOVANA-programmet.

Natura 2000-planlægningen 2022-27 vedrører både de arealer, der er omfattet af miljømålsloven og de arealer, der er omfattet af skovloven.

Basisanalysen, som er udarbejdet inden afslutning af anden planperiode for Natura 2000-planen

(2016-2021), vil for hvert område indeholde en status for indsatser i første planperiode (2010-2015) og den del af anden planperiode (2016-2021), der er gået. Status bygger primært på tilgængelig viden om tilsagn om tilskud efter landdistriktsstøtteordningerne og godkendte EU-projekter (LIFE).

1.2 Natura 2000-planprocessen

Planprocessen for de statslige Natura 2000-planer er fastsat i miljømålsloven og i bekendtgørelse om Natura 2000-skovplanlægning.

Natura 2000-planen udarbejdes efter forudgående drøftelse med de berørte statslige, kommunale og regionale myndigheder og med inddragelse af nationalparkbestyrelser, foreninger, organisationer og lodsejere, som har en væsentlig interesse i planen. De tværgående, overordnede drøftelser foregår på nationalt niveau. På regionalt niveau præsenterer Miljøstyrelsen de relevante basisanalyser, og et muligt planindhold drøftes. Basisanalyserne offentliggøres senest samtidig med, at drøftelser med de berørte interessenter indledes.

Forslag til Natura 2000-planer for 2022-2027 skal offentliggøres senest 1 år efter offentliggørelsen af basisanalyserne. Planforslagene sendes herefter i mindst 12 ugers offentlig høring, hvorefter de endelige planer udgives. Der gælder særlige høringsregler, hvis det offentliggjorte planforslag ændres væsentligt.

1.3 Udpegningsgrundlag

For hvert Natura 2000-område findes et udpegningsgrundlag, der ud fra de af EU fastsatte regler rummer væsentlige forekomster af arter og naturtyper, der er omfattet af naturdirektiverne. For disse dyr, fugle, planter og naturtyper er der inden for de udpegede Natura 2000-områder en særlig forpligtelse. Det er de arter og naturtyper, der er på områdernes udpegningsgrundlag, som behandles i denne basisanalyse. Indsatsen for Natura 2000-områdets udpegede naturtyper og arter vil dog i mange tilfælde betyde, at forholdene også forbedres for en lang række både almindelige, sjældne og rødlistede arter, der findes inden for området, men som ikke er grundlag for områdets udpegningsgrundlag som Natura 2000-område.

Naturen er dynamisk, og nogle arter og naturtyper indvandrer til nye områder, mens andre af naturlige grunde forsvinder fra områder, hvor de tidligere var kendt. Endvidere forbedres vidensgrundlaget om arternes og naturtypernes forekomst inden for områderne yderligere i forbindelse med systematisk kortlægning, overvågning og andre undersøgelser. Derfor opdateres udpegningsgrundlaget for de enkelte Natura 2000-områder med mellemrum. Dette vil typisk ske hvert 6. år forud for udarbejdelse af nye statslige Natura 2000-basisanalyser og Natura 2000-planer. Miljøstyrelsen har i 2019 haft opdateret udpegningsgrundlag for såvel fuglebeskyttelsesområderne som habitatområderne i offentlig høring.

Basisanalyserne er udarbejdet på baggrund af det opdaterede udpegningsgrundlag.

Udpegningsgrundlaget er opdateret i perioden 2018-2021. Opdateringen er sket på baggrund af dokumenteret og kvalitetssikret data indsamlet i det nationale overvågningsprogram NOVANA. Det opdaterede udpegningsgrundlag består af de arter, fugle og naturtyper, der findes i væsentlig forekomst i området. I forbindelse med opdateringen er en række arter, fugle og naturtyper hhv. tilføjet og udtaget fra udpegningsgrundlaget. I forhold til ændringer i udpegningsgrundlaget skal de ny tilføjede arter, fugle og naturtyper beskyttes. De arter, fugle og naturtyper, der udtages, skal også beskyttes, indtil EU-Kommissionen har accepteret det opdaterede udpegningsgrundlag. Det vil sige, at det nuværende udpegningsgrundlag både indeholder de naturtyper, arter og fugle, der forventes udtaget fra udpegningsgrundlaget og dem, der er tilføjet.

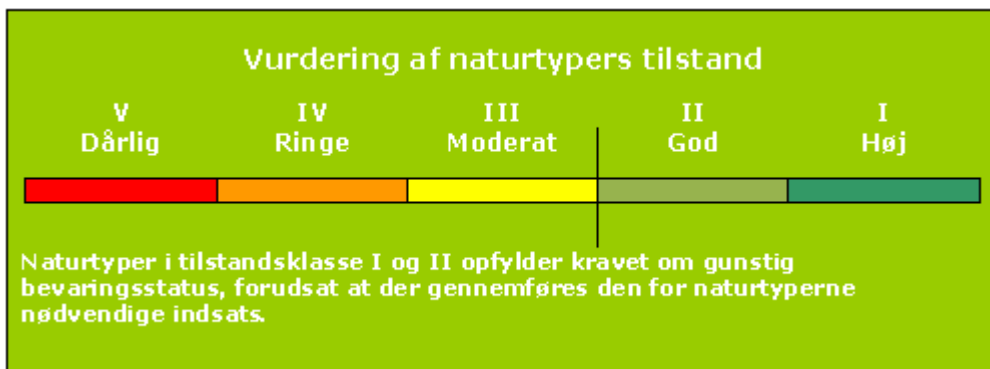
1.4 Naturtilstandssystem

Overvågningen og kortlægningen af naturtyperne og levesteder for arter viser, at mange af disse i forskelligt omfang bliver påvirket af en række faktorer, som kan have betydning for naturtypernes og levestedernes tilstand og indhold af dyre- og plantearter.

Der er ikke udviklet et tilstandsvurderingssystem for de marine naturtyper.

Vurdering af de fleste naturtypers naturtilstand bygger på et system, der inddeler forekomster af Habitatdirektivets naturtyper i 5 tilstandsklasser, hvor I (høj) er bedst og V (dårlig) er værst. Tilstandssystemet er nærmere beskrevet i DCE Aarhus Universitets faglige rapport "Vurdering af naturtilstand", der indgår i Bekendtgørelse om klassificering og fastsættelse af mål for naturtilstanden i internationale naturbeskyttelsesområder. Som led i beregningen af tilstanden beregnes både et artsindeks, baseret på indholdet af plantearter i en cirkel med radius på 5 m, og et strukturindeks, der i de lysåbne naturtyper er baseret på vegetationshøjden, opvækst af vedplanter, forekomst af drænggrøfter m.m. Artsindeks for søer er beregnet ud fra alle fundne arter i både rørsump og sø.

Struktur- og artsindeks for den enkelte naturtype vægtes sammen til naturtypens tilstandsklasse på arealet. Et højt strukturindeks kombineret med et lavt artsindeks viser, at naturarealet har forudsætninger for et højt naturindhold, men at artspotentialet endnu ikke er til stede. Et højt artsindeks kombineret med et lavt strukturindeks kan anvendes som et redskab til at lokalisere artsrige forekomster med højt artspotentiale (eller potentiale for høj naturtilstand, men med stort behov for pleje eller anden indsats).

Tilstandsklasser for naturtyper

Kortlægningen af de lysåbne naturtyper og levestederne i habitatområderne gentages med 6 års mellemrum. Skovnaturtyper med fredskovspligt kortlægges med 12 års mellemrum. Kortlægningen af de små søer er foregået løbende siden 2007. Der er således gennemført tre kortlægninger af de fleste terrestriske, lysåbne naturtyper og to kortlægninger af skovnaturtyperne.

Natura 2000-områdernes lysåbne, terrestriske naturtyper blev første gang systematisk kortlagt i 2004-06. Her blev 23 lysåbne naturtyper kortlagt. De 10 skovnaturtyper blev kortlagt første gang i 2005-12. I 2010-12 blev de 23 lysåbne naturtyper genkortlagt. Yderligere 10 lysåbne terrestriske naturtyper blev inddraget i kortlægningen. De 10 skovnaturtyper og alle 34 lysåbne naturtyper er genkortlagt i perioden 2016-19. I 2018 blev Natura 2000-områdernes områdegrens justeret, og der blev udpeget en række nye områder. I 2019 blev der gennemført en første kortlægning af de nye arealer.

Den nye kortlægning af de lysåbne naturtyper og skovnaturtyperne er mere detaljeret og giver dermed et mere finmasket billede af områdets habitatnatur. En sammenligning af resultaterne fra kortlægningerne kan derfor vise udsving, både i antallet af naturtyper, deres arealer og deres

tilstand, som er et resultat af denne større detaljeringsgrad samt mindre metodemæssige ændringer i kortlægningen. For hvert Natura 2000-område er udsving i kortlagt naturareal og beregnet naturtilstand vist og kommenteret. Det er vigtigt at være opmærksom på, at kortlægningen er et øjebliksbillede, og kan være påvirket af fx årstidsvariation som den meget tørre sommer i 2018, og at ændringer i fx hydrologiske forhold eller tilgroning kan have betydning for hvilke arter, der registreres i området. Naturen er langsom og stabile forbedringer af tilstanden kan tage lang tid, fx er plejekrævende naturtyper afhængig af vedvarende pleje.

Lige som for de lysåbne habitatnaturtyper og de mindre søer er der udviklet systemer for at kunne beregne tilstanden af levesteder for en række arter. Det drejer sig om arterne klokkefrø, stor vandsalamander og eremit samt 16 arter af ynglefugle.

Systemet inddeler arternes levested i 5 tilstandsklasser, som beskrevet under naturtypernes tilstandssystem. Beregningen af tilstanden er baseret på en række nøgelfaktorer, der er specielt vigtige for, at levestederne kan fungere optimalt for de pågældende arter. Se de tekniske anvisninger til kortlægning af levesteder for klokkefrø, stor vandsalamander, eremit og ynglefugle.

For arter og naturtyper uden et bekendtgørelsesfastsat naturtilstandssystem vil udviklingen i naturtilstanden blive beskrevet på grundlag af betydende naturparametre. Det kan fx være parametre som bestandstal, udbredelse og forekomst af sårbare arter, store træer, eutrofiering eller tilsvarende, hvor der er indsamlet ensartede landsdækkende data. Miljøstyrelsen vurderer på den baggrund, om der er tale om fremgang, tilbagegang eller stabil tilstand. En stabil tilstand eller fremgang anses for at være i overensstemmelse med direktivforpligtigelsen om at sikre eller genoprette en række sjældne, truede eller karakteristiske naturtyper og arter af europæisk betydning.

1.5 Datagrundlaget

I hver enkelt basisanalyse præsenteres aktuelle overvågningsdata for naturtyper og arter, der er medtaget på det pågældende Natura 2000-områdes udpegningsgrundlag. Naturtyper, arter og/eller fugle, der forventes udtaget fra udpegningsgrundlaget, er ikke behandlet i basisanalysen.

Data, der anvendes og præsenteres i basisanalyserne, er ensartede, kvalitetssikrede og landsdækkende data, der er offentligt tilgængelige. Det vil i helt overvejende grad dreje sig om data indsamlet og kvalitetssikret i forbindelse med gennemførelse af det statslige overvågningsprogram - NOVANA. Den konkrete, praktiske gennemførelse af overvågningen og efterfølgende databehandling for de enkelte arter og naturtyper er beskrevet i de tekniske anvisninger, som kan findes på DCE Aarhus Universitets hjemmeside og for arternes vedkommende i de årlige NOVANA-rapporter.

De fleste data stammer fra den terrestriske del af overvågningsprogrammet, men derudover inddrages data indsamlet i de øvrige NOVANA delprogrammer, fx kortlægning og tilstandsvurderinger i søer, kortlægning af marine naturtyper og vandløb samt artsdata fra de akvatiske overvågningsprogrammer i NOVANA fx data til belysning af forekomst af lampretter, fisk, insekter og havpattedyr.

Naturtype- og artsdata, der anvendes i basisanalyserne, kan findes på Miljøministeriets [MiljøGIS](#) og i [Danmarks Naturdata](#).

Overvågning og kortlægning af naturtyper, arter og fugle er i NOVANA-programmet foretaget gennem hele overvågningsperioden, og er gennemført på forskellige tidspunkter og med forskellige intervaller.

Den marine habitatnatur er kortlagt i perioden 2011-2018. Miljøstyrelsen er fortsat i gang med kortlægning af udbredelsen af de marine naturtyper, hvor der hidtil har været særligt fokus på rev, boblerev og sandbanke. De marine naturtyper kortlægges først ved en geologisk akustisk kortlægning af området. Dette gøres ved, at der indsamles sejldata i området med såkaldt sidescan sonar, som giver et billede af havbundens ruhed, dette er sammenholdt med ortofoto, satellitfotos samt tidligere data fra geologiske borer og andre sejldata. Efterfølgende er den geologiske kortlægning verificeret med videoundersøgelser på udvalgte lokaliteter og evt. dykker, hvor flora og fauna samtidig registreres og sammenholdes med evt. tidligere data fra NOVANA.

Grænserne for en hel række terrestriske Natura 2000-områder er justeret i 2018. For at kunne præsentere en fuldt dækkende kortlægning af også de nye arealer (ca. 31.000 ha) er der gennemført en supplerende kortlægning af naturtyperne, levesteder for arter og fugle samt overvågning af ynglefugle i de nye områder og udvidelserne i 2019.

Der findes andre data om naturen i Natura 2000-områderne. Disse er dog ikke tilstrækkeligt ensartede og landsdækkende til, at Miljøstyrelsen har inddraget dem i de statslige basisanalyser, som blandt andet skal danne grundlag for en national prioritering af indsatsen i 3. planperiode (2022-2027). Mange af disse data vil med fordel kunne indgå i senere faser af planlægningen, ikke mindst i forbindelse med fastsættelse af konkrete forvaltningstiltag.

1.5.1 Særligt om arter

I basisanalysen præsenteres data om arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for området, og som dermed er en del af Natura 2000-forpligtelsen.

For en række arter er der i de terrestriske overvågningsprogrammer indsamlet data til belysning af deres forekomst og udbredelse især i men også i et vist omfang udenfor Natura 2000-områderne.

For en række arter medtages og præsenteres der artsdata fra de akvatiske overvågningsprogrammer under NOVANA. Der inddrages således data fra vandløbs-, sø- og den marine overvågning i forbindelse med vurdering af relevante arters forekomst inden for de udpegede Natura 2000-områder.

Fuglenes udbredelse, antal og bestandsudvikling beskrives på baggrund af data indsamlet og kvalitetssikret i forbindelse med gennemførelse af NOVANA-programmerne i perioden. Princippet for overvågning af både ynglefugle og trækfugle er, at alle arter, som indgår i et eller flere Natura 2000-områders udpegningsgrundlag overvåges i de områder, hvor de indgår i områdernes udpegningsgrundlag. Overvågningen er tidligere gennemført med forskellige frekvenser, men med udarbejdelse af en nyt overvågningsprogram gældende fra 2017, vil der som udgangspunkt fremadrettet blive gennemført overvågning af yngle- og trækfuglene hvert andet år - for enkelte arter dog hvert tredje år. Overvågningsdata til vurdering af fuglenes forekomst er for ynglefuglenes vedkommende helt overvejende indsamlet af Miljøstyrelsen. For trækfuglene er de data, der præsenteres for perioden 2010-2017, indsamlet og bearbejdet af DCE Aarhus Universitet. For nogle få af de sjældne ynglefugle suppleres der med data fra Dansk Ornitologisk Forening. Disse data kvalitetssikres af Miljøstyrelsen og er efterfølgende anvendt i forbindelse med udarbejdelse af basisanalyserne.

For fuglearterne på Natura 2000-områdernes udpegningsgrundlag er resultaterne fra NOVANA-programmet beskrevet i de videnskabelige rapporter fra DCE Aarhus Universitet.

For 16 af de mest truede danske ynglefugle er der – i lighed med tidligere – desuden sket en kortlægning af de pågældende arters levesteder i de områder, hvor de pågældende arter indgår i fuglebeskyttelsesområdernes udpegningsgrundlag.

Overvågnings- og kortlægningsmetoderne for de enkelte fuglearter er beskrevet i de tekniske anvisninger for NOVANA-programmet.

1.6 Foreløbig vurdering af områdets trusler

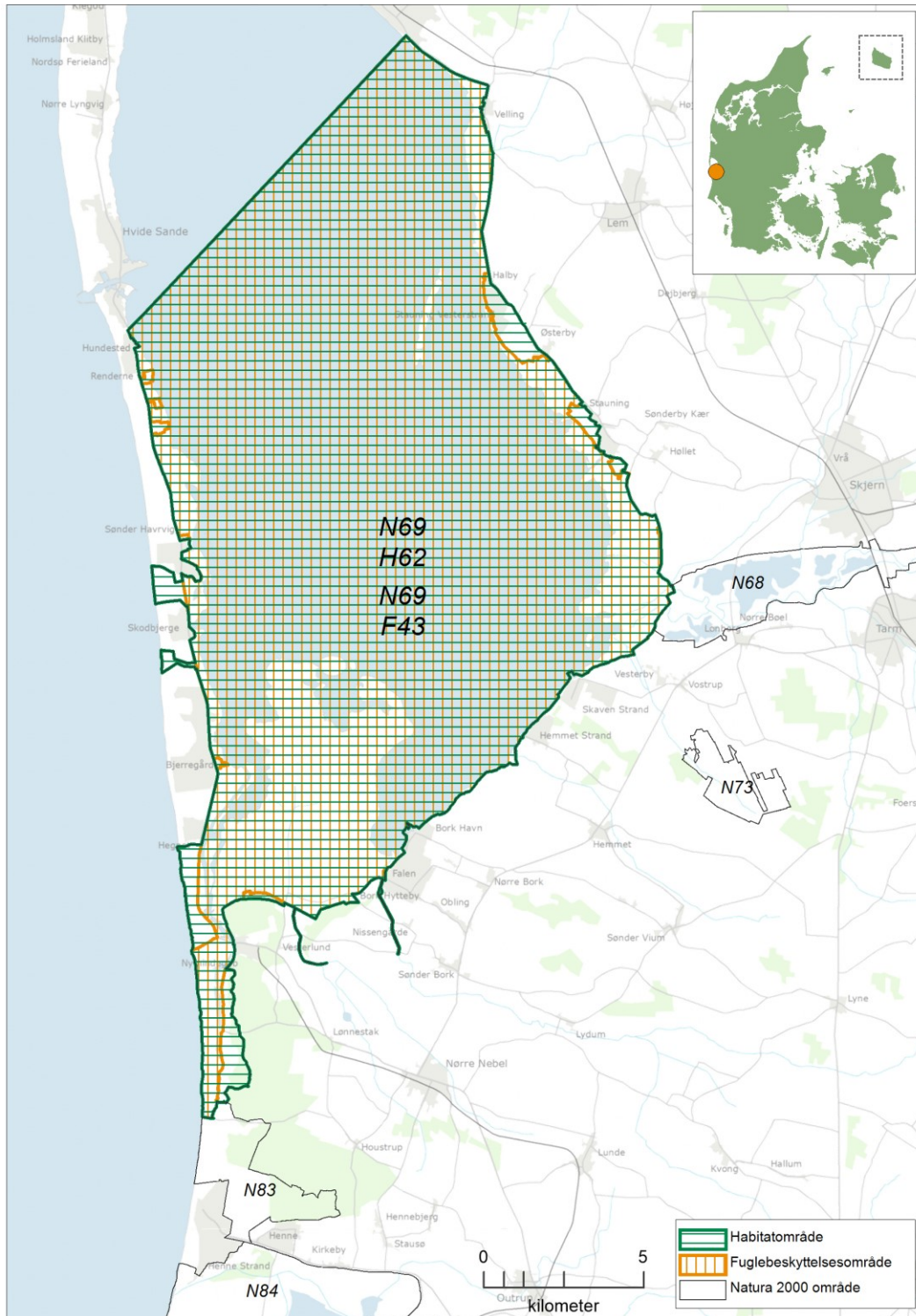
Basisanalysen indeholder en foreløbig vurdering af de trusler, der kan forvaltes på i det enkelte område og for hver enkelt art/naturtype. Der er andre og typisk mere diffuse forhold, som kan have en negativ betydning for naturtilstanden. Disse forhold bliver i NOVANA-programmet overvåget indirekte via forekomsten af plantearter, der er sårbare, henholdsvis robuste, over for næringsstoffer, udtørring, jordbrugsmæssig drift eller klimaændring. Tilsvarende kan prædation kun undtagelsesvist måles direkte.

Vurdering af betydningen af forstyrrelser af arter bygger i udgangspunktet på de vurderinger, som DCE Aarhus Universitet udarbejdede, da forstyrrelser og behov for justeringer af vildtreservaternes geografiske afgrænsning og adgangsforhold blev vurderet i 2013.

Skestork har af landets største ynglekolonier på øen Høje Sande i Ringkøbing Fjord. De voksne fugle fra kolonien ses dagligt fouragerende i losystemerne på Tipperne og Værnengene. Foto: Frits Rost

2. Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen

Kortet viser Natura 2000-områdets afgrænsning. Natura 2000-område N69 Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen består af habitatområde H62 (vandret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F43 (lodret orange skravering) begge med samme navn.

2.1 Områdebeskrivelse

Natura 2000-område nr. N69 Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen har et samlet areal på 28.185 ha, hvoraf de 21.543 ha er selve Ringkøbing Fjord og 272 ha er vandflade i de store søer. Området er afgrænset som vist på kortet. Natura 2000-området er udpeget som habitatområde nr. H62 Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen og fuglebeskyttelsesområde nr. F43 Ringkøbing Fjord. Ca. 1/5 af landarealet er statsejet og resten er privat.

Den del af fuglebeskyttelsesområdet, der hidtil har omfattet de nedre dele af Skjern Ådal omkring Hestholm Sø er overført til det nyoprettede fuglebeskyttelsesområde 118 - Skjern Å.

Området ligger i Ringkøbing-Skjern og Varde Kommune og inden for vandområdedistrikt Jylland og Fyn.

Dette Natura 2000-område er specielt udpeget for at beskytte de store forekomster af vandfugle som svaner, ænder, gæs og vadefugle, der yngler og raster ved og omkring Ringkøbing Fjord. Området rummer desuden over 15% af det samlede areal af naturtyperne hvid klit og havtornklit samt over 5% af det samlede areal af naturtyperne strandeng, forklit, grå/grøn klit og rigkær indenfor Natura 2000-områderne i den atlantiske biogeografiske region. Som et af de eneste steder i landet er naturtypen flodmunding på dette områdes udpegningsgrundlag.

Ringkøbing Fjord rummer ca. 63 % af den marine naturtype kystlagune og strandsøer inden for Natura 2000-områderne i den marine atlantiske region. Fjorden er en stor lavvandet brakvandsfjord omgivet af bl.a. store strandengsarealer, især ved Værnengene og Tipperne, der danner en halvø ud i den sydlige ende af fjorden. Her er landskabet fladt med talrige småsøer og enge, der er gennemskåret af loer og enkelte grøfter. På engene findes et af landets sidste faste ynglepladser for alm. ryle, brushane og stor kobbersneppe. Ved halvøens sydvestside findes flere klitområder, bl.a. Store- og Lille Mjøl og Bjålum Klit. I den østlige del af Ringkøbing Fjord ligger øen Klægbanken, der overvejende er bevokset med højt tagrør. I fjordens sydøst hjørne har Skjern Å sit udløbsdelta. Her findes bl.a. planten vandranke. Udløbet fra Skjern Å har direkte sammenhæng med det naboliggende N2000 område - Skjern Å, hvor Skjern Å-laksen gyder. Ud for å-deltaet ligger øen Høje Sande, hvor skestork har ynglet gennem en årrække. Fjorden har forbindelse til Vesterhavet gennem slusen ved Hvide Sande. Slusen var oprindeligt alene en afvandingssluse. Slusepraksis har stor indflydelse på saltholdigheden af fjordvandet og vandstanden i fjorden og på engene. I vinterhalvåret er saltholdigheden typisk meget lav grundet stor ferskvandstilførsel fra Skjern Å. Ud over naturtypen lagune er specielt strandengene afhængige af saltvandspåvirkning og høj vandstand. Strandengenes udbredelse og tilstand er derfor afhængig af slusepraksis. Flere fuglearter, herunder især ynglefugle som brushane og engryle stiller specifikke krav til lav salinitet og høj vandstand på engarealerne.

I området raster tusindvis af vandfugle herunder periodisk mere end 3000 knopsvaner og store tal af hvinand, mørkbuget kortegås, blishøne, hvidklire og lille kobbersneppe. Hvert vinterhalvår ses også rastende rovfugle som havørn og vandrefalk.

Ringkøbing Fjord er beskyttet som vildreservat, som har til formål at regulere den erhvervsmæssige og rekreative anvendelse af fjorden under hensyn til fjordens naturværdier. Reservatet regulerer færdsel, sejlads med bræt og motor samt jagt i flere dele af området.

Indenfor natura 2000-området er der tre fredede områder. Det drejer sig om fredninger, der skal sikre de landskabelige, naturmæssige og kulturelle værdier samt offentlighedens adgang til dele af området.

2.2 Udpegningsgrundlag for Natura 2000-området

Hvert Natura 2000-område er udpeget for at beskytte bestemte arter og/eller naturtyper, der er sjældne, truede eller karakteristiske for EU-landene. Disse udgør områdets udpegningsgrundlag. Nedenfor ses de naturtyper og/eller arter, der udgør dette Natura 2000-områdes udpegningsgrundlag. Udpegningsgrundlaget indeholder både de arter, naturtyper og fugle, der forventes udtaget fra udpegningsgrundlaget og dem, der er tilføjet, jf. processen med opdatering af udpegningsgrundlaget gennemført i perioden 2018-2021.

Udpegningsgrundlaget er opdelt efter de habitat- og/eller fuglebeskyttelsesområder, som Natura 2000-området består af. Hver habitatnaturtype og -art har en talkode, der er angivet i parentes (jf. habitatdirektivets bilag 1 og 2). Derudover er det angivet med *, om der er tale om en prioriteret naturtype jf. [habitatdirektivet](#). For fuglearterne er det angivet, hvorvidt der er tale om ynglefugle (Y) eller trækfugle (T).

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 62		
Naturtyper:	Flodmunding (1130)	Lagune* (1150)
	Strandeng (1330)	Forklit (2110)
	Hvid klit (2120)	Grå/grøn klit* (2130)
	Klithede* (2140)	Havtornklit (2160)
	Grårisklit (2170)	Klitlavning (2190)
	Søbred med småurter (3130)	Kransnålalge-sø (3140)
	Næringsrig sø (3150)	Brunvandet sø (3160)
	Vandløb (3260)	Våd hede (4010)
	Tør hede (4030)	Surt overdrev* (6230)
	Tidvis våd eng (6410)	Tørvelavning (7150)
	Rigkær (7230)	
	Vandranke (1831)	Flodlampret (1099)
	Havlampret (1095)	Laks (1106)
	Stavsild (1103)	Majsild (1102)
Arter:	Odde (1355)	

Tabellerne oven for viser naturtyper og/eller arter på udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. Tal i parentes henviser til de talkoder, som benyttes for naturtyper og arter fra habitatdirektivets bilag 1 og 2. * angiver, at der er tale om en prioriteret naturtype jf. habitatdirektivet.

Udpegningsgrundlaget er gennemgået i 2018-21. Majsild er ikke til stede i habitatområde H62. Den nævnte art gennemgås derfor ikke yderligere.

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 43		
Fugle:	Skarv (T)	Rørdrum (Y)
	Skestork (Y)	Knopsvane (T)
	Pibesvane (T)	Sangsvane (T)
	Grågås (T)	Blisgås (T)
	Kortnæbbet gås (T)	Bramgås (T)
	Mørkbuget knortegås (T)	Gravand (T)
	Knarand (T)	Spidsand (T)
	Skeand (T)	Pibeand (T)
	Krikand (T)	Hvinand (T)
	Havørn (T)	Stor skallesluger (T)
	Fiskeørn (T)	Blå kærhøg (T)
	Rørhøg (Y)	Vandrefalk (T)
	Plettet rørvagtel (Y)	Blishøne (T)
	Klyde (TY)	Hjejle (T)
	Pomeransfugl (T)	Almindelig ryle (TY)
	Brushane (Y)	Hvidklire (T)
	Stor kobbersneppe (Y)	Lille Kobbersneppe (T)
	Splitterne (Y)	Fjordterne (Y)
	Havterne (Y)	Mosehornugle (Y)
	Blåhals (Y)	Rødrygget tornskade (Y)

Ved fuglearterne er det angivet, om der er tale om ynglefugle (Y) eller trækfugle (T).

Udpegningsgrundlaget er gennemgået i 2018-21. Mosehornugle (Y) er ikke tilstede i fuglebeskyttelsesområde F43. For trækfuglene er følgende fugle ikke tilstede i national eller international væsentlig forekomst: Fiskeørn (T), grågås (T) og almindelig ryle (T) i fuglebeskyttelsesområde F43. De nævnte fugle gennemgås derfor ikke yderligere.

Pibeand benytter hele området til rast og fouragering i træktiden. Foto: Peter Bundgaard

2.3 Opsummering

Natura 2000-område nr. 69 Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen er primært karakteriseret ved selve fjorden og dens rige fugleliv og de store lysåbne arealer med kystnaturtyper. Området rummer vigtige arealer med strandeng, forklit, hvid klit, grå/grøn klit, havtornklit og rigkær. Området rummer en enkelt større næringsrig sø og syv store kystlaguner, heriblandt Ringkøbing Fjord, og en række småsøer, hvoraf en del er levesteder for fx. odder. Ved områdets store og små vandløb og omkringliggende arealer findes desuden en stor bestand af laks samt vandranke i Skjern Å deltaet. Der vurderes at være gode forudsætninger for stabile bestande af laks, odder og vandranke og der vurderes ikke at være de store trusler for disse arter i området.

Blandt trækfuglene bør nævnes en lang række vandfugle, herunder mængder af rastende svaner, stor antal af rastende gæs som kortnæbbet gås og bramgås. mange ænder som gravand, spidsand, pibeand og krikand og vadefugle som fx. hvidklire. Hvert vinterhalvår og i træktiden ses hyppigt rastende rovfugle som havørn og vandrefalk i området. Af ynglefugle bør fremhæves en af landets største kolonier af ynglende skestork, en af landets største og sidste bestande af alm. ryle, brushane og stor kobbersnepe samt en stor bestand af rørskovstilknyttede arter som rørdrum og rørhøg og til dels blåhals.

Naturtilstanden for de lysåbne naturtyper er god-høj ca. halvdelen af det samlede kortlagte areal og moderat-ringe på den anden halvdel. Det er især tilstanden på de store arealer med tagrørsbevokset strandeng (strandørsump), der trækker naturtilstanden ned samlet set. De overordnede trusler mod de lysåbne naturtyper i området er tilgroning i høj vegetation, vedplanter og invasive arter (især rynket rose).

Der vurderes at være gode forudsætninger for lokale ynglebestande af skestork, rørdrum, rørhøg, klyde, alm. ryle, brushane, stor kobbersnepe, havterne, plettet rørvagt, rødrygget tornskade og blåhals, selv om flere af arterne har ustabile forekomster i området. For fjordterne og splitterne vurderes der at være mindre gode forudsætninger for en fortsat lokal forekomst.

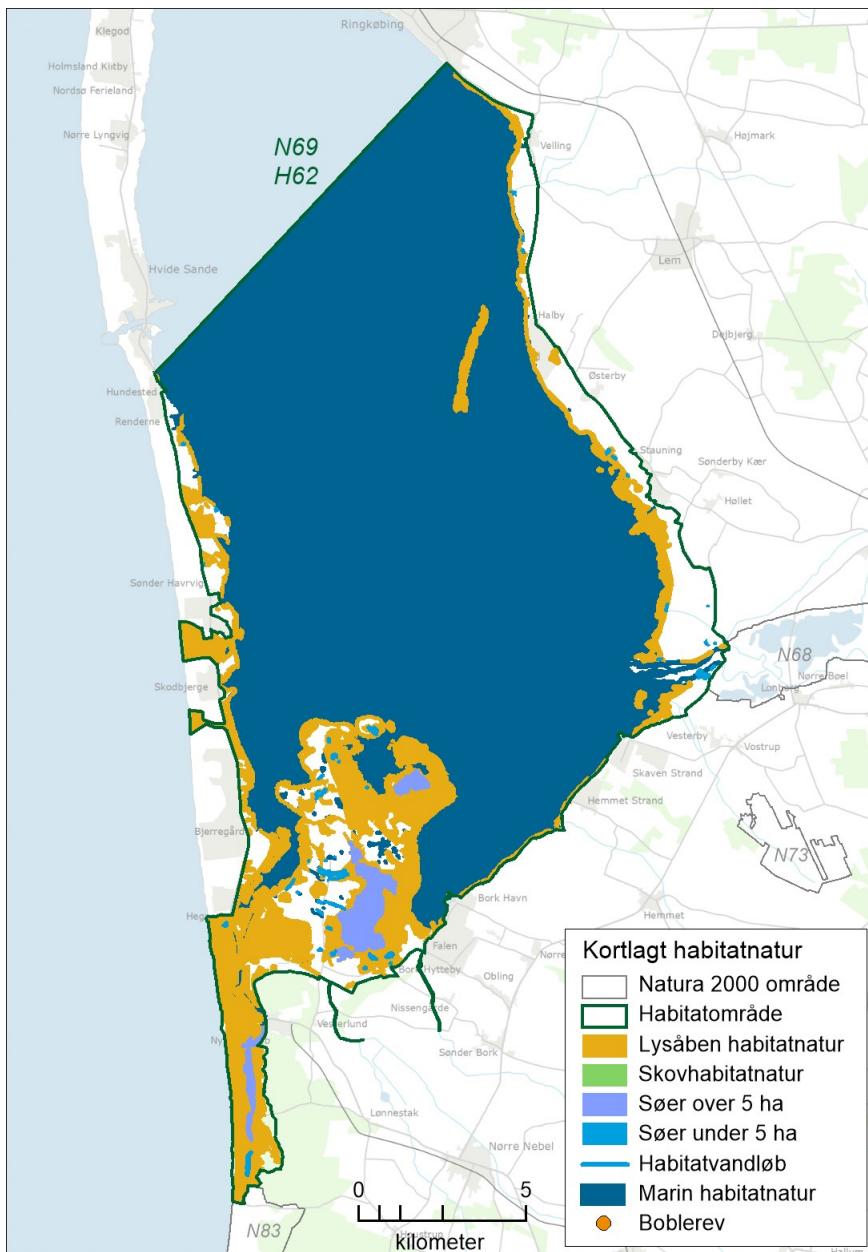
Den helt overordnede trussel mod ynglefuglene er risikoen for prædation fra landlevende rovdyr og for fjord- og splitterne er det tilgroning af de tidligere ynglør der udgør det største problem.

Der vurderes at være gode forudsætninger for forekomster af rastende og fouragerende trækfugle som skarv, knopsvane, pibesvane, sangsvane, kortnæbbet gås, bramgås, mørkbuget knortegås, gravand, krikand, skeand, spidsand, pibeand, knarand, stor skallesluger, hvinand, klyde, lille kobbersnepe, hvidklire, pomeransfugl, hjejle, vandrefalk, blå kærhøg og havørn.

De eneste trusler for trækfuglene er den forringede vandkvalitet i Ringkøbing Fjord, der kan påvirke fødegrundlaget for knopsvane, pibesvane, sangsvane, mørkbuget knortegås, pibeand, spidsand, stor skallesluger, hvinand og blichøne.

3. Områdets naturtyper

Natura 2000-områdets indhold af habitatnaturtyper fremgår af områdets udpegningsgrundlag, der kan ses i afsnit 2.2. I "Danske Naturtyper i det europæiske Natura 2000-netværk" og i DCE Aarhus Universitets NOVANA-rapporter findes en beskrivelse af de enkelte naturtyper og nogle af deres typiske arter.

Oversigtskort over Natura 2000-området. På kortet vises områdets kortlagte habitatnaturtyper. Der er flere søer over 5 ha i området. Naturtypen kendes ikke for alle søer over 5 ha, men alle er omfattet af vandområdeplanen.

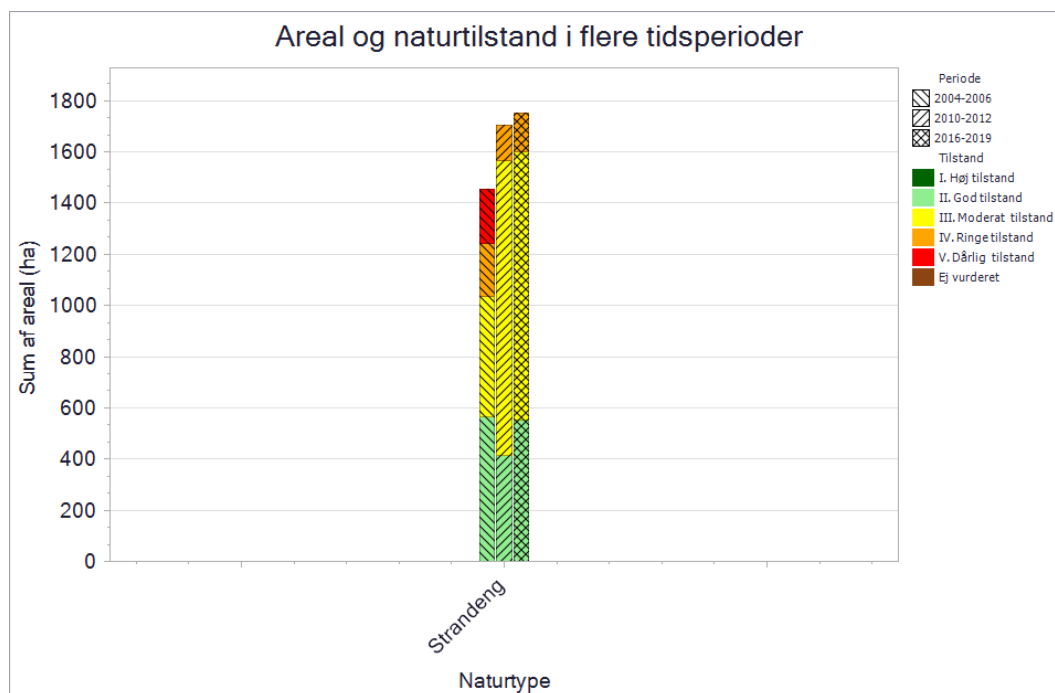
I figuren ovenfor er oversigtligt vist udstrækningen af de kortlagte habitatnaturtyper, der udgør en del af områdets udpegningsgrundlag. Kortet viser udbredelsen af de lysåbne naturtyper, vandløbsnaturtyperne og sø-naturtyperne (søer over og under 5 ha) samt de marine naturtyper. For en mere detaljeret visning af naturtypens udbredelse henvises til Miljøstyrelsens hjemmeside.

3.1 Områdets terrestriske natur

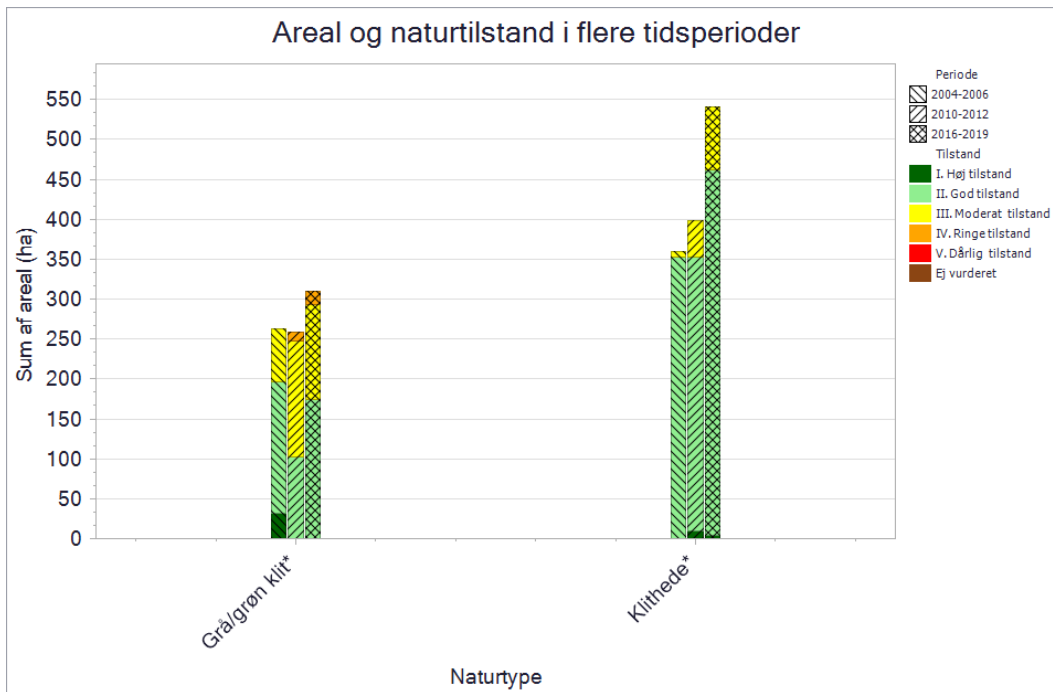
I området er der ved seneste kortlægning (2016-2019) kortlagt 13 lysåbne naturtyper. De fleste lysåbne naturtyper har været kortlagt tre gange (2004-06, 2010-12 og 2016-19) andre kun i forbindelse med de seneste to kortlægninger.

I nedenstående grafer ses det samlede areal for hver naturtype i Natura 2000-området. Graferne viser desuden den historiske udvikling i naturtypernes areal og tilstand.

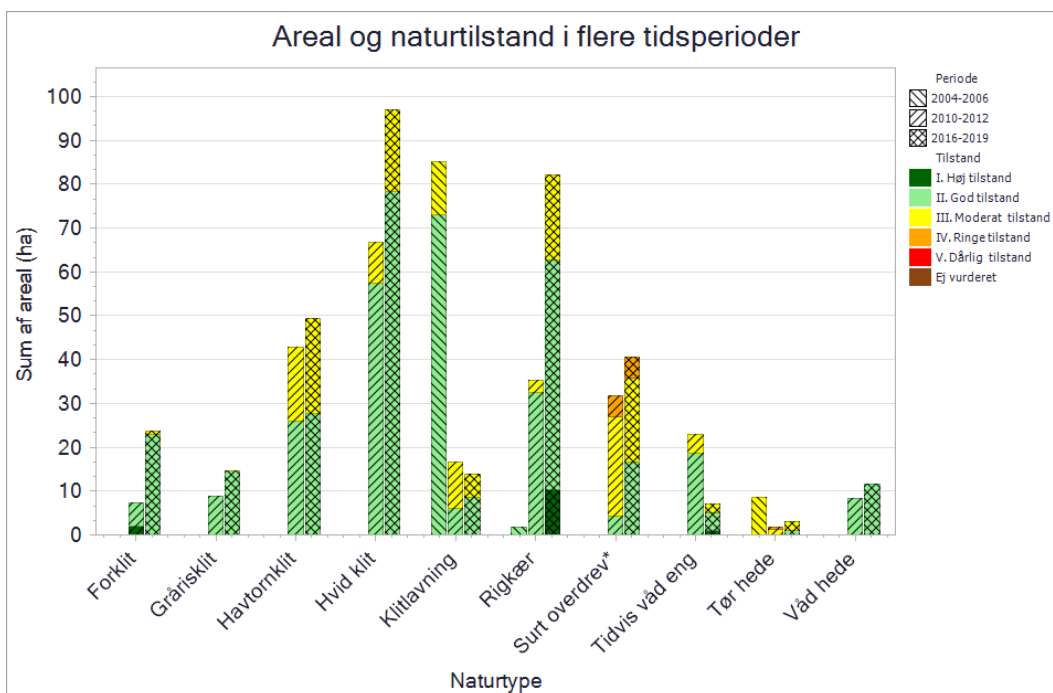
For de naturtyper, hvor der er et bekendtgørelsesfastsat tilstandssystem, er naturtypernes tilstand ligeledes angivet. Derved ses både den arealmæssige udvikling samt udviklingen i naturtypernes tilstand. For skovene og de to lysåbne naturtyper "urtebræmmer" og "indlandsklipper" er der ikke tilstandssystemer, og tilstanden vises derfor som "ej vurderet".

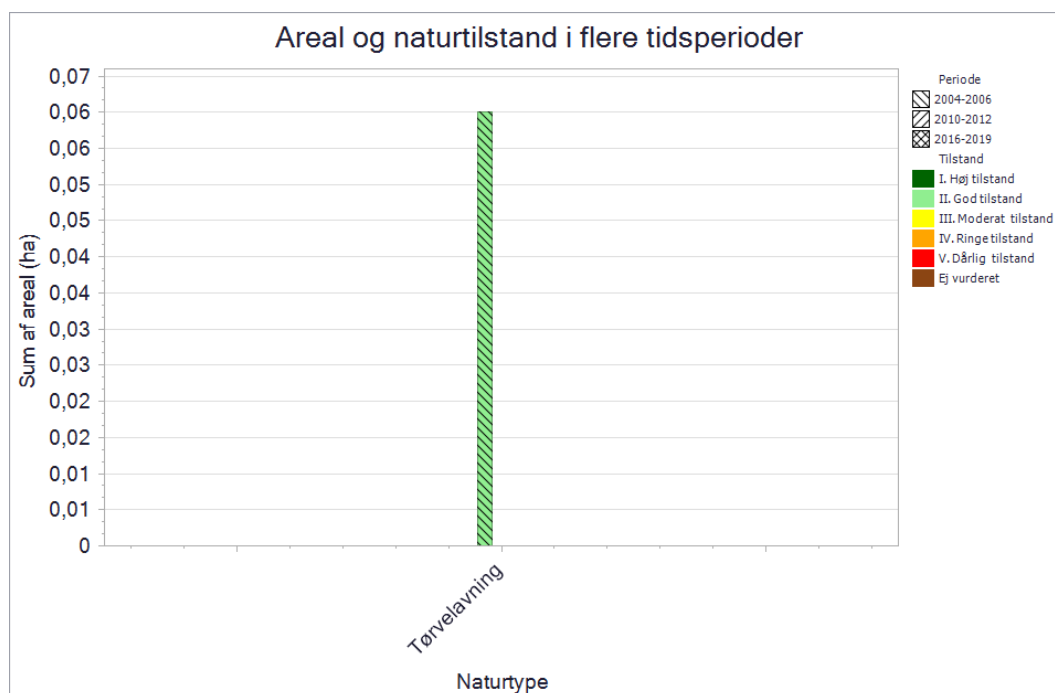
Grafen viser de kortlagte terrestriske naturtypers areal. Kortlægningsperioden er angivet ved skraveringen af de enkelte søjler og tilstandsklasserne vises med en farveskala.

Grafen viser de kortlagte terrestriske naturtypers areal. Kortlægningsperioden er angivet ved skraveringen af de enkelte søjler og tilstandsklasserne vises med en farveskala.

Grafen viser de kortlagte terrestriske naturtypers areal. Kortlægningsperioden er angivet ved skraveringen af de enkelte søjler og tilstandsklasserne vises med en farveskala.

Grafen viser de kortlagte terrestriske naturtypers areal. Kortlægningsperioden er angivet ved skraveringen af de enkelte søjler og tilstandsklasserne vises med en farveskala.

3.1.1 Lysåbne terrestriske naturtyper

I området er kortlagt en række lysåbne, terrestriske naturtyper, og i det følgende gives en generel beskrivelse af de enkelte typer.

Langs mere beskyttede kyster, hvor vind- og bølgeenergien er reduceret på grund af en lavere vanddybde og læ, dannes strandengstyper som strandeng og strandrørsump (1330) præget af salttolerante græsser og urter, typisk betinget af tidvise oversvømmelser med saltvand. Forklit (2110) og hvid klit (2120), som også omfatter vandrekliitter, dannes yderst langs havet. I de mere stabile kliitter længere inde i landet findes en række forskellige vegetationstyper afhængig af sandets kalkindhold, fugtighed og forstyrrelsesgrad. Grå/grøn klit (2130) består af et mere eller mindre lukket plantedække med græsser, urter, mosser og laver. Typen dækker over to undertyper, hvor den ofte artsrige grønsværsklit findes, hvor sandet er mere kalkholdigt, mens grå klit er de mest udvaskede og sure kliitter med en særlig rig mos- og lavflora. Ved en yderligere udvaskning og stabilisering af sandet dannes klithede (2140) med dominans af dværgbuske. Hvor grundvandsstanden er høj ses fugtig eller vanddækket klitlavning (2190) med en række forskellige plantesamfund såsom enge, rørsumpe og små klitsøer. Uden naturlige forstyrrelser, der holder vegetationen åben, vil kliitterne gro til i mere eller mindre åbne krat med forskellige træer og buske. På mere kalkrig bund dannes havtornklit (2160) ofte med islæt af havtorn og på mere sur og udvasket bund findes grårisklit (2170) med pilearten gråris. Hederne findes på sandede, næringsfattige jorder typisk med mordannelse. På højere liggende arealer findes tør hede (4030) præget af dværgbuske som hedelyng, revling, tyttebær og hede-melbærris. I lavninger findes våd hede (4010) præget af dværgbuske og/eller lave pors, ofte med stort indslag af blåtop, klokkeling og stedvist en rig urte-, mos- og lavflora. Surt overdrev (6230) omfatter stedvis meget artsrige græs-urtesamfund på kalkfattig, tør bund. Naturtypen findes i mange varianter og overgangsformer der er afhængig af jordbundsforholdene. Tidvis våd eng (6410) er næringsfattige græs-urte-samfund på bund, som tidvis er fugtig, våd eller oversvømmet. På kalkrig bund udvikles artsrige samfund med arter fælles med bl.a. rigkær, mens der på kalkfattig bund er tale om mere eller mindre fugtig mager græs-urtevegetation med færre arter. Typen danner ofte overgangen mellem vådbundstyper og overdrev eller hede, idet de er for fugtige til at være overdrev og for tørre til at være mose eller kær. På mere eller mindre kalkrig og næringsfattig bund med konstant høj

grundvandstand – typisk betinget af en opadgående grundvandsstrøm – udvikles den ofte artsrige naturtype rigkær (7230), som særligt kan være rig på karplanter og mosser.

Inden for området er der i alt i den seneste naturtypekortlægning (2016-19) kortlagt ca. 2946 ha lysåbne naturtyper. I den forrige kortlægning af de lysåbne naturtyper (2010-12) blev der kortlagt ca. 2601 ha. Forskellen skyldes primært, at der er fundet store arealer med klit-naturtyper i de områder, som habitatområdet forventes udvidet med samt en generel mere detaljeret kortlægning af habitatnaturtyperne i området.

Knap halvdelen af arealet er i 3. kortlægningsrunde i god-høj naturtilstand og den anden halvdel er i moderat-ringe tilstand. Ved 2. kortlægningsrunde i 2010-12 var ca. 40 % i god-høj tilstand og ca. 60 % i moderat-ringe tilstand. Forskellen skyldes primært en forbedring af tilstandene på nogle af de arealmæssigt dominerende naturtyper som strandeng og grå/grøn klit.

Strandeng (1330) er dels kortlagt som strandrørsump (tagrør) hele vejen rundt langs fjorden, dels med den arealmæssigt største andel som afgræssede/slåede enge på Tipperhalvøen mod sydvest. Der er fundet lidt flere arealer med naturtypen denne gang i forhold til kortlægningen 2010-2012. Arealet er således øget fra 1703 ha til nu 1753 ha ved den seneste kortlægning. Forskellen skyldes en mere detaljeret kortlægning i den seneste kortlægningsrunde. Ca. 554 ha, svarende til 32%, er i god naturtilstand, mens resten er moderat-ringe tilstand. Der er et stort sammenfald mellem arealer i moderat-ringe naturtilstand og arealer tilhørende undertypen strandrørsump, dvs. arealer domineret af høje tagrør. Den høje og ofte artsfattige vegetation er hovedårsagen til den moderat-ringe naturtilstand.

Klithede (2140) er overvejende kortlagt i den sydvestlige del af området. Der er i alt kortlagt ca. 541 ha i seneste kortlægningsrunde mod ca. 398 ha ved kortlægningsrunden i 2010-12. Arealændringen skyldes primært, at der er fundet en del nye arealer med naturtypen i de områder, som habitatområdet forventes udvidet med samt en justering af naturtypens afgrænsning, herunder bl.a. en mere detaljeret kortlægning i den seneste kortlægningsrunde. Ca. 85% af det kortlagte areal er beregnet til at være i god-høj tilstand, mens resten er beregnet til moderat naturtilstand. Der er ikke konstateret de store trusler mod denne naturtype i området.

Grå/grøn klit (2130) er overvejende kortlagt i den vestlige del af området. Der er i alt kortlagt ca. 310 ha i seneste kortlægningsrunde mod ca. 258 ha ved kortlægningsrunden i 2010-12. Arealændringen skyldes primært, at der er fundet en del nye arealer med naturtypen i de områder, som habitatområdet forventes udvidet med, samt at fordelingen i mosaikker mellem de forskellige klitnaturtyper er vurderet til at være anderledes end ved den seneste kortlægning. Ca. 56% af det kortlagte areal er beregnet til at være i god tilstand, mens resten er beregnet til moderat-ringe naturtilstand. Naturtypen er generelt ikke truet i nævneværdigt omfang af invasive arter og tilgroning med vedplanter, men en del arealer er under tilgroning i høje græsser og urter pga. manglende pleje.

Hvid klit (2120) er kortlagt i den sydvestlige del af området. Der er i alt kortlagt ca. 97 ha i seneste kortlægningsrunde mod ca. 67 ha ved kortlægningsrunden i 2010-12. Arealændringen skyldes primært, at der er fundet en del nye arealer med naturtypen i de områder, som habitatområdet forventes udvidet med. Ca. 81% af det kortlagte areal er beregnet til at være i god tilstand, primært fordi der næsten ikke er problemer med invasive arter.

Naturtypen rigkær (7230) er overvejende kortlagt i den sydvestlige del af området. Arealet er betydeligt større end ved kortlægningen 2010-2012, hvilket skyldes en mere detaljeret kortlægning, hvorved der er dukket flere nye arealer op, herunder arealer, der tidligere var kortlagt som tidvis våd eng. Under 2. kortlægningsrunde i 2010-12 blev der fundet ca. 35 ha med rigkær, og under den seneste kortlægning i 2016-19 er der fundet ca. 82 ha. Ca. 77% af det samlede kortlagte

areal beregnes til at være i god-høj naturtilstand fordi den overvejende andel af det kortlagte areal er i drift (afgræsning) og der er stort set ikke registreret problemer med hydrologien.

Havtornklit (2160) er kortlagt i den sydvestlige del af området. I sidste kortlægningsrunde i 2010-12 blev der kortlagt ca. 43 ha med naturtypen, mens der i den seneste runde blev fundet ca. 49 ha. Arealændringen skyldes primært en justering af naturtypens afgræsning samt en mere detaljeret kortlægning i den sidste kortlægningsrunde. Lidt over halvdelen (56%) af det samlede kortlagte areal beregnes til at være i god naturtilstand, mens resten er i moderat naturtilstand. Det er hovedsagligt mængden af arter og problemarter, der er afgørende for tilstanden.

Surt overdrev (6230) er kortlagt spredt mange steder i området. Arealet på ca. 41 ha er lidt større end ved kortlægningen 2010-2012, hvor der blev fundet ca. 32 ha. Forskellen skyldes primært en justering af naturtypens afgræsning, herunder en mere detaljeret kortlægning i den sidste kortlægningsrunde. Ca. 41% af det kortlagte areal er i god naturtilstand. På de resterende 59 % er det overordnede problem manglende drift og tilgroning i middelhøje græsser og urter.

Forklit (2110) er kortlagt i den sydvestlige del af området. Der blev i seneste kortlægningsrunde i 2016-19 kortlagt ca. 24 ha med naturtypen, mens der i den forrige kortlægningsrunde 2010-12 blev fundet ca. 7 ha. Arealændringen skyldes primært, at der er fundet en del nye arealer med naturtypen i de områder, som habitatområdet forventes udvidet med. Ca. 97% af det samlede kortlagte areal beregnes til at være i god-høj naturtilstand fordi de naturgivne forhold for naturtypen i området langs vestkysten overordnet er gode.

Grårisklit (2170) er fundet i den sydvestlige del af området. Der er i alt kortlagt ca. 14 ha i seneste runde mod ca. 9 ha ved kortlægningsrunden i 2010-12. Arealændringen skyldes primært, at fordelingen i mosaikken mellem de forskellige klitnaturtyper er vurderet til at være anderledes end ved den forrige kortlægning samt en mere detaljeret kortlægning i den seneste kortlægningsrunde. Det kortlagte areal er i god naturtilstand pga. god dækning af gråris og generelt en for naturtypen veludviklet vegetation.

Klitlavning (2190) er overvejende kortlagt i den sydvestlige del af området. Der er i alt kortlagt ca. 14 ha i seneste kortlægningsrunde mod ca. 17 ha ved kortlægningsrunden i 2010-12. Arealændringen skyldes primært, at et af de tidligere kortlagte arealer nu er omdefinert til at være andre habitatnaturtyper samt at der er foregået en mere detaljeret kortlægning i den sidste kortlægningsrunde. Den overvejende del (62%) af det kortlagte areal er beregnet til at være i god tilstand og 38 % er i moderat tilstand. Strukturerne i området er overvejende gode for naturtypen, så det er primært artsindekset, der afgør tilstanden.

Våd hede (4010) er i den seneste runde kortlagt med et enkelt areal på ca. 12 ha beliggende på Tipperhalvøen. I sidste kortlægningsrunde i 2010-12 blev der kortlagt ca. 8 ha. Arealændringen skyldes, at fordelingen i mosaikken mellem de forskellige naturtyper er beregnet til at være anderledes end ved den seneste kortlægning. Hele det kortlagte areal er beregnet til at være i god naturtilstand.

Tidvis våd eng (6410) er fortrinsvis fundet i den sydvestlige del af området. Arealet på ca. 7 ha er betydeligt mindre end ved kortlægningen 2010-2012, hvor der blev kortlagt ca. 23 ha. Arealændringen skyldes primært, at et af de tidligere kortlagte arealer har været kortlagt som primært rigkær, samt at der er foregået en mere detaljeret kortlægning i den sidste kortlægningsrunde. Ca. 70% af det kortlagte areal er beregnet til at være i god-høj naturtilstand. De resterende ca. 30 % er i moderat tilstand bl.a. på grund af afvanding med tydelig effekt.

Tør hede (4030) er i den seneste runde kortlagt med fire ganske små arealer på tilsammen ca. 3 ha beliggende i den sydlige del af området. I forrige kortlægningsrunde i 2010-12 blev der kortlagt et

areal på ca. 2 ha fordelt på tre delarealer. Arealændringen skyldes primært en mere detaljeret kortlægning i den seneste kortlægningsrunde. Ca. 2/3 af det kortlagte areal er i moderat naturtilstand. Årsagen må tillægges stedvis tilgroning i vedplanter og invasive arter samt lokale problemer med påvirkning af næringsstoffer fra nærliggende dyrkede arealer.

Naturtypen tørvelavning (7150), der ved første kortlægning i 2004-06 udgjorde 0,65 ha er ikke genfundet under de seneste kortlægningsrunder.

3.1.1.1 Foreløbig vurdering af trusler mod naturtilstanden

Vurdering af en række væsentlige trusler har indgået konkret i kortlægning og tilstandsvurdering af naturtyper inden for det gennemførte NOVANA-program. Der er tale om kendte og aktuelle trusler med fokus på de forhold, som det er muligt at håndtere forvaltningsmæssigt.

Omfanget af disse trusler for dette områdes lysåbne naturtyper er vist nedenfor, og betydningen er konkret beskrevet og vurderet. Det drejer sig om truslerne tilgroning, uhensigtsmæssig hydrologi, direkte påvirkning fra landbrugsdrift og forekomst af invasive arter.

Tilgroning af lyskrævende naturtyper med høje urter eller vedplanter

De fleste lysåbne naturtyper er afhængige af fortsat græsning eller høslæt – oftest som et led i ekstensiv landbrugsdrift. Ved ophør af græsning eller høslæt vil naturarealet gro til i høje urter og vedplanter, og de lyskrævende, lavtvoksende arter, der er karakteristiske for naturtyperne, bliver udkonkurreret.

Ved naturtypekortlægningen er dækningsgraden af forskellige strukturelementer registreret, bl.a. dækningsgraden af middelhøj græs-/urtevegetation (15 – 50 cm), dækningsgraden af høj græs-/urtevegetation (over 50 cm) og kronedækket af træer og buske. Dækningsgraden er registreret på en skala fra 1-5. Omfanget og betydningen af tilgroningstruslen er vurderet for de enkelte naturtyper ved at sammenholde de indsamlede oplysninger om tilgroning med middelhøje urter, høje urter samt med træer og buske.

Dækningsgraden for de enkelte parametre er registreret ud fra nedenstående skala:

Dækningsgraden af middelhøj græs-/urtevegetation (15 – 50 cm)	Dækningsgraden af høj græs-/urtevegetation (over 50 cm)	Kronedækket af træer og buske
1) 0-5%	1) 0-5%	1) 0%
2) 5-10%	2) 5-10%	2) 1-10%
3) 10-30%	3) 10-30%	3) 10-25%
4) 30-75%	4) 30-75%	4) 25-50%
5) 75-100%	5) 75-100%	5) 50-100%

Uhensigtsmæssig hydrologi i vådbundsnaturtyper

Kunstig afvanding med grøfter, dræn eller pumper forandrer naturen og kan føre til ændring i vegetationen, så den naturlige, naturtype-karakteristiske vådbundsvegetation erstattes af en vegetation, der i højere grad præges af mere almindelige, konkurrence-stærke tørbundsarter.

Ved naturtypekortlægningen er det på lavbundsarealer registreret, hvor stor effekt afvanding har på vegetationens sammensætning af arter. Effekten er angivet på en skala fra 1-5.

Afvanding er registreret ud fra en skala fra 1-5 inddelt som nedenstående:

Afvanding
0) Højbundsareal
1) Ingen grøfter eller dræn. Fugtigbundsvegetation intakt
2) Afvanding m. svag effekt. Fugtigbundsvegetation udbredt
3) Afvanding m. tydelig effekt. Fugtigbundsvegetation på dele af arealet
4) Afvanding m. udbredt effekt. Fugtigbundsvegetation hist og her
5) Fuldstændig afvandet. Fugtigbundsvegetation mangler

Direkte påvirkning fra landbrugsdrift på tilstødende arealer

Intensiv landbrugsdrift på arealer, der grænser lige op til naturarealer, kan indebære en negativ påvirkning af naturindholdet i randområdet som følge af afdrift/udskylning af overskud af gødning eller sprøjtemidler. Forøget næringsindhold kan medføre, at naturtypens karakteristiske arter udkonkurreres af højt voksende arter, der favoriseres af det forøgede næringsindhold. Direkte tilførsel af næringsstoffer på naturarealet har samme effekt.

Ved naturtypekortlægningen er det samlede omfang af tydelige tegn på randpåvirkning fra gødsning eller sprøjtning af naboarealer samt direkte gødsning eller tilskudsfodring på arealet registreret.

Den påvirkede arealandel er angivet på en skala fra 1-5 inddelt som nedenstående:

Arealandel tydelig eutrofiering (direkte gødsning eller tilskudsfodring)	Areal andel med tydelig randpåvirkning fra gødsning af naboarealer	Areal andel med tydelig randpåvirkning fra sprøjtning af naboarealer
1) 0%	1) 0%	1) 0%
2) 1-10%	2) 1-10%	2) 1-10%
3) 10-25%	3) 10-25%	3) 10-25%
4) 25-50%	4) 25-50%	4) 25-50%
5) 50-100%	5) 50-100%	5) 50-100%

Forekomst af invasive arter

Invasive plantearter er ikke-hjemmehørende arter, der fortrænger naturlig vegetation. Forekomst af invasive arter er en trussel, fordi arterne breder sig ekspansivt og udkonkurrerer de arter, der er karakteristiske for naturtyperne. Invasive arter er særlig et problem i kyst- og klitnaturtyperne samt på hederne.

Ved naturtypekortlægningen er det registreret, på hvor stor en andel af det samlede areal, der forekommer en eller flere af de invasive arter, der er opført i Appendiks 2 til den tekniske anvisning for kortlægningen.

Arealandelen, hvor der forekommer invasive arter, er angivet på en skala fra 1-5 inddelt som nedenfor:

Samlet dækning af invasive arter
1) 0%
2) 1-10%
3) 10-25%
4) 25-50%
5) 50-100%

Arealandel med drift

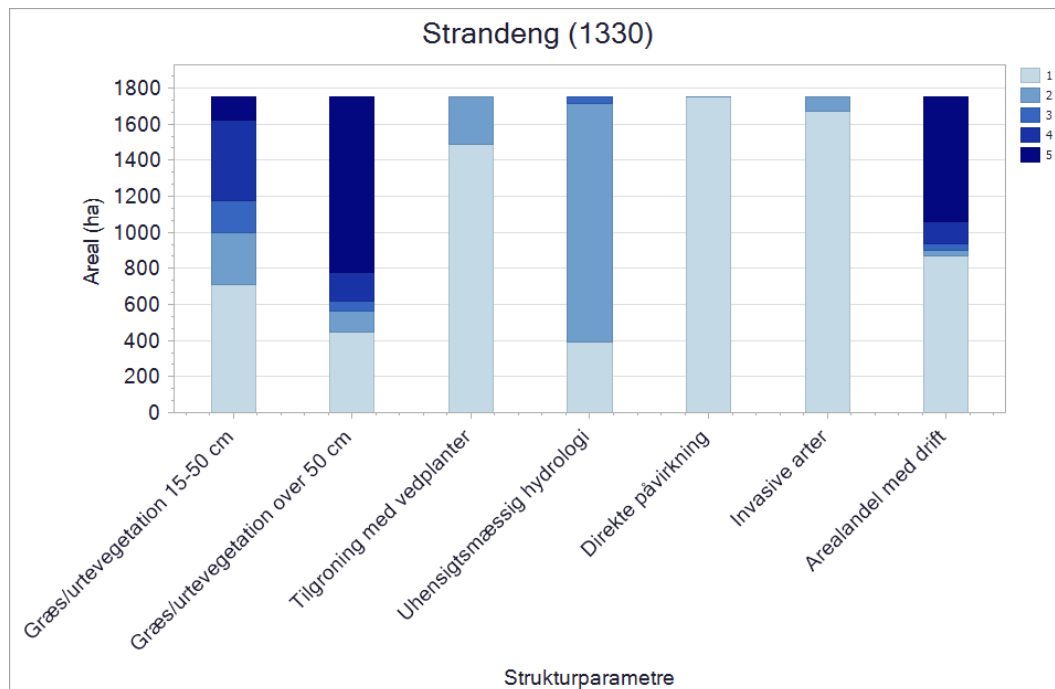
For de driftsafhængige, lysåbne naturtyper er det registreret, om arealet på kortlægningstidspunktet (2016-19) var i drift/pleje til sikring af lysåbne forhold. Drift er registreret som det totale andel af arealet, der enten græsses, tages høslæt (det afslåede materiale fjernes) eller foretages slåning (det afslåede materiale efterlades). Dette er opgjort ud fra en skala fra 1 til 5.

Manglende pleje er en trussel mod flere lysåbne naturtyper. For plejekrævende lysåbne naturtyper vil naturtilstanden normalt/ofte være afhængig af, at den hensigtsmæssige drift videreføres.

Samlet arealandel med drift
1) 0-5%
2) 5-10%
3) 10-30%
4) 30-75%
5) 75-100%

Negative påvirkninger på naturtyper

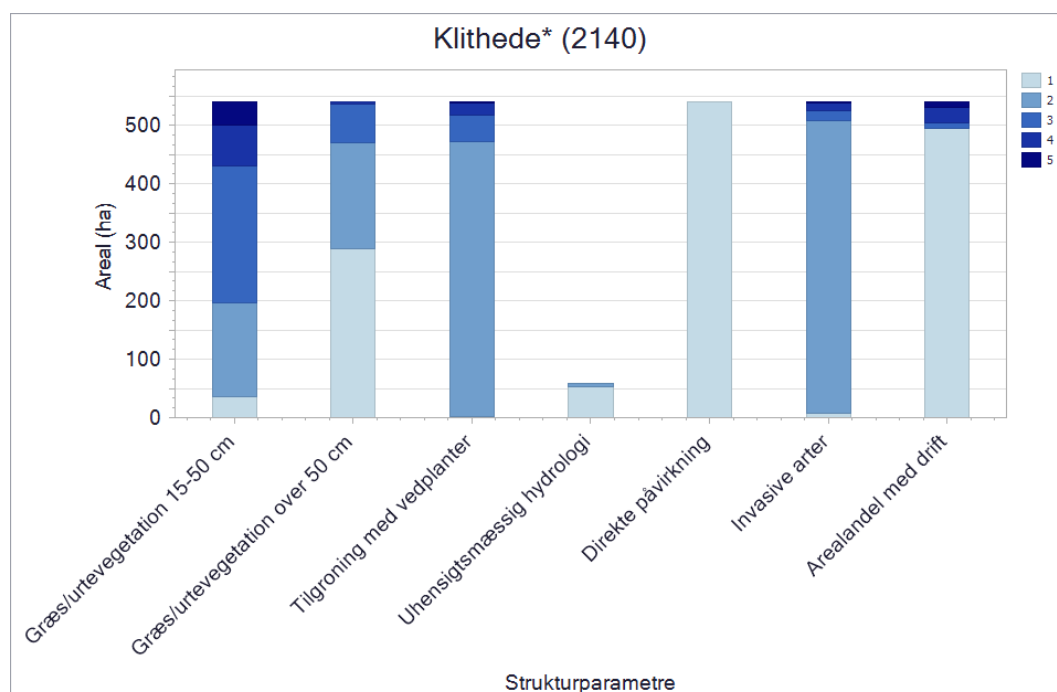
I nedenstående afsnit gennemgås de enkelte naturtyper i forhold til hvilke parametre, der påvirker dem negativt, og hvor meget naturtypen samlet set bliver påvirket af den enkelte parameter. De enkelte parametres påvirkning afbildes grafisk ud fra en skala på 1-5, hvor 1 generelt angiver den mindste værdi fx mindst tilgroning, mindst arealandel der er påvirket af gødskning, bedst hydrologi osv. og 5 generelt angiver den største værdi fx størst tilgroning, størst areal andel der er påvirket af gødskning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljeret redegørelse.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødskning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødskning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Strandeng (1330) er først og fremmest betinget af saltpåvirkning og uforstyrret hydrologi, og er typisk afhængig af den konstante dynamik, som jævnlige oversvømmelser skaber, og som kan medføre dannelse af lo-systemer og saltpander. Strandengene er i deres artsrige, lavtvoksende form helt afhængig af en passende græsning med fravær af gødsning, der begunstiger strandengens karakteristiske planter og fugle og muliggør, at der kan udvikles positive strukturelementer som f.eks. tuer af gul engmyre og en artsrig urtevegetation. I den ugræssede form udvikler de våde dele af strandengen sig til strandsumpe med især tagrør og strand-kogleaks.

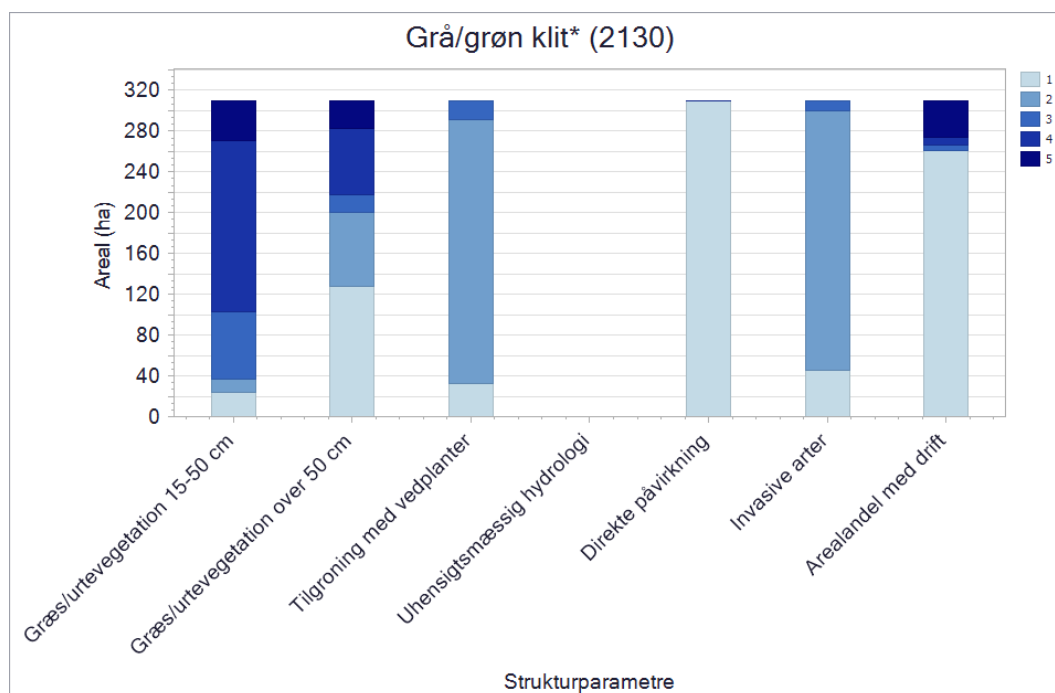
I dette Natura 2000-område er ca. 2/3 af de kortlagte arealer med strandeng mere eller mindre tilgroet med høj vegetation (strandørsump domineret af tagrør). Dette er væsentlig trussel for naturtypen, da områder med højt tæt tagrør bortskygger meget af den øvrige vegetation og hæmmer den naturlige dynamik, således at mange af disse områder ender med et lavt artsindeks. Under halvdelen af det kortlagte areal plejes (afgræsning og slåning). Der er ikke registreret andre nævneværdige trusler mod naturtypen.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødsning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødsning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Klithede (2140) er afhængig af naturlig dynamik og er meget følsom over for eutrofiering, der skader mos- og lavforekomsterne og øger tilgroning med græsser og vedplanter. Våd klithede er afhængig af naturlig hydrologi. Klitheden er normalt betinget af græsning, og bekæmpelse af invasive arter som bjergfyr og rynket rose kan være nødvendig for at sikre naturtypen.

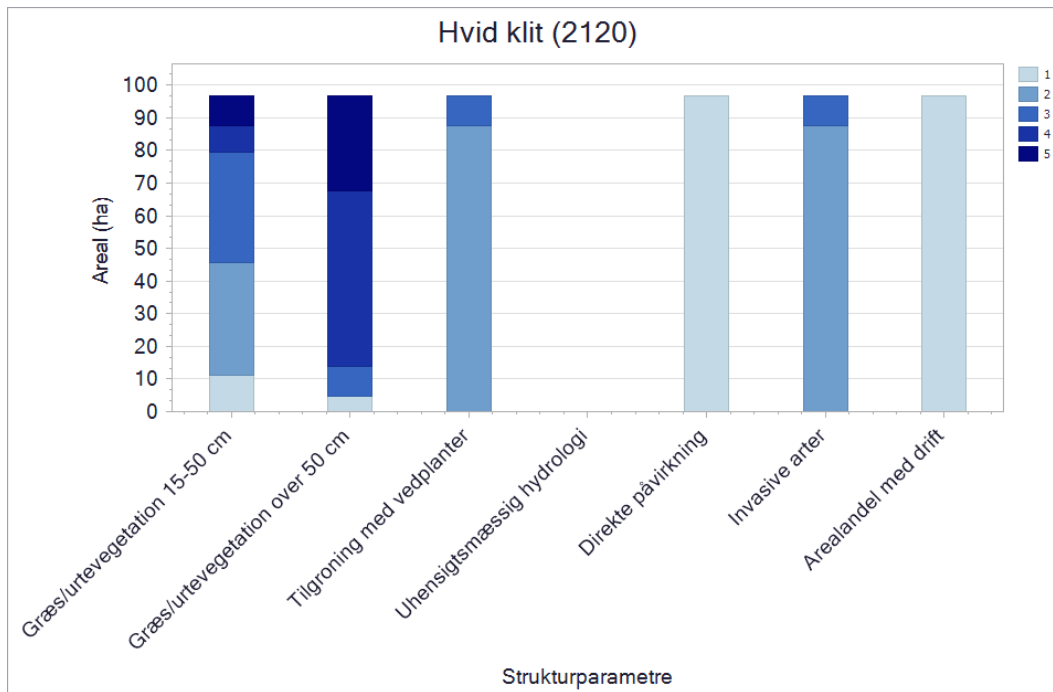
I dette Natura 2000-område er ca. 3/4 af det kortlagte areal truet af tilgroning med middelhøje og/eller høje græsser og urter, mens kun ca. 6% af det kortlagte areal truet af invasive arter og kun ca. 13% truet af tilgroning med vedplanter. Den høje vegetation er ikke optimalt for naturtypen, da det kan hindre den naturlige dynamik.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødskning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødskning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Grå/grøn klit (2130) er afhængig af næringsfattige forhold, og især grå klit er meget følsom over for eutrofiering, der skader mos- og lavforekomsterne. Naturtypen kan være betinget af naturlig dynamik, idet den udvikles ved naturlig succession af hvid klit. Især grøn klit vil normalt være driftsbetinget, og desuden kan bekæmpelse af invasive arter som rynket rose være nødvendig for at sikre naturtypen.

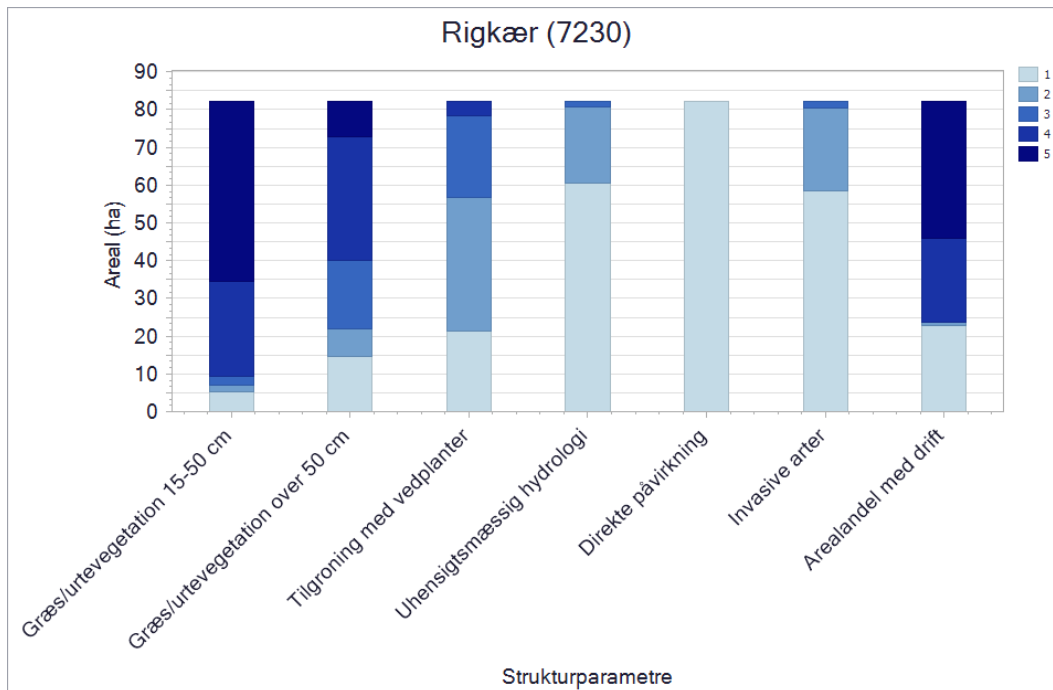
I dette Natura 2000-område er der på størstedelen af de kortlagte arealer med naturtypen registreret tilgroning med enten middelhøj og/eller høj græs og urtevegetation, hvilket ikke er optimalt for naturtypen. Der er kun drift på ca. 16% af det kortlagte areal. Til gengæld er kun ganske få andele truet af invasive arter eller tilgroning med vedplanter og der er stort set ingen problemer med næringsstofbelastning fra nærliggende dyrkede arealer.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødskning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødskning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Hvid klit (2120) er betinget af naturlig dynamik med vindbrud og vindomlejring af sand. Typen er ikke betinget af drift, men bekæmpelse af invasive arter som rynket rose kan være nødvendig for at sikre naturtypen.

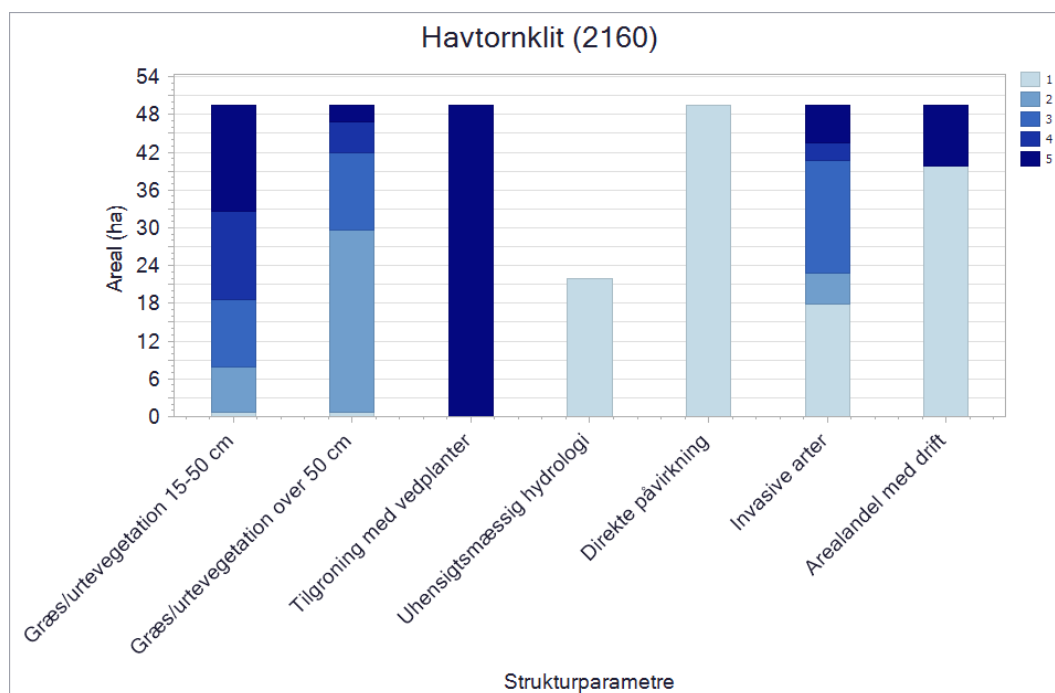
I dette Natura 2000-område er der ingen væsentlige trusler. Der er dog registreret tilgroning med middelhøje og/eller høje græsser og urter på størstedelen af arealet, hvilket ikke er optimalt for naturtypen, da det kan hindre den naturlige dynamik. Desuden er der konstateret begyndende tilgroning med rynket rose på knap 10 % af arealet.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødsning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødsning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Rigkær (7230) er først og fremmest betinget af intakt hydrologi med en tilstrækkelig mængde rent, baserigt fremsivende grundvand, der medfører mere eller mindre permanent vandmættet jordbund. Grundvandets indhold af jern og kalk binder fosfor i forbindelser, der ikke kan optages af planter, og der skabes gode vækstforhold for såkaldte nøjsomhedsplanter. Naturtypen er afhængig af vedvarende græsning, og under fravær af gødsning kan der udvikle sig knoldstrukturer med mulighed for udvikling af en artsrig vegetation af lavtvoksende urter og en rig mosflora.

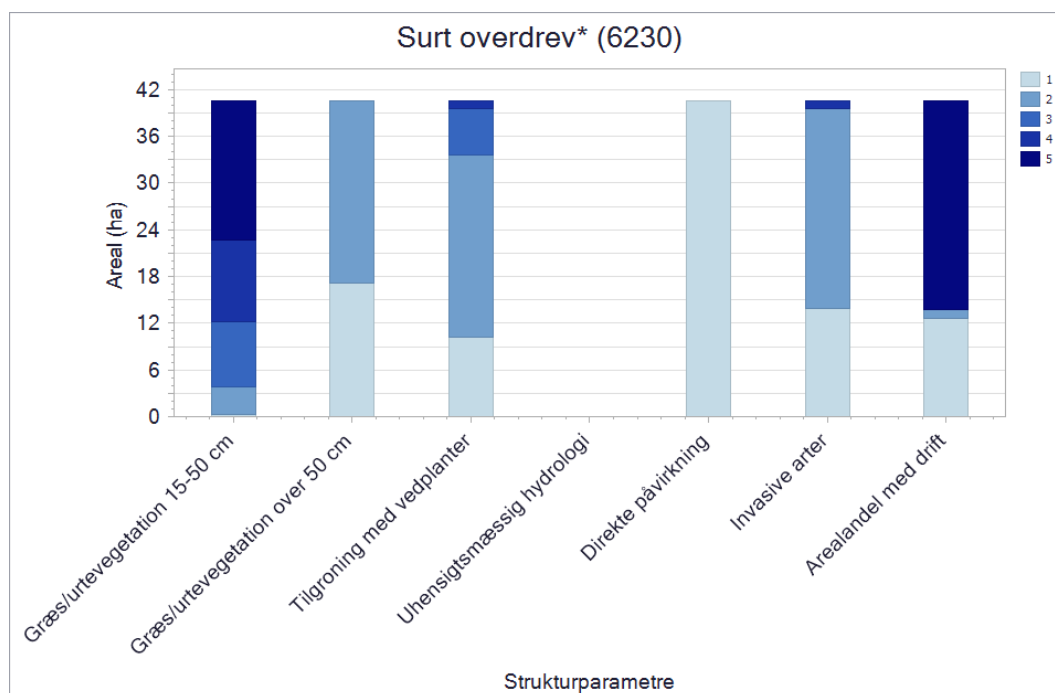
Ca. 3/4 af det kortlagte areal truet af tilgroning med høje græsser og urter og ca. 1/3 af arealet er truet af tilgroning i vedplanter, men der er til gengæld ikke nævneværdige problemer med hydrologien i området. Ca. 3/4 af arealet er i drift (afgræsning eller slåning), men noget tyder på, at driften er utilstrækkelig til at holde vegetationen i optimal lav højde.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødskning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødskning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Havtornklit (2160) er bedst udviklet, når der er en høj andel af hjemmehørende buske (ene og gråris undtaget), en forholdsvis lav andel af græsser og urter og ingen forekomst af invasive arter. Naturtypen er ikke græsningsbetinget. Bekæmpelse af invasive arter som bjergfyr og rynket rose kan være nødvendig for at sikre naturtypen.

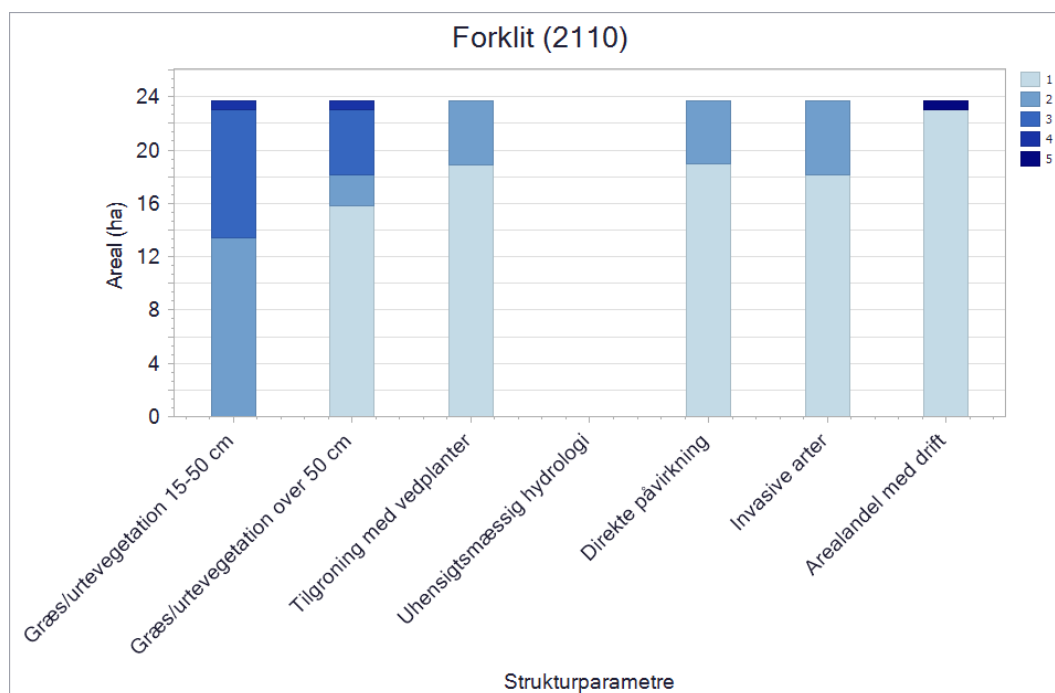
Ca. 54% er truet af invasive arter som rynket rose og glansbladet hæg. Mange af vedplanterne registreret i området er en integreret del af naturtypen, og således er tilgroning i vedplanter, bortset fra de invasive arter, ikke et problem. På hovedparten af arealet er der registreret højere græs- og urtevegetation end hvad der er optimalt for naturtypen.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødskning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødskning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Surt overdrev (6230) rummer en græsningsbetinget, urtedomineret vegetation udviklet på relativt sur, veldrænet bund uden anden kulturpåvirkning end græsning. De ofte meget artsrige plantesamfund, der udvikler sig på gamle sure overdrev, er stærkt afhængige af en lang, stabil udvikling med konstant afgræsning og fravær af gødskning og uden isåning af kulturplanter. Under disse forhold udvikles positive strukturelementer som en urterig flora, myretuer, nedbidte træer og buske som evt. har fodposer. Et moderat indslag af vedplanter er således naturligt og ønskeligt på naturtypen.

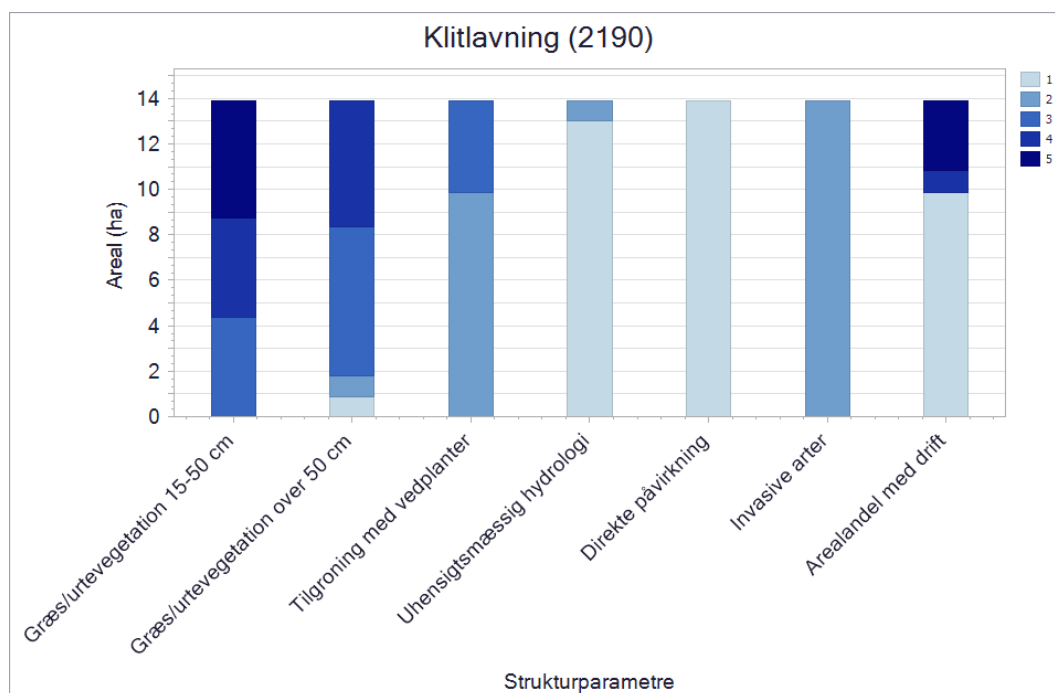
Den største konstaterede trussel mod de kortlagte sure overdrev i dette område er tilgroning i middelhøje græsser og urter, hvilket er registreret på næsten hele arealet. Da der er drift (afgræsning) på ca. 2/3 af arealet er der noget der tyder på, at driften på arealerne er utilstrækkelig. Tilgroning i vedplanter og invasive arter har kun et meget begrænset omfang.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødskning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødskning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Forklit (2110) er afhængig af naturlig dynamik og er normalt ikke betinget af drift, men bekæmpelse af invasive arter som rynket rose kan være nødvendig for at sikre naturtypen.

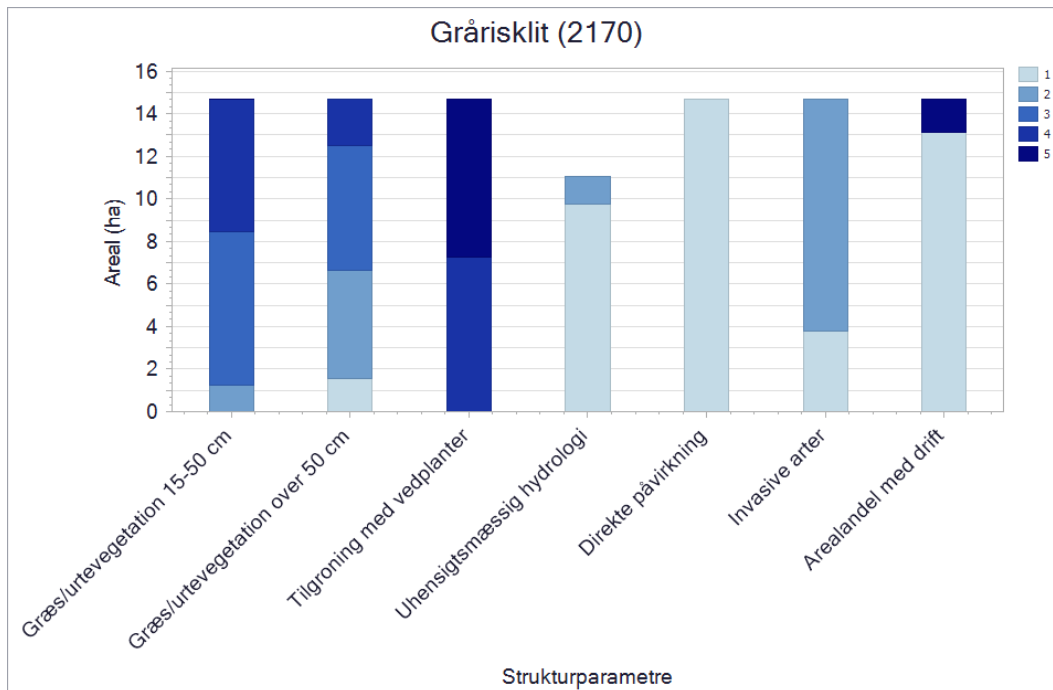
Der ses kun at være meget begrænsede problemer med strukturerne for denne naturtype. På ca. 1/4 af det kortlagte areal er dækningen af høje græsser og urter dog ikke optimal for naturtypen.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødsning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødsning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Klitlavning (2190) er en meget varieret naturtype og vegetationen kan være lav, urte- og halvgræsdomineret, tilgroet i tagrør eller mere eller mindre kratbevokset. Drift i form af græsning kan begunstige typen, men er ikke altid en betingelse for god tilstand. Klitlavning er afhængig af naturlig hydrologi og naturlig dynamik, og bekæmpelse af invasive arter kan være nødvendig for at sikre naturtypen.

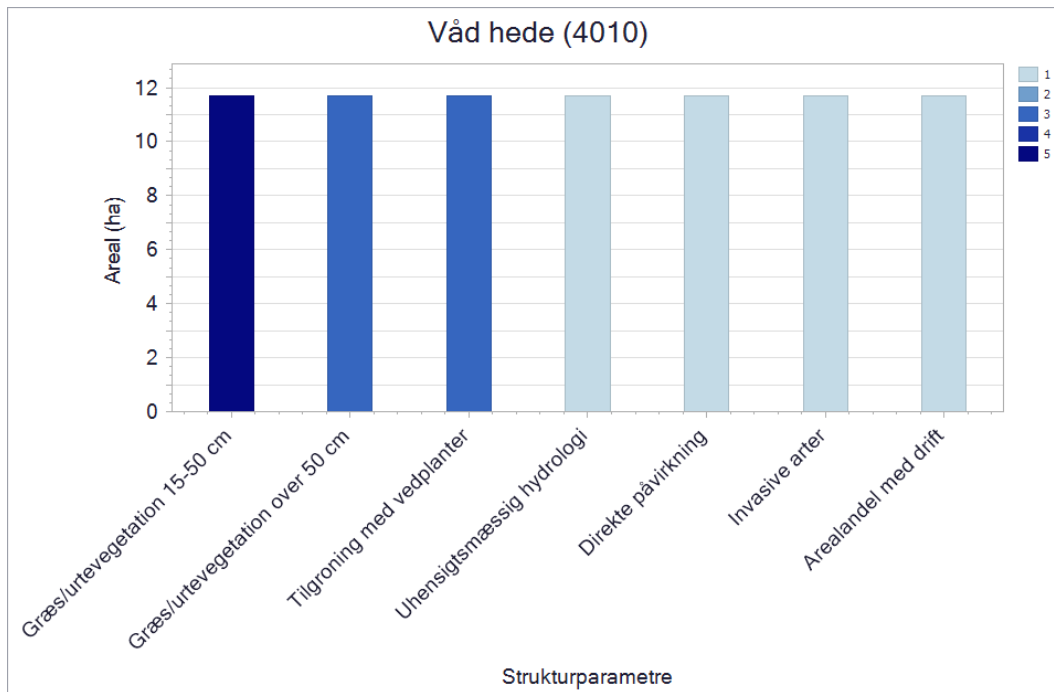
På ca. 1/3 af arealet kan vedplanter være en trussel, men ellers ses der ikke at være væsentlige problemer for naturtypen i området. Den registrerede tilgroning i mellemhøj-høj græs og urtevegetation er ikke optimal for naturtypen, men regnes ikke for en direkte trussel. De få og lokale forekomster af invasive arter vurderes ikke som en trussel på dette niveau. Der er kun registreret drift på meget små andele af arealet.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødskning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødskning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Grårisklit (2170) har optimalt en høj dækning af gråris inklusiv mellemformer til krybende pil, en lav dækning af græsser og urter og ingen forekomst af invasive arter. På nogle arealer vil der være behov for at holde tilgroning med andre vedplanter og høje græsser og urter nede ved f.eks. rydning og/eller græsning. Bekæmpelse af invasive arter som bjergfyr og rynket rose kan være nødvendig for at sikre naturtypen.

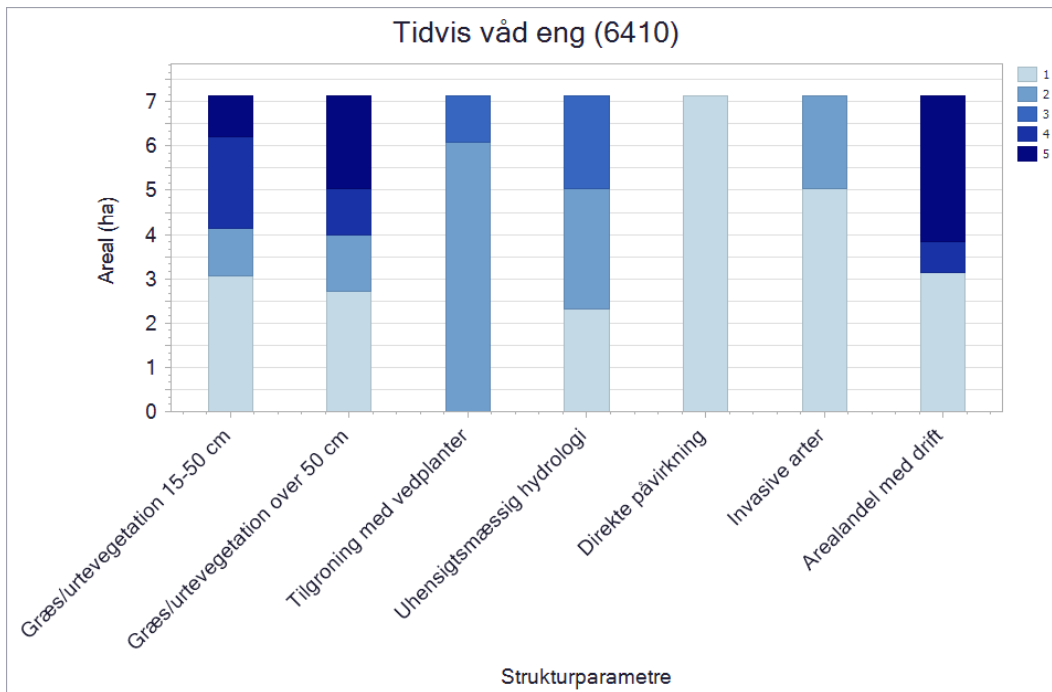
Der er på stort set hele arealet registreret uhensigtsmæssig høj dækning af middelhøje og/eller høje græsser og urter. Dækningen af vedplanter er stort set optimal på hele arealet og der er ingen direkte påvirkning og kun drift på en meget lille del af arealet. Desuden er der forekomst af invasive arter, men ikke nok til at være en trussel for denne naturtype.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødskning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødskning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Våd hede (4010) med klokkelyng og andre dværgbuske eller lave pors findes på fugtige og våde hedearealer og kan indeholde en rig urte- og mosvegetation. Naturtypen er afhængig af næringsfattige forhold og naturlig hydrologi samt drift eller pleje, hvis ikke den skal gro til i græsser som blåtop, der helt kan udkonkurrere dværgbuskene og ændre naturtypen til degraderet våd hede.

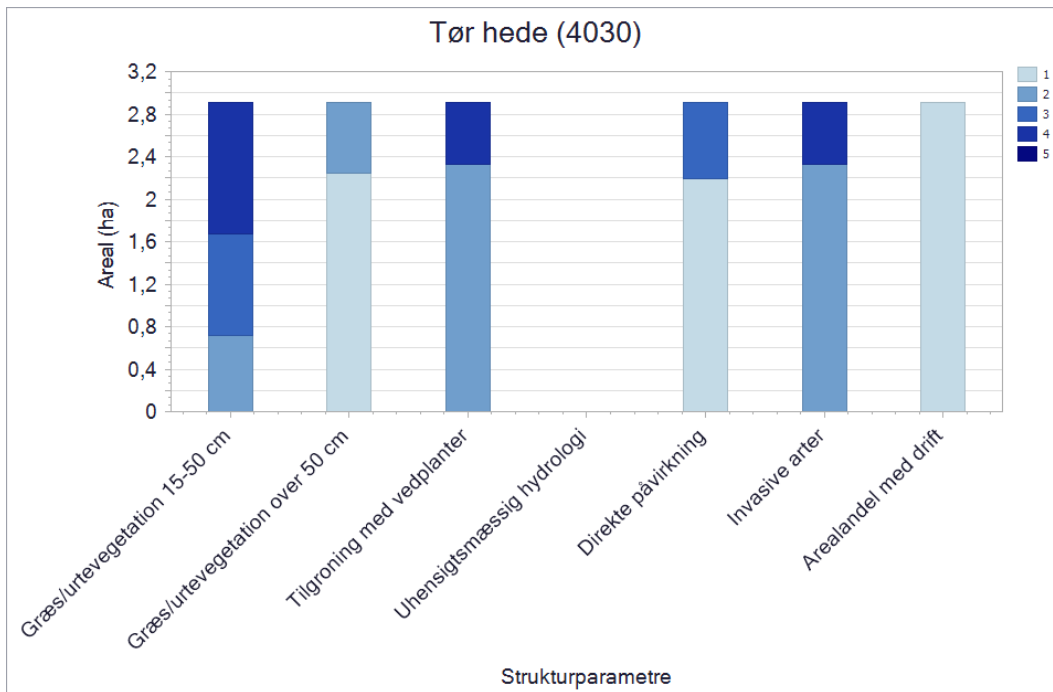
Generelt er tilgroning et stort problem for det ene kortlagte areal med denne naturtype i området. Tilgroningen både med vedplanter og mellemhøj-høj græs og urtevegetation er problematisk og det kan skyldes den manglende drift på arealet.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødskning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødskning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljeret redegørelse.

Tidvis våd eng (6410) er først og fremmest betinget af næringsfattige forhold og en fluktuerende vandstand, og udvikles bedst hvor der er intakt hydrologi og fravær af gødskning. Naturtypen er græs- og urtedomineret og således afhængig af drift i form af høslæt eller græsning, men et moderat indslag af vedplanter kan være naturligt og ønskeligt på naturtypen.

I dette Natura 2000-område er der høj dækning af middelhøje urter og græsser på ca. halvdelen af arealet, men på denne naturtype betragtes dette ikke nødvendigvis som en negativ struktur, da nogle af de karakteristiske arter som blåtop og knopsiv er middelhøje. Tilgroning med høje urter og græsser og vedplanter er et problem på næsten halvdelen af arealet, svarende til at manglende drift udgør en trussel på knap halvdelen af arealet. Der er registreret tegn på afvanding på næsten 70 % af arealet med tidvis våd eng, dog kun med tydeligt udtørrende effekt på ca. 30 %. Omkring halvdelen af arealet er i drift med græsning eller høslæt.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødskning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødskning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Tør hede (4030) er afhængig af dynamik i form af græsning, afbrænding, tørveskrælning eller slæt, der vedligeholder lyngvegetationen, da den ellers naturligt gror til og omdannes til skovtyper på næringsfattig bund. Herudover er næringsfattige forhold en afgørende forudsætning for, at dværgbuskene ikke udkonkurreres af græsser og vedplanter, og det kan også være nødvendigt at bekæmpe tilgroning med invasive arter som glansbladet hæg, bjergfyr og andre arter af nåletræer.

I dette Natura 2000-område er tilgroning med middelhøje græsser og urter en trussel på ca. 40 % af arealet med tør hede. Der er registreret uhensigtsmæssig høj dækning af invasive vedplanter på ca. 20 % af arealet. Desuden er der på ca. 25 % af arealet konstateret en væsentlig grad af direkte påvirkning fra nærliggende dyrkede arealer. Der er ikke registreret drift på arealet med tør hede, hvilket må betragtes som en trussel, når der er konstateret væsentlige problemer med tilgroning.

3.2 Områdets sø-natur

Ved overvågning af søer i NOVANA-programmet skelnes der mellem store søer over 5 ha og mindre søer og vandhuller under 5 ha. De store søer overvåges i forbindelse med programmets sø-overvågning, og for denne gruppe er der endnu ikke udviklet et tilstandssystem i forhold til naturtilstand. Der er således alene foretaget en bestemmelse af naturtypen for de store søer. De mindre søer og vandhuller under 5 ha overvåges i NOVANA-programmets naturovervågning, og for de mange søer i denne gruppe er der ud over en bestemmelse af de enkelt søers naturtype også foretaget en beregning af søernes naturtilstand.

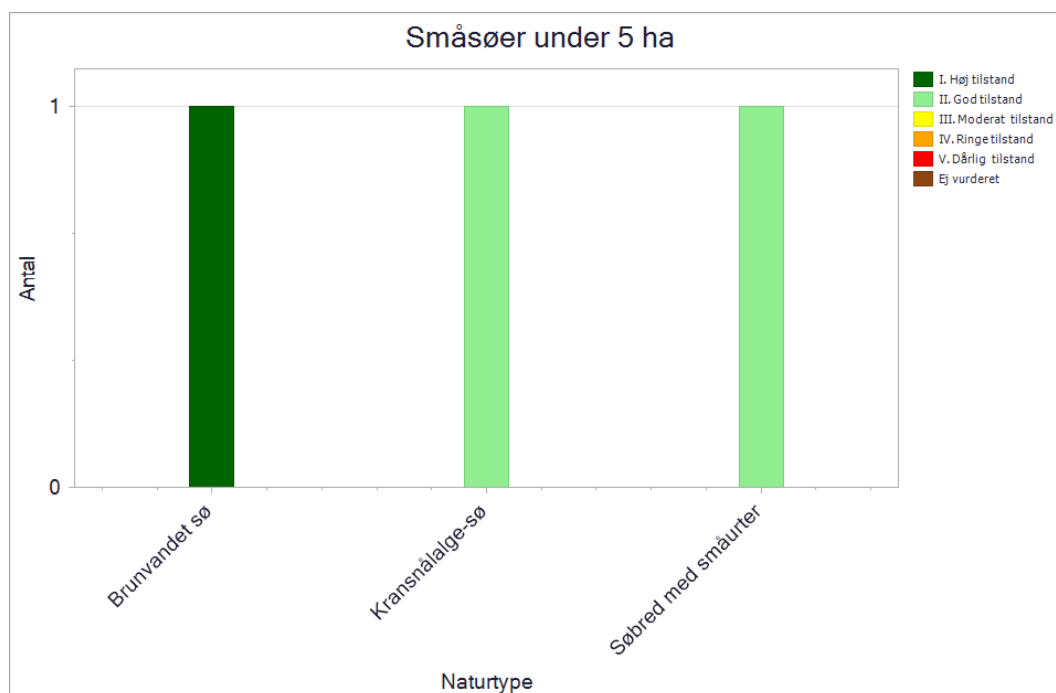
For de sø-naturtyper der er kortlagt i området, er naturtyperne generelt karakteriseret ved at søbred med småurter (3130) er ret næringsfattige søer og vandhuller med små amfibiske planter ved bredden. Kransnålalge-sø (3140) er kalkrige søer og vandhuller med kransnålalger, der typisk er ganske rene eller kun lidt eutrofierede. Næringsrig sø (3150) er næringsrige søer og vandhuller, typisk med flydeplanter eller store vandaks. Brunvandet sø (3160) er søer og vandhuller, hvor vandets farve skyldes et højt indhold af humusstoffer. Typisk er det også ret sure søer med lave pH-værdier på 3-6. Kystlaguner og strandsøer (1150) er brakvandssøer afsnøret fra havet, og udgør dermed en overgangszone mellem de indenlandske søer og kysthabitaterne.

3.2.1 Søer under 5 ha

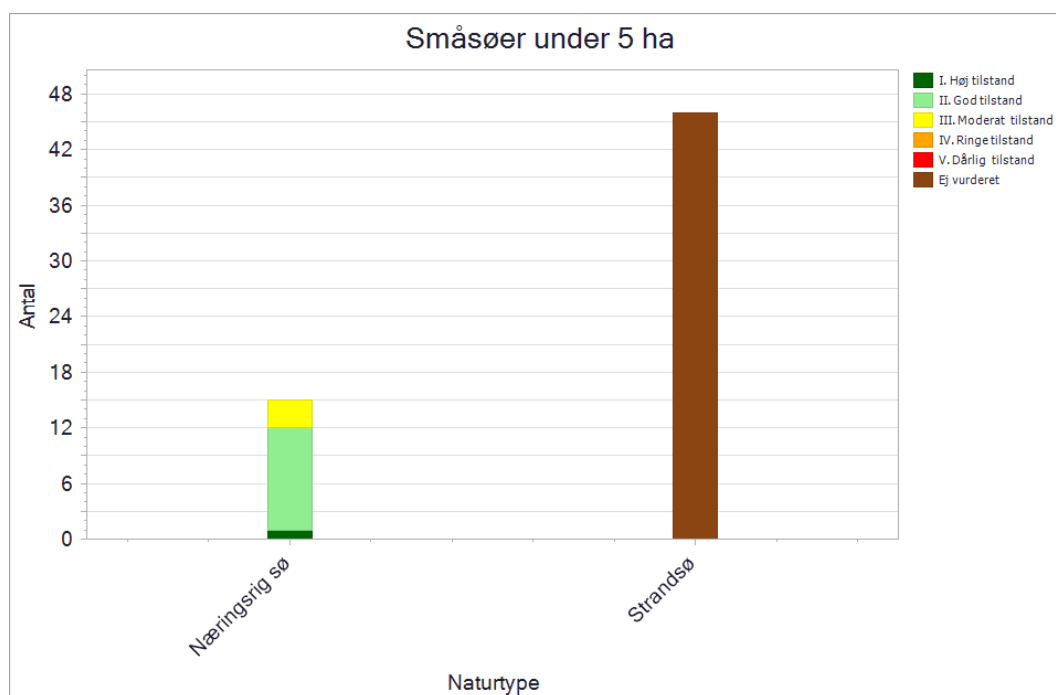
Søer under 5 ha kortlægges og der foretages en beregning af søernes tilstand i forbindelse med NOVANA-programmets kortlægning af vandhuller og småsøer.

Søer under 5 ha er naturtypekortlagt og på baggrund af vegetation og en kombination af en række strukturparametre i og omkring søen er de enkelt søers tilstand beregnet. Metoden er beskrevet i den tekniske anvisning, der kan ses på DCE Aarhus universitets hjemmeside. I de Natura 2000-områder, hvor der er foretaget kortlægning af levesteder for vandhulsarterne stor vandsalamander og klokkefrø, er der samtidig foretaget kortlægning af de pågældende søers naturtype og tilstand. For et mindre antal søer kortlagt i perioden 2007-2012 er der ikke foretaget en beregning af naturtilstanden.

I en række Natura 2000-områder er alle eller stort set alle småsøerne blevet kortlagt og søernes tilstand er blevet beregnet. I andre områder, typisk de meget store områder med et stort antal småsøer, er kortlægningen ikke fuldt dækkende. Der vil i disse områder således være et antal søer, der ikke er undersøgt. Der er sket et skift i vurderingen af småsøernes naturtype mellem denne og den tidligere kortlægning. Tidligere kunne en enkelt eller nogle få planter være afgørende for fastsættelse af naturtypen. I den seneste kortlægningsrunde er det valgt, at naturtypebestemmelsen foretages på baggrund af den samlede sø-tilknyttede flora og de fysiske forhold i og omkring søerne. Det præsenterede datamateriale i figuren nedenfor vil især være indsamlet i perioden 2013-2018, men vil også kunne indeholde kortlægningsdata fra tidligere år for de småsøer, der ikke er blevet genkortlagt i denne overvågningsperiode.

Figuren viser antal og tilstand af de kortlagte småsøer under 5 ha i området. Tilstandsklasserne er angivet med en farveskala.

Figuren viser antal og tilstand af de kortlagte småsøer under 5 ha i området. Tilstandsklasserne er angivet med en farveskala.

I Natura 2000-området er der kortlagt en småsø med habitatnaturtypen søbred med småurter (3130) i god tilstand. Søen er generelt præget af artsrig bredzone med en lille forekomst af karakteristiske amfibiske planter, næringsfattige forhold med en lav forekomst af trådalger og en lav påvirkning fra jordbrugsdrift.

I området er der yderligere kortlagt en småsø med habitatnaturtypen kransnålalge-sø (3140) i god tilstand. Søen er generelt præget af en undervandsvegetation med forekomst af kransnålalger og generelt næringsfattige forhold.

I området er der yderligere kortlagt 15 småsøer med habitatnaturtypen næringsrig sø (3150). De er tilstandsvurderet med hhv. 1 i høj tilstand, 11 i god tilstand og 3 i moderat tilstand. Søerne i høj og god tilstand er generelt præget af en udbredt undervandsvegetation, næringsfattige forhold med en lav forekomst af trådalger samt en lav påvirkning fra jordbrugsdrift. Søerne i moderat tilstand er generelt præget af mere næringsrige forhold.

I området er der yderligere kortlagt en sø med habitatnaturtypen brunvandet sø (3160) i høj tilstand. Søen er generelt præget af næringsfattige forhold.

I området er der yderligere kortlagt 46 søer med den marine naturtype kystlaguner og strandsøer (1150), disse saltpåvirkede, kystnære strandengssøer er ikke tilstandsvurderet.

3.2.2 Foreløbig vurdering af negative påvirkninger (trusler mod naturtilstanden)

Langt størstedelen af søerne i området er beregnet til god-høj naturtilstand, og der vurderes ikke umiddelbart at være trusler imod en fastholdelse af naturtilstanden i sønaturtypen næringsrig sø (3150).

3.2.3 Søer over 5 ha

I forbindelse med Miljøstyrelsens overvågning af miljøtilstanden som grundlag for vandområdeplanerne indsamles der for de store søer en lang række miljødata. Der er således i alle større søer gennem flere overvågningsperioder systematisk indsamlet data om søernes miljøtilstand og naturindhold. Det drejer sig bl.a. om udvikling i sigtddybde, indhold af klorofyl a, totalfosfor og total-kvælstof, og undersøgelser af søernes undervandsvegetation. På baggrund af data er der i forbindelse med vandplanlægningen foretaget en vurdering af miljøtilstand og målopfyldeelse for søerne. På baggrund af den registrerede plantevækst i søerne er der endvidere foretaget en identifikation af søernes naturtypeindhold. Oplysninger herom kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside i de basisanalyser, der udarbejdes forud for vandområdeplanerne.

I dette område er der 8 søer over 5 ha. Søerne er naturtypebestemt med hhv. 7 søer som kystlaguner og strandsøer (1150) og en sø som næringsrig sø (3150). Alle søer over 5 ha er omfattet af vandplanerne og man kan læse mere om dem på Miljøstyrelsens hjemmeside.

De 8 store søer med en naturtypebestemmelse beskrives kort nedenfor:

Værn Sande

Søen tilhører naturtypen kystlaguner og standsøer (1150) og er på 194 ha. Værn Sande ligger på Værnengene i et fladt landskab med småsøer og enge, der er gennemskåret af loer, render og grøfter. Værn Sande har mange mindre afvandingsgrøfter som tilløb, og afløb via en grøft til Ringkøbing Fjord. Søen er meget lavvandet med en maxdybde 0,3 meter, og søens areal har derfor en svingende udbredelse pga. fordampning om sommeren. Miljømålet for Værn Sande er en god økologisk tilstand. I basisanalysen for vandområdeplaner 2021-2027 er søen vurderet til at have en høj økologisk tilstand på grund af vurderingen af fytoplankton.

Sjap Sø på Værnenge

Søen tilhører naturtypen kystlaguner og standsøer (1150) og er på 6,4 ha. Søen ligger på Værnengene i et fladt landskab med småsøer og enge, der er gennemskåret af loer, render og grøfter. Mindre afvandingsgrøfter tilløber Sjap Sø på Værnenge, og søen har afløb til Værn Sande. Søen er meget lavvandet med en maxdybde 0,25 meter, og søens areal har derfor en svingende udbredelse pga. fordampning om sommeren. Periodisk kan søen være helt udtørret. Miljømålet for Sjap Sø på Værnenge er en god økologisk tilstand. I basisanalysen for

vandområdeplaner 2021-2027 er søen vurderet til at have en moderat økologisk tilstand på grund af vurderingen af fytoplankton.

Sjap Sø 2 på Værnenge

Søen tilhører naturtypen kystlaguner og standsøer (1150) og er på 6,9 ha. Søen ligger på Værnengene i et fladt landskab med småsøer og enge, der er gennemskåret af loer, render og grøfter. Søen har hverken til- eller afløb. Søen er meget lavvandet med en maxdybde 0,25 meter, og søens areal har derfor en svingende udbredelse pga. fordampning om sommeren. Periodisk kan søen være helt udtørret. Miljømålet for Sjap Sø 2 på Værnenge er en god økologisk tilstand. I basisanalysen for vandområdeplaner 2021-2027 er søen vurderet til at have en dårlig økologisk tilstand på grund af vurderingen af fytoplankton.

Sjap Sø på Tipperne

Søen tilhører naturtypen kystlaguner og standsøer (1150) og er på 17 ha. Søen ligger på Tipperne i et fladt landskab med småsøer og enge, der er gennemskåret af loer, render og grøfter. Søen har hverken til- eller afløb. Søen er meget lavvandet med en maxdybde 0,3 meter, og søens areal har derfor en svingende udbredelse pga. fordampning om sommeren. Miljømålet for Sjap Sø på Tipperne er en god økologisk tilstand. I basisanalysen for vandområdeplaner 2021-2027 er søen vurderet til at have en ringe økologisk tilstand på grund af vurderingen af fytoplankton.

Sjap Sø 2 på Tipperne

Søen tilhører naturtypen kystlaguner og standsøer (1150) og er på 13 ha. Søen ligger på Tipperne i et fladt landskab med småsøer og enge, der er gennemskåret af loer, render og grøfter. Søen har hverken til- eller afløb. Søen er meget lavvandet med en maxdybde 0,4 meter, og søens areal har derfor en svingende udbredelse pga. fordampning om sommeren. Miljømålet for Sjap Sø 2 på Tipperne er en god økologisk tilstand. I basisanalysen for vandområdeplaner 2021-2027 er søen vurderet til at have en dårlig økologisk tilstand på grund af vurderingen af fytoplankton.

Nymindestrømmen 1

Søen tilhører naturtypen kystlaguner og standsøer (1150) og er på 15 ha. Nymindestrømmen 1 er en del af det gamle sydgående afløb fra Ringkøbing Fjord og var indtil 1911 eneste afløb fra Ringkøbing Fjord og dermed også fra Skjern Å. Efter at den nuværende sluse i Hvide Sande blev bygget (indviet i 1931) sandede Nymindestrømmen til som afløb fra Fjorden. Vandstrømmen går nu fra syd mod nord med afløb til Ringkøbing Fjord. Nymindestrømmen 1 er i perioder påvirket af indstrømmende saltvand fra Ringkøbing Fjord. Søen har en maxdybde på 4,1 meter og en middeldybde på 1,2 meter. Undervandsvegetationen er veludviklet og domineret af ferskvandsarter, der også tåler svag saltpåvirkning som hjertebladet vandaks, børstebladet vandaks, brodbladet vandaks, kransnålalger og rørhinde. Miljømålet for Nymindestrømmen 1 er en god økologisk tilstand. I basisanalysen for vandområdeplaner 2021-2027 er søen vurderet til at have en ringe økologisk tilstand på grund af vurderingen af fytoplankton.

Nymindestrømmen 5

Søen tilhører naturtypen kystlaguner og standsøer (1150) og er på 15 ha. Nymindestrømmen 5 er en del af det gamle sydgående afløb fra Ringkøbing Fjord og var indtil 1911 eneste afløb fra Ringkøbing Fjord og dermed også fra Skjern Å. Efter at den nuværende sluse i Hvide Sande blev bygget (indviet i 1931) sandede Nymindestrømmen til som afløb fra Fjorden. Vandstrømmen går nu fra syd mod nord med afløb til Ringkøbing Fjord. Nymindestrømmen 5 ligger lige syd for bassinet til Nymindestrømmen 1, og søen er i perioder påvirket af indstrømmende saltvand fra Ringkøbing Fjord. Søen har en maxdybde på 2,5 meter og en middeldybde på 1,1 meter. Undervandsvegetationen er veludviklet med en dækningsgrad på 35 %, og vegetationen er domineret af ferskvandsarter, der også tåler svag saltpåvirkning som hjertebladet vandaks, børstebladet vandaks, brodbladet vandaks, kransnålalger og rørhinde. Miljømålet for Nymindestrømmen 5 er en god økologisk tilstand. I basisanalysen for vandområdeplaner 2021-

2027 er søen vurderet til at have en ringe økologisk tilstand på grund af vurderingen af fytoplankton.

Nymindestrømmen 2

Søen tilhører naturtypen næringsrig sø (3150) og er på 6 ha. Nymindestrømmen 2 er en del af det gamle sydgående afløb fra Ringkøbing Fjord og var indtil 1911 eneste afløb fra Ringkøbing Fjord og dermed også fra Skjern Å. Efter at den nuværende sluse i Hvide Sande blev bygget (indviet i 1931) sandede Nymindestrømmen til som afløb fra Fjorden, og Nymindestrømmen 2 opstod gradvist som den alkaliske ferskvandssø der kendes i dag. Vandstrømmen går nu fra syd mod nord med afløb til Ringkøbing Fjord. Søen har en maxdybde på 5,2 meter og en middeldybde på 2,6 meter. Undervandsvegetationen er domineret af arter med snæver tilknytning til ferske vandområder som rødlig vandaks, liden vandaks, spinkel vandaks, smalbladet vandstjerne og blærerod. Miljømålet for Nymindestrømmen 2 er en god økologisk tilstand. I basisanalysen for vandområdeplaner 2021-2027 er søen vurderet til at have en ringe økologisk tilstand på grund af vurderingen af fytoplankton.

3.3 Områdets vandløbsnatur

I Danmark findes der to vandløbshabitatnaturtyper: "Vandløb med vandplanter" og "Vandløb med tidvis blottet mudder med enårige planter". Specielt den første naturtype er vidt udbredt i de danske vandløb, og langt de fleste vandløbsstrækninger vil kunne henføres til denne naturtype. Den anden naturtype er meget sjældent forekommende, og naturtypen vil oftest kun registreres på korte vandløbsstrækninger, normalt i perioder med lav vandstand, hvor naturtypens karakteristiske arter vil kunne etablere sig langs de mudrede vandløbsbredder. I år med dårlige vækstbetingelser eller høj vandstand kan naturtypen helt mangle.

I NOVANA-programmet er de to vandløbsnaturtyper kortlagt i vandløb i de habitatområder, hvor naturtyperne indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag. Der er endnu ikke i NOVANA-programmet udviklet et tilstandssystem til vandløbsnaturtyperne. Der vil således alene blive omtalt naturtypernes aktuelle forekomst på de kortlagte vandløbsstationer i områderne. Det er på nuværende tidspunkt ikke muligt at udtale sig om vandløbsnaturtypernes udbredelse i vandløbene. Kortlægningen er foretaget i de vandløb, der er omfattet af vandområdeplanerne, hvor der også kan findes flere oplysninger om vandløbenes økologiske tilstand.

Naturtype	Naturtype nr.	Længde (km)
Vandløb med vandplanter	3260	0,14

Tabellen viser længden af kortlagt vandløbsnaturtype i området.

I dette område findes der 17 km vandløb, der er omfattet af vandområdeplanen for Jylland og Fyn. Habitatnaturtypen vandløb med vandplanter (3260) er registreret på 0,14 km i Skjern Å.

3.4 Områdets marine natur

I Danmark forekommer 8 marine habitatnaturtyper. De fem typer, bugter og vige (1160), rev (1170), sandbanke (1110), laguner og strandsøer (1150) og vadeblader (1140) forekommer i flere Natura 2000-områder i Danmark, mens boblerev (1180), flodmundinger (1130) og havgrotte (8330) kun forekommer i få Natura 2000-områder.

Der er i Danmark otte marine habitatnaturtyper. De omfatter forskellige typer lige fra kystnære flodmundinger, kystlaguner og strandsøer, lavvandede bugter og vige, og mudder- og sandflader blottet ved ebbe til naturtyper som rev, sandbanker og boblerev, som kan findes både kystnært og på dybere vand. Naturtyperne har en række forskellige karakteristiske arter delvist bestemt af bundforholdene.

De marine naturtype, der er kortlagt i området, er kystlaguner og strandsøer (1150) samt flodmunding (1130).

For de marine naturtype, der er kortlagt i området, er naturtyperne generelt karakteriseret ved, at kystlaguner og strandsøer (1150) er brakvandssøer afsnøret fra havet og udgør dermed en overgangszone mellem de indenlandske søer og kysthabitaterne. Flodmunding (1130) fra større åer er indskæringer i kysten eller bunden af fjorde eventuelt med aflejringer i form af delta (Skjern Å).

De marine naturtyper er på nuværende tidspunkt kortlagt én eller to gange. Resultatet af kortlægningen af områdets marine naturtyper ses af nedenstående tabel.

Naturtype	Naturtype nr.	Kortlægningsår	Kortlagt areal
Kystlaguner og strandsøer	1150	2004	21.708 ha
Flodmunding	1130	2004	46 ha

Tabellen viser arealet af områdets kortlagte marine naturtyper og kortlægningsåret.

Områdets marine naturtyper er ikke kortlagte. Arealfordelingen er baseret på en teoretisk kortlægning fra 2004 opdateret frem til 2011 på baggrund af specifikke projekter. I den forbindelse blev der fundet to marine naturtyper i form af kystlaguner og strandsøer (1150) på 21.708 ha i Ringkøbing Fjord og flodmunding (1130) på 46 ha ved Skjern Å's udløb.

Naturtypen *kystlagune og strandsøer (1150)* rummer kystlagunen Ringkøbing Fjord samt en række strandsøer, som beskrives nærmere under afsnittene "Søer under 5 ha" og "Søer over 5 ha". Ringkøbing Fjord er én stor, lavvandet kystlagune, som er delvist afskåret fra havet af de terrestriske naturtyper strandenge, klithede og grå/grøn-klit. I fjorden vokser ålegræs ned på 1,5-2 meters dybde. Dækningsgraden varierer mellem 20 og 60 % og med en gennemsnitlig dækningsgrad på omkring 40 % i 2019. Bundfaunaen er blandt andet repræsenteret af en række af havbørsteorme, krebsdyr, bløddyr, nælledyr og mosdyr. Heriblandt er sandmusling, dyndsnegl, tanglus og almindelig tangloppe registreret. Ringkøbing Fjord har forbindelse til havet igennem slusen ved Hvide Sande, hvorfra fjordens vandstand og saltindhold kan reguleres. Om vinteren er saltholdigheden i fjorden lav grundet ferskvandstilførslen fra Skjern Å. Særligt områdets strandenge og strandsøer er afhængige af slusepraksis og påvirkes af den regulerede vandstand.

Naturtypen *flodmunding (1130)* omfatter arealerne ved udløbet af Skjern Å. Flodmundingen er en indskæring i Ringkøbing Fjords sydøst hjørne, hvor påvirkningen af ferskvand er stor. Opblandingen af ferskvand og saltvand og nedsat strømhastighed i ly af udmundingen fører til aflejring af fint sediment af ler og sand. Aflejringerne har ført til dannelse af et delta, hvor der dagligt sker ændringer, og hvor nyt land er under dannelse. I de indre danske farvande er tidevandet og saltpåvirkningen begrænset, og flodmundingen kan udvikles med store rørsumpe og mange undervandsplanter.

3.4.1 Foreløbig vurdering af negative påvirkninger (trusler mod naturtilstanden)

Generelt er mange af de marine naturtyper påvirket af næringsstoffbelastningen, hvor indsatser for denne påvirkning varetages i Vandområdeplanerne. Ligeledes kan der være påvirkning fra menneskelige forstyrrelser fx i form af fiskeri og sejllads. I nedenstående behandles data for to grupper af fiskeri:

- Fiskeri med bundslæbende redskaber (bundtrawl, bomtrawl, snurrevod og muslingeskrabere)
- Fiskeri med ikke bundslæbende fiskeriredskaber (garn, pelagiske redskaber, som er pelagisktrawl og not, samt andre passive redskaber)

Fiskeri med bundslæbende redskaber (bundtrawl, bomtrawl, snurrevod og muslingeskrabere) vurderes generelt at have en påvirkning på havbundens tilstand, herunder på bundvegetationen og dyreliv.

Fiskeri med ikke bundslæbende redskaber som fx med pelagiske trawl og not (fiskeri målrettet organismer i de frie vandmasser) kan i sjældne tilfælde have bifangster af havfugle og marine havpattedyr (primært sæler). Pelagiske trawl og not kan skade boblerev, der rejser sig fra havbunden og op i vandsøjlen. I garnredskaber kan der forekomme bifangster af både havpattedyr og fugle. Omfanget af bifangster afhænger af, hvilke redskaber der anvendes, hvor der fiskes, samt hvilke dybder, der fiskes på.

Nedenstående kort illustrerer registrerede positioner for danske fartøjer, som fisker med henholdsvis bundslæbende redskaber og ikke bundslæbende fiskeriredskaber (pelagisk trawl og not, garn og andre passive redskaber) fra 2013 til 2018 i området. De viste positioner på kortene er de positioner, der logges, når et fartøj sejler med en given hastighed, hvor det antages, at fiskeriet kan foregå. Således viser figurene ikke nødvendigvis fiskeri, idet der kan være punkter, hvor der sejles ved denne hastighed, men hvor der ikke foretages fiskeri fx ved havneindsejlinger. Datapunkter over fx rev og boblerev kan udtrykke fiskeri på figurene, men hvor der reelt ikke er tale om fiskeri. Det har ikke været muligt at frasortere de datapunkter, hvor der ikke foregår fiskeri. Data viser ikke områdets eventuelle fiskeritryk fra udenlandske fiskere eller eventuel anden fiskeri fra både uden positionsloggere.

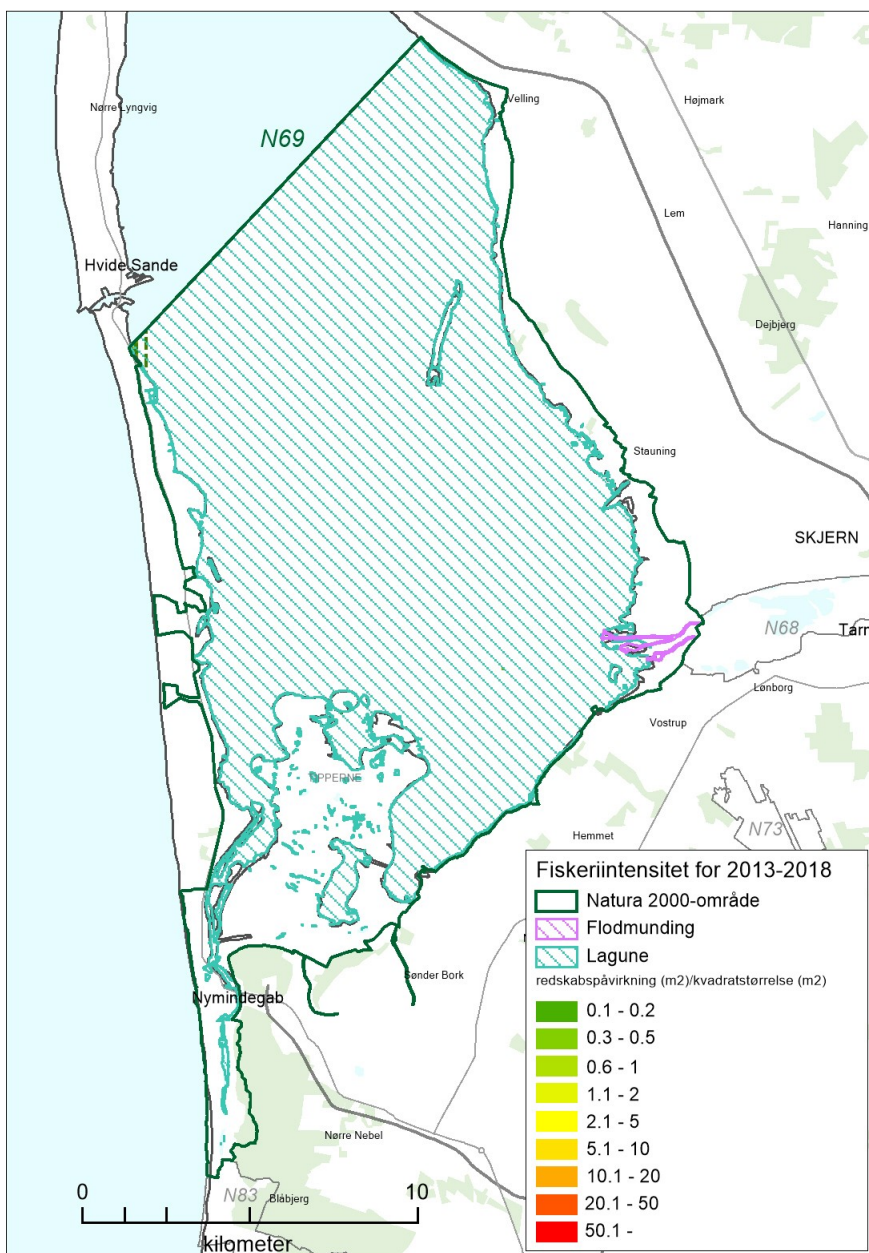
Området er beliggende indenfor 3 sømilegrænsen, hvor det kun er tilladt for danske fiskefartøjer at udøve fiskeri.

For positionsdata for fiskerifartøjer med bundslæbende redskaber (bundtrawl, bomtrawl, snurrevod og muslingeskrabere) er data til fiskeriintensitet fremkommet ved positionslogging vha. enten AIS (Automatic Identification System) data, VMS data (Vessel Monitoring System) data eller Black Box-data (BB) samt logbøger i perioden fra 2013-2018. Forskellen mellem de tre data typer er primært det tidsinterval, hvormed fiskefartøjets position og hastighed registreres og dermed, hvor præcist man kan kortlægge de potentielle havbundspåvirkninger fra redskaberne.

- BB data er de mest præcise, da de sendes hver 10. sekund. Disse anvendes kun af muslingefiskere.
- VMS er et obligatorisk fiskerikontrolsystem for alle fartøjer over 12 meter, som skal sende én gang i timen.
- AIS er et obligatorisk sikkerhedssystem for alle fartøjer over 15 meter, dog anvender flere fartøjer under 15 meter også AIS sikkerhedssystemet, som sender i real tid dog med variabel intervaller.

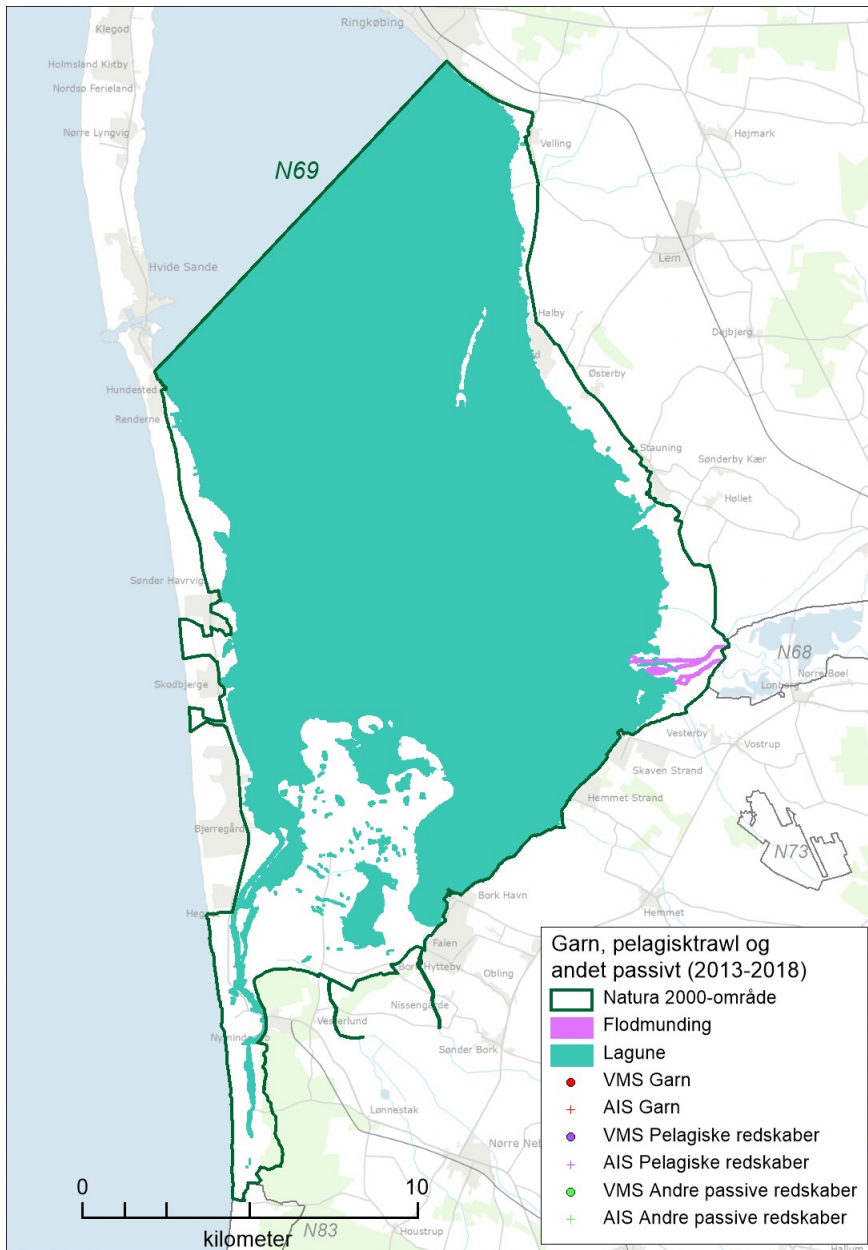
Der kan forekomme fiskeri fra fartøjer under 12 m, som ikke har nogen af disse datasystemer, og dermed kan potentielt fiskeri ikke vises for disse fartøjer.

For bundsløbende fiskeri-redskaber er arealet af den havbund, der kan påvirkes ved hver enkelt bundsløbende fiskeriindsats ('swept area' eller aftrykket per trawltræk), estimeret ved brug af metoder udviklet af Eigaard et al. (2016, 2017), hvor informationer om de enkelte fartøjers fiskeriaktivitet fra BB, AIS eller VMS kobles med informationer om de anvendte redskaber (type, antal og størrelse af redskab) fra logbøger. I denne analyse er det potentielle aftryk for Natura 2000-området vist i kvadrater af 100 x 100 m for perioden 2013-2018, og viser hvor mange gange kvadraten kan være påvirket. En fiskeriintensitet på 2 betyder således, at hele kvadraten kan være påvirket af bundsløbende redskaber to gange i løbet af perioden. I praksis kan en fiskeriintensitet på 2 også opnås ved, at eksempelvis halvdelen af kvadraten kan være påvirket, hvad der svarer til fire gange.

Kort over potentiel fiskeriintensitet med bundsløbende fiskeri-redskaber og de kortlagte marine habitatnaturtyper. På kortet ses den potentielle fiskeriintensitet af bundsløbende fiskeri-redskaber i 100 x 100 meter felter i en 6 årig periode (2013-2018). Kortet viser endvidere afgrænsningen af de kortlagte marine habitatnaturtyper, som forekommer i Natura 2000-området.

Fiskeri med ikke bundslæbende redskaber er opgjort for garn, pelagisk trawl inklusiv notfiskeri og andre passive redskaber, så som ruser, tejner, liner og bundgarn. Denne type af fiskeri er vist på nedenstående kort med AIS og VMS data. VMS data fremgår mindre hyppigt i forhold til AIS data, da disse kun skal sendes én gang i timen fra fartøjer over 12 meter. AIS data er vist med varierende hyppighed, da de kan sendes helt ned til hvert andet sekund. De viste punkter på kortet er de positioner, der logges, når et fartøj sejler med en given hastighed, hvor det antages, at fiskeriet kan foregå. Således kan der være punkter, hvor der sejles ved denne hastighed, men hvor der ikke foretages fiskeri fx ved havneindsejlinger. Datapunkter over fx boblerev kan udtrykke fiskeri på figurene, men hvor der reelt ikke er tale om fiskeri. Det har ikke været muligt at frasortere de datapunkter, hvor der ikke foregår fiskeri.

Kort over fiskerifartøjer med ikke bundslæbende fiskeriredskaber med garn, pelagiske redskaber, som er pelagisktrawl og not, samt andre passive redskaber, og de kortlagte marine habitatnaturtyper i Natura 2000-området i en 6 årig periode (2013-2018).

Der er i perioden 2013-2018 ikke registreret positionsdata for fiskerifartøjer i Natura2000-området. Der kan dog forekomme fiskeri med mindre fartøjer på fjorden.

Området er omfattet bekendtgørelsen om trawl- og vodfiskeri i området, som blev opdateret i 2019. Se afsnittet om gennemførte indsatser i området.

4. Områdets habitatarter

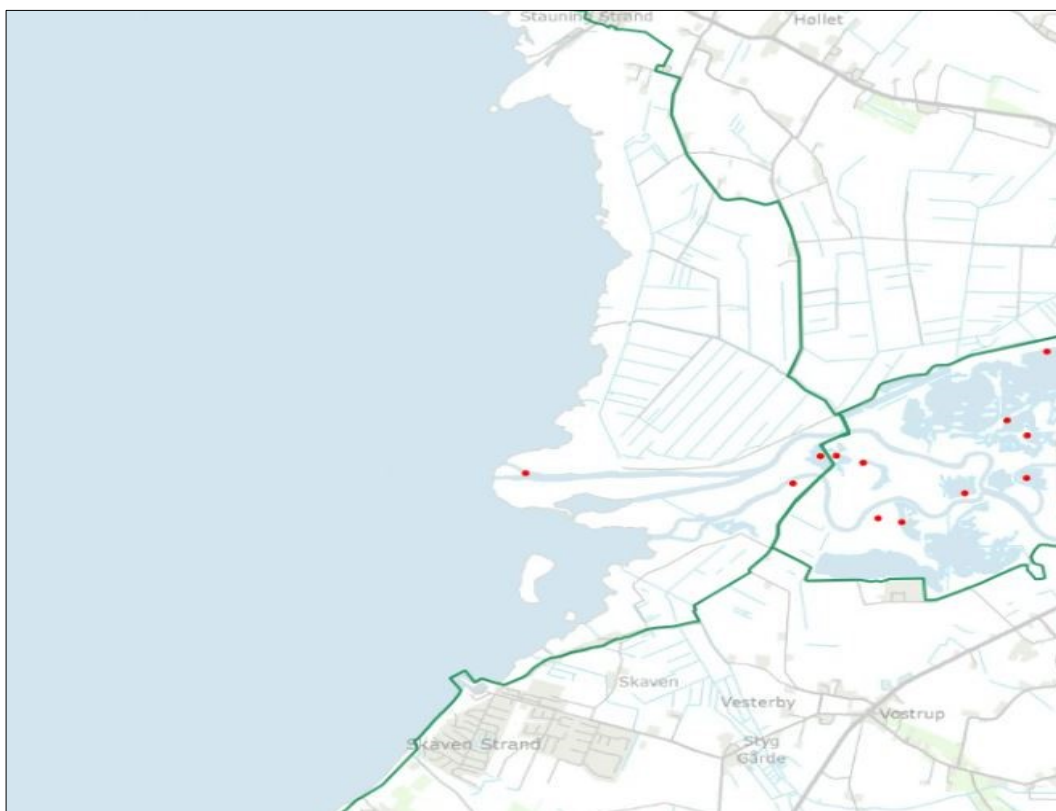
I NOVANA-programmet overvåger Miljøstyrelsen forekomst og udbredelse af en lang række arter. Forekomst af de overvågede arter i dette habitatområde er beskrevet nedenfor.

Overvågningsmetoderne er tidligere beskrevet i basisanalysens afsnit om datagrundlag. Inden for området er der desuden foretaget kortlægning af egnede levesteder for enkelte arter. For de arter, der lever i søer, er kortlægningen foretaget ved registrering af relevante biologiske og strukturelle forhold i områdets småsøer. Artskortlægning kan findes på Miljøministeriets [MiljøGIS](#) og i [Danmarks Naturdata](#).

Vandranke

Vandranke er i NOVANA-programmet registreret på en række vidt forskellige lokaliteter, fra større vandløb og kanaler til vandhuller og store søer som fx Stadil Fjord. Arten har tidligere været angivet fra omkring 25 lokaliteter i Vestjylland fra Nissum Fjord i nord til Ribe i syd inden for den atlantiske region. I 2008 kendes vandranke fra i alt 13 lokaliteter, som alle ligger i den atlantiske region. I perioden 2014-2015 er den i NOVANA-programmet eftersøgt på 72 lokaliteter med positive fund på 32 af disse. Ud fra fundene på de lokaliteter, som er undersøgt i både 2008 og i perioden 2014-2015 ser udbredelsen overordnet ud til at være stabil. Udviklingen i artens bestandsstørrelser på de enkelte stationer udviser nogen år til år variation.

Vandranke er fundet på tre lokaliteter i området hvor Skjern Å løber ud i Ringkøbing Fjord i 2014. Arten er endvidere ret almindelig forekommende opstrøms Skjern Å (i det tilstødende Natura 2000-område, Skjern Å). Arten er siden sidste overvågningsperiode forsvundet fra levestedet ved Falen Å, hvor arten sidst blev registreret i 2008. Med udgangspunkt i bestanden i Skjern Å så vurderes der ikke at være trusler for artens fortsatte forekomst i området.

Fund af vandranke i området.

Flodlampret

Flodlampret er en vandrefisk, der yngler i vandløb og vokser op i havet. Efter 1-2 år i havet, hvor flodlampretten lever parasitisk på andre fisk, vandre de voksne lampretter op i vandløbene for at gyde. Gydning sker i vandløb, hvor vandløbsbunden består af småsten og grus. De nyklækkede laver opholder sig på vandløbsstrækninger med blød bund, hvor de graver sig ned i bundsubstratet, hvor de lever af fint organisk materiale og alger. De voksne lampretter dør efter gydningen.

Flodlampretten er forholdsvis sjælden i Danmark, og er kun registreret i større antal ganske få steder. Der ses årlig optrækkende flodlampretter i Ribe Vesterå, hvor de gyder. Arten kendes ikke fra fynske vandløb, og fra Sjælland er der kun gjort ganske få fund. Som for alle andre fisk der opvokser i havet og som gyder i vandløb er det vigtigt, at arternes frie vandring sikres. I NOVANA-programmet er der foretaget overvågning i vandløb i de habitatområder, hvor arten er medtaget på områdernes udpegningsgrundlag. På landsplan er arten kun registreret i ganske få vandløb.

Der er ikke foretaget overvågning af flodlampret i området. Det er derfor ikke muligt at give en nærmere beskrivelse af artens forekomst i området på nuværende tidspunkt. Trusselsvurderingen er derfor på samme måde ukendt for området.

Havlampret

Havlampretten opvokser i havet som parasit på andre fisk, og vandre i sommerperioden ind i større vandløb for at gyde. Den gyder på vandløbsstrækninger med god strøm, og hvor vandløbsbunden består af sten og grus. De nyklækkede larver vandrer mod områder med blød bund, hvor de som de øvrige lampretarter ernærer sig af fint organisk materiale, alger og mikroorganismer.

Havlampretten er forholdsvis sjælden i Danmark, og men ved på nuværende tidspunkt ikke ret meget om artens reelle udbredelse i de danske vandløb. Som for alle andre fisk der opvokser i havet og som gyder i vandløb er det vigtigt, at arternes frie vandring sikres. I NOVANA-programmet er arten overvåget i vandløb i de habitatområder, hvor arten er medtaget på områdernes udpegningsgrundlag.

Der er ikke foretaget overvågning af havlampret i området. Det er derfor ikke muligt at give en nærmere beskrivelse af artens forekomst i området på nuværende tidspunkt. Trusselsvurderingen er derfor på samme måde ukendt for området.

Laks

Laksen har en begrænset udbredelse i Danmark og er tilknyttet de store vestjyske vandløb Skjern Å, Storå, Varde Å, Kongeå, Sneum Å og Ribe Å. De naturlige laksebestande i de danske vandløb var tæt på udryddelse, og bestandene er fortsat afhængige af årlige udsætninger. Eneste undtagelse fra dette er Storå, hvor udsætninger af laks er ophørt i 2018. Da bestanden nu vurderes at være selvreproducerende. Laksen stiller store krav til levested, hvad angår vandkvalitet, fysiske forhold og vandtemperatur, og betragtes i udpræget grad som en rentvandskrævende vandløbsfisk. En forudsætning for at opnå gode, selvreproducerende laksebestande i de store jyske vandløb er, at der skabes fripassage til og fra gydepladserne, således det sikres at de voksne fisk kan gyde og laksesmoltens vandring til havet kan foregå uhindret. Endvidere er det afgørende, at de fysiske forhold i de pågældende vandløb tilfredsstiller laksens store krav til gydepladserne.

På laksens vandring fra opvækstområderne i havet til gydepladserne i hovedløbet af Skjern Å, og de store tilløb: Omme Å, Vorgod Å og Karstoft Å, svømmer den igennem Ringkøbing Fjord. Fjorden er derfor at opfatte som en del af artens vandringsrute fra havet til gydepladserne i de store vandløb, hvorfor arten er medtaget på udpegningsgrundlaget for tre Natura 2000-områder.

Opgangen af gydemodne laks i Skjern Å-systemet er beregnet af Danmarks Tekniske Universitet - DTU Aqua fem gange i perioden fra 2008 til 2017. Beregningerne viser nogen fluktuation mellem undersøgelsesårene. Flest laks er der registreret i den seneste undersøgelse i 2017. På baggrund af undersøgelser af nedtrækkende laksesmolt i 2016 og 2017 forventes opgangen af gydemodne laks dog at blive noget lavere i de kommende år. Skjern Å laksen passerer talrigt gennem området

under artens gydetræk, og der vurderes således umiddelbart ikke at være trusler for artens forekomst i området.

Stavsild

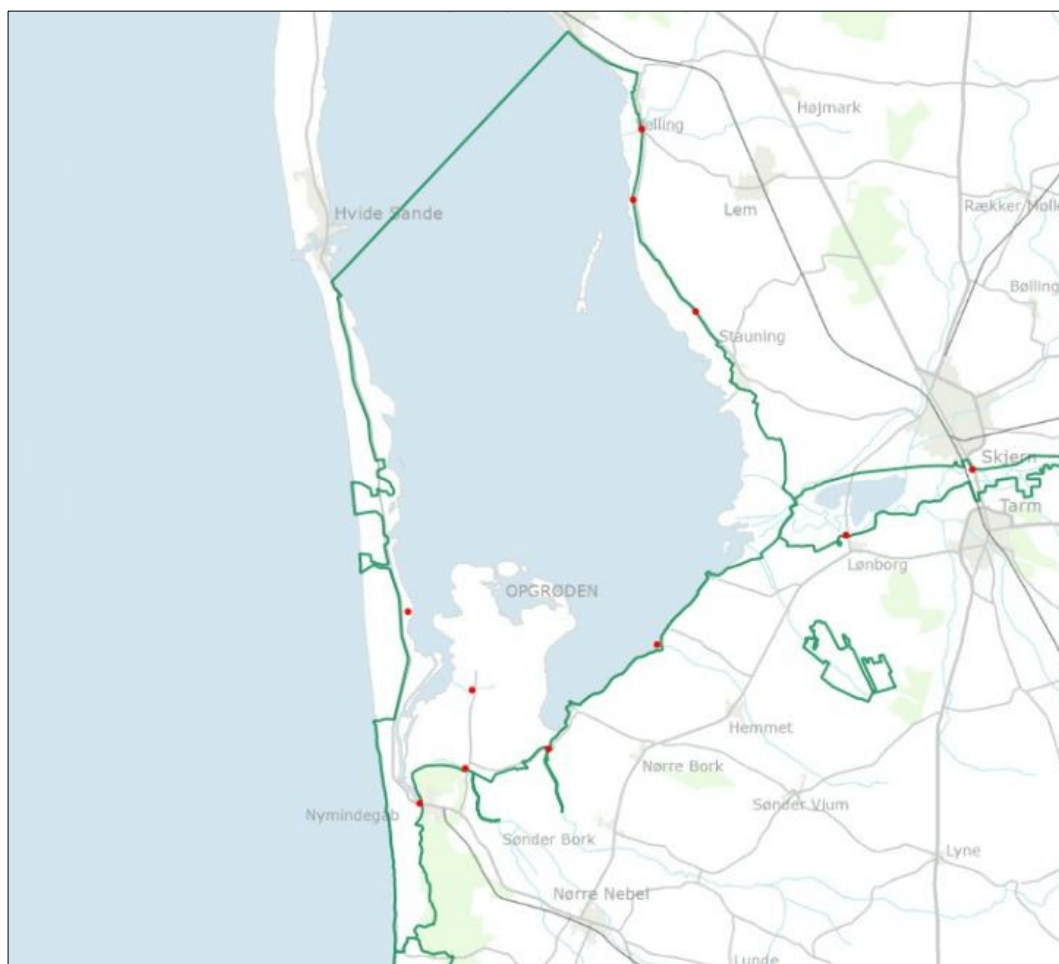
Stavsilden er en vandrefisk, der yngler i ferskvand og vokser op i havet. Der er ikke sikkert kendskab til, at arten nogensinde har ynglet i de danske vandløb. Herhjemme træffes den som en gæst fra landene syd for Danmark, hvor den gyder i de store mellemeuropæiske vandløb. Efter gydning vandrer den mod nord og træffes bl.a. langs de danske kyster. Stort set alle de registreringer der sker stavsild herhjemme gøres i havet, og kun ganske få individer er truffet i vandløb. Derfor betragtes den blot som en strejfer. Af samme grund har de danske vandløbs tilstand ingen direkte betydning for artens forekomst herhjemme. I Danmark er arten truffet i størst antal langs vestkysten, hvor arten sammen med andre fiskearter samler sig omkring havneanlæg fx ved sluserne i Hvide Sande og Thorsminde. I NOVANA-programmet er arten eftersøgt i de vandløb, hvor arten indgår i de pågældende habitatområdernes udpegningsgrundlag.

Der er ikke foretaget overvågning af stavsild i området. Det er derfor ikke muligt at give en nærmere beskrivelse af artens forekomst i området på nuværende tidspunkt. Det er samtidig heller ikke muligt at give en trusselsvurdering for arten i området.

Odder

Odderen lever i tilknytning til vandområder, og findes i såvel stillestående som i rindende vand. Arten kan findes i både saltvand og ferskvand, og foretrækker især uforstyrrede vandløb, søer, moser og fjordområder, med gode skjulesteder i form af tæt vegetation. Odderens udbredelse i Danmark er blevet overvåget på landsplan i det nationale overvågningsprogram i 2004, 2011-2012 og seneste igen i 2017. Arten blev i 2017 fundet i 332 10x10 km kvadrater mod hhv. 293 og 251 i 2011-2012 og 2004. Samlet set har odderen øget sin udbredelse markant over de ca. 15 år den er overvåget i NOVANA-programmet, og har nu etableret en egentlig ynglebestand både på Fyn og i Vestsjælland. Hvis bestanden på Sjælland på lang sigt skal sikres er det afgørende, at arten formår at genkolonisere de egnede levesteder mod sydøst.

Der er fundet spor/ekskrementer fra odder på alle 9 undersøgte stationer i området ved den seneste overvågning, hvoraf de seks stationer omkring Tipperhalvøen er genfund fra den forrige overvågningsperiode 2011-12. Arten er således ved den seneste overvågning fundet på tre nye lokaliteter i små tilløb langs den nordøstlige del af fjorden. Som det fremgår af kortet nedenfor, har arten en forekomst spredt rundt i hele området langs kanten af Ringkøbing Fjord. På baggrund heraf samt områdets karakter med fjorde, vandløb og søer med uforstyrrede skjulesteder, vurderes der at være en stabil forekomst af odder i området. Der vurderes således umiddelbart ikke at være trusler for artens forekomst i området.

Fund af odder i området.

5. Områdets fuglearter

De fuglearter, der indgår i fuglebeskyttelsesområdernes udpegningsgrundlag, er kort beskrevet nedenfor. Overvågningsmetode er beskrevet tidligere under basisanalysens dataafsnit.

Resultaterne fra NOVANA-programmets fugleovervågning ses i tabellerne under henholdsvis yngle- og trækfuglene neden for. For mere detaljeret beskrivelse af overvågningsmetode og resultater for de enkelte arter henvises til de tekniske anvisninger på DCE Aarhus Universitets hjemmeside. Artskortlægning kan findes på Miljøministeriets [MiljøGIS](#) og i [Danmarks Naturdata](#).

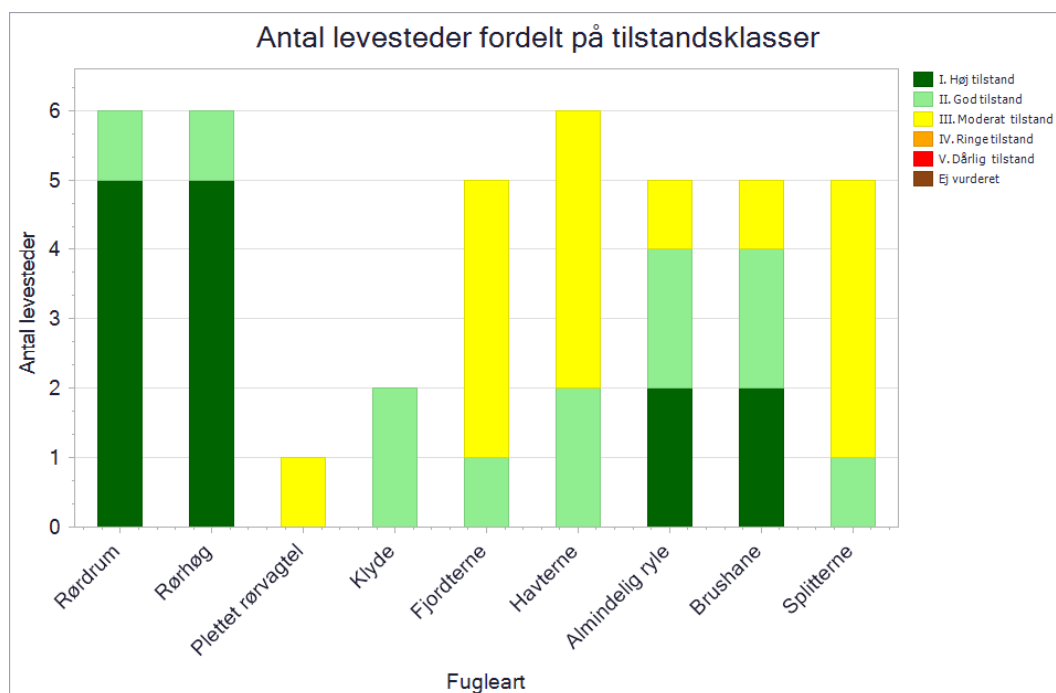
5.1 Ynglefugle

Fuglebeskyttelsesområde 43 - Ringkøbing Fjord

Ynglefugle 2004-2012										
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
Rørdrum					8					
Skkestork	6	7	14	17	21	21		0		
Rørhøg										
Plettet rørvagtel	1	0	1	1	1	1		1	1	
Klyde	130	117	62	43	129	63				
Almindelig ryle	69	45	40	58			32		25	
Brushane	61	55	50	11	51	37	33		50	
Splitterne		0				0				
Fjordterne	5	1	13	4	4	4			4	
Havterne		11	16						1	
Blåhals										
Rødrygget tornskade										

Ynglefugle 2013-2019							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Rørdrum	4				10		8
Skkestork		90			123		217
Rørhøg					10		6
Plettet rørvagtel	0	1	4	2	1		0
Klyde		25			8		24
Almindelig ryle		34		33		27	
Brushane		27		20		24	
Splitterne			0		0		0
Fjordterne			0		0		0
Havterne			0		0		0
Blåhals							16
Rødrygget tornskade							5

Forekomst af ynglefugle på udpegningsgrundlaget. Antal ynglepar optalt ved NOVANA-overvågningen 2004–2019. Årene 2017-19 indgår i det igangværende overvågningsprogram. Der er alene medtaget data indsamlet af Miljøstyrelsens NOVANA-program.

Figuren viser antal og tilstand af de kortlagte levesteder for ynglefugle. Tilstandsklasserne er angivet med en farveskala.

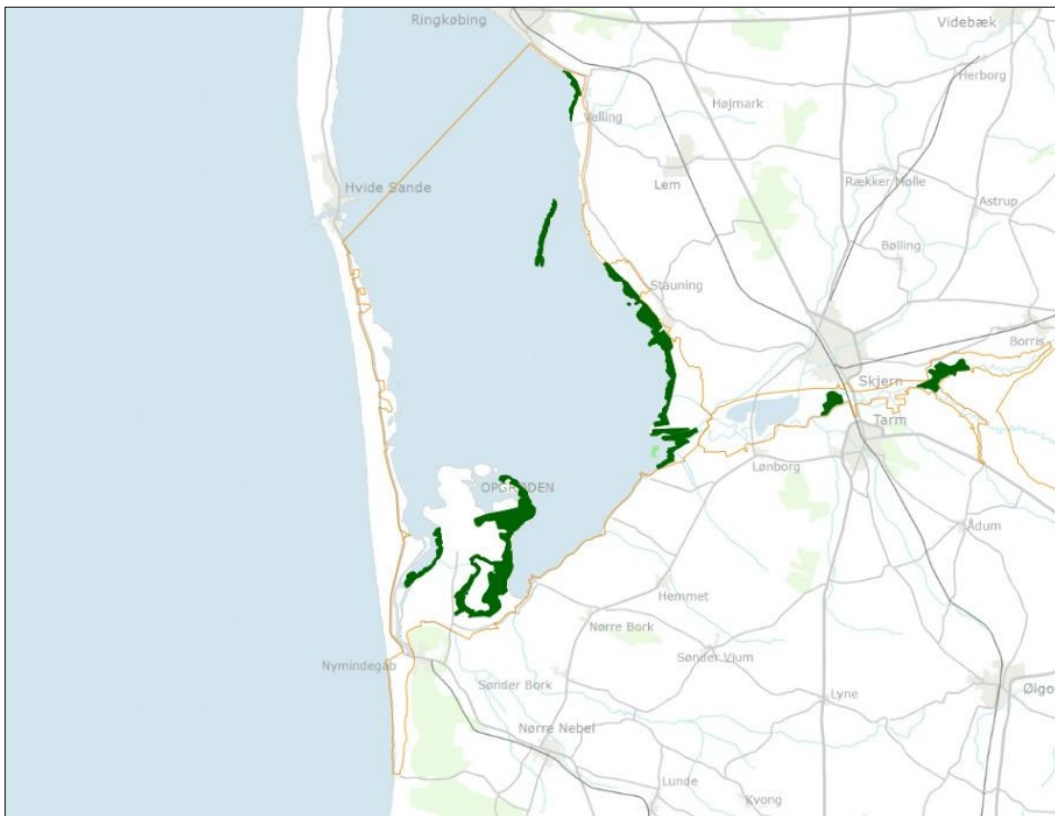
Rørdrum

Rørdrum er tæt knyttet til lokaliteter med store vanddækkede rørskove ved søer, fjorde og vandløb. Arten er overvejende standfugl, men kan trække mod sydvest i forbindelse med strenge vintre. I begyndelsen af 1970'erne ynglede der 10-20 par i Danmark, men sidenhen er såvel ynglebestanden som udbredelsen øget markant. Ynglebestanden blev midt i 1990'erne opgjort til maksimalt 200 ynglepar, og bestanden har været stigende siden da. Rørdrum findes nu ynglede over hele Danmark. I NOVANA-programmet overvåges rørdrum af Miljøstyrelsen nu hvert andet år i de fuglebeskyttelsesområder, hvor den indgår i områdernes udpegningsgrundlag. Rørdrum er senest overvåget i 2017 og 2019.

Under NOVANA overvågningen i 2019 blev der registreret 8 pakkende fugle (yngefugle), hvilke er sammenligneligt med antallet i den tidligere overvågning i 2017, hvor der blev registreret 10 pakkende ynglefugle. I dette område forekommer ynglefuglene forholdsvis talrigt især i de store sammenhængende rørskovsarealer på østsiden af fjorden nær udløbet af Skjern Å, ved Nymindestrømmen og i rørskovene omkring Værnengene. De registrerede ynglefugle høres ofte i umiddelbar nærheden af redesteder for rørhøg, og de to rørskovsarter synes i et vist omfang at foretrække de samme ynglelokaliteter.

I området er der kortlagt 6 levesteder for rørdrum beliggende ved Nymindestrømmen, ved Værnsande og østsiden af Værnengene, Høje Sande, udløbet af Skjern Å-kysten ved Stauning, Klægbanken og et mindre rørskovsområde ud for Velling. I 5 af områderne er tilstanden beregnet til høj, hvilket primært skyldes, at levestederne udgøres af store sammenhængende rørskove, hvor især en rimelig god vandstand sikrer, at de rugende fugle har gode yngleforhold i form af sikkerhed for eventuelle prædatorer. Levestedet på Høje sande ender i god tilstand. Der er også her store sammenhængende arealer med rørskov, men der er tale om en mere tør rørskov.

Områdets karakter med mange store områder med høj, fugtig rørskov uden forstyrrelser i høj tilstand tilgodeser artens krav til en yngleplads og da der ikke vurderes at være lokale trusler for arten vurderes der at være gode forudsætninger for en fortsat ynglebestand i fuglebeskyttelsesområdet.

Tilstand af kortlagte levesteder for rørdrum. Tilstanden er angivet med en farveskala: mørkegrøn= høj, lysegrøn= god, gul= moderart, orange= ringe, rød= dårlig og grå= ej vurderet. Den orange streg angiver fuglebeskyttelsesområdets grænse.

Skestork

Skestork er en fåtallig, men regelmæssig ynglefugl i Danmark, som helt overvejende findes i kolonier på rovdysrfrie mindre øer. Den danske ynglebestand har gennem en årrække været stigende især inden for de udpegede fuglebeskyttelsesområder. Ynglebestanden blev således opgjort til ca. 100 ynglepar i 2010, og er ved seneste overvågning i NOVANA-programmet på ca. 450 ynglepar. Bestandsstigningen har også resulteret i at arten er indvandret til helt nye områder. De største ynglekolonier findes på øer i Ringkøbing Fjord og i Limfjorden. I NOVANA-programmet overvåges skestork af Miljøstyrelsen nu hvert andet år i de fuglebeskyttelsesområder, hvor arten indgår i områdernes udpegningsgrundlag. Skestork er senest overvåget i 2017 og 2019. Én gang i hver overvågningsperiode udvides tællingen til at dække hele landet dvs. også uden for områderne. Seneste landsdækkende tælling foregik i 2017.

I forbindelse med NOVANA-overvågningen i 2019 blev der registreret 217 ynglepar i dette fuglebeskyttelsesområde, heraf 213 par på Høje Sande og 4 par på Klægbanken. Høje Sande har gennem en længere årrække været anvendt som yngleplads for arten og bestanden har været i konstant fremgang i hele perioden 2004-19. Bortset fra et par ældre yngleforsøg er den lille koloni på Klægbanken til gengæld forholdsvis ny. Denne blev første gang i overvågningsperioden registreret i 2017 med 8 par. Ynglefuglene i området fouragerer ofte på Værnengene, Tipperne eller Skjern Enge.

Der er jf. en reservatbestemmelse adgangsforbud på Klægbanken året rundt og på Høje Sande i yngletiden fra 1. marts-31. juli.

Områdets karakter med uforstyrrede yngleøer og nærliggende lavvandede områder til fouragering tilgodeser artens krav til en yngleplads og dermed vurderes der at være gode forudsætninger for en fortsat ynglebestand i fuglebeskyttelsesområdet.

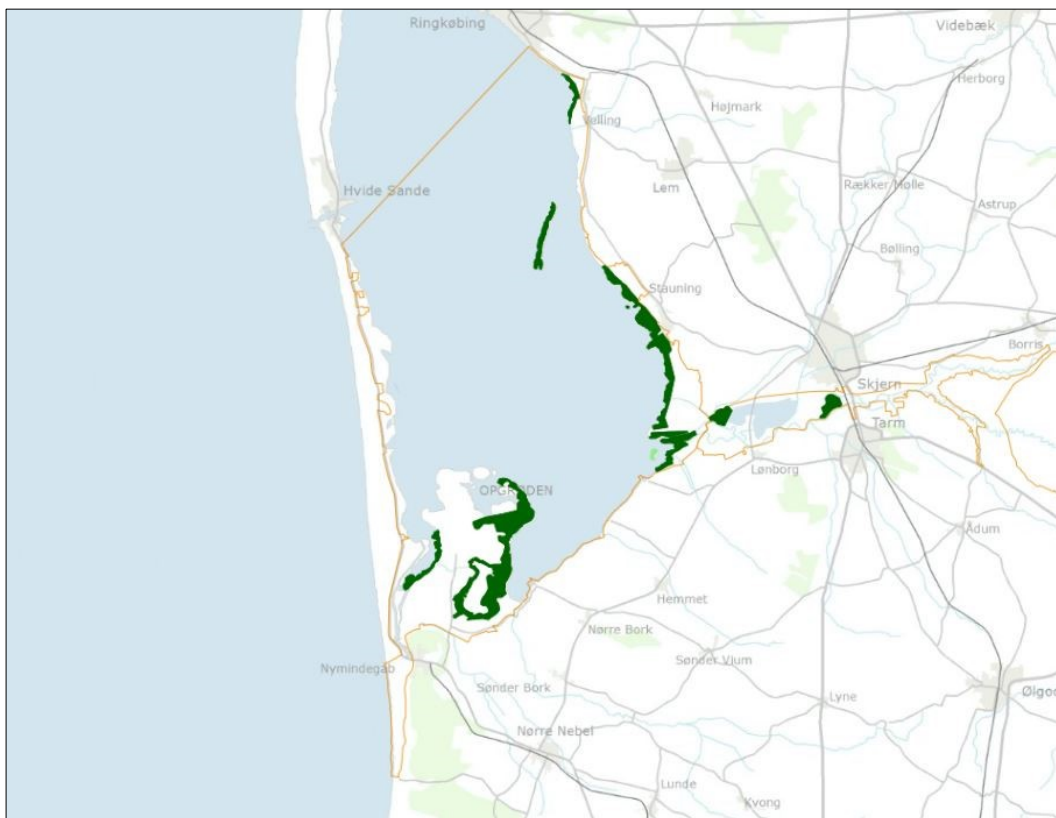
Rørhøg

Rørhøg yngler primært i vådområder med veludviklede rørskove og fouragerer desuden ofte over dyrkede marker, enge og græsarealer. Den samlede danske ynglebestand blev i 1980'erne opgjort til ca. 600 ynglepar. Ynglebestanden er siden vokset en smule, og det vurderes at den danske ynglebestand er nogenlunde stabil. Arten er trækfugl og den danske bestand overvintrer i Middelhavsområdet og i Afrika syd for Sahara. Rørhøg er almindeligt forekommende i store dele af landet, hvor den kan finde egnede ynglelokaliteter. Der er næppe større trusler mod rørhøg herhjemme, og artens bestandsudvikling og udbredelse synes at være i en mindre fremgang. I NOVANA-programmet overvåges rørhøg af Miljøstyrelsen nu hvert andet år i de fuglebeskyttelsesområder, hvor arten indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag. Yngleforekomsten af rørhøg blev senest overvåget i 2019.

Under NOVANA-overvågningen i 2019 blev der registreret 6 ynglepar, hvilke er lidt færre end under overvågningen i 2017, hvor der blev registreret 10 ynglepar. I dette område forekommer yngleparrene forholdsvis talrigt især i de store sammenhængende rørskovsarealer omkring Værnengene og langs østsiden af fjorden nær udløbet af Skjern Å. De registrerede ynglepar ses ofte i umiddelbar nærhed af paukende rødbrummer, og de to rørskovsarter synes i et vist omfang at foretrække de samme ynglelokaliteter.

I området er der kortlagt 6 levesteder for rørhøg beliggende ved Nymindestrømmen, ved Værnsande og østsiden af Værnengene, Høje Sande, udløbet af Skjern Å-kysten ved Stauning, Klægbanken og et mindre rørskovsområde ud for Velling. I 5 af områderne er tilstanden beregnet til høj, hvilket primært skyldes, at levestederne udgøres af store sammenhængende rørskove uden menneskelig forstyrrelse, og med høj vandstand som sikrer, at de rugende fugle har gode yngleforhold. Levestedet på Høje sande ender i god tilstand, hvilket skyldes at arealet med rørskov her er lidt mindre og mere tør end de øvrige kortlagte levesteder.

Områdets karakter med mange store områder med høj, fugtig rørskov uden forstyrrelser i høj tilstand tilgodeser artens krav til en yngleplads og da der ikke vurderes at være lokale trusler for arten vurderes der at være gode forudsætninger for en fortsat ynglebestand i fuglebeskyttelsesområdet.

Tilstand af kortlagte levesteder for rørhøg. Tilstanden er angivet med en farveskala: mørkegrøn= høj, lysegrøn= god, gul= moderat, orange= ringe, rød= dårlig og grå= ej vurderet. Den orange streg angiver fuglebeskyttelsesområdets grænse.

Plettet rørvagt

Plettet rørvagt yngler i ferske sumpområder, hvor vanddybden ikke overstiger 30 cm. Arten synes at foretrække vandområdernes starzone, men er også registreret i ukultiverede engområder i ådale med tidvis oversvømmelser. Arten har altid haft en stærkt fluktuerende forekomst i Danmark, og der findes kun ganske få lokaliteter i landet med en fast årlig ynglebestand. Nogle år registreres kun ganske få ynglepar og i andre år i et væsentligt højere antal. I 2019 blev der i NOVANA-programmet konstateret en stor forekomst af plettet rørvagt i Danmark. Arten er trækfugl, der overvintrer i Afrika og til dels i Indien. Den danske bestand suppleres med trækfugle fra Østeuropa, der i perioder med østenvind i april-maj og igen i juni-juli høres på velegnede lokaliteter i Danmark. Det vides dog ikke med sikkerhed om dette invasionsagtige supplement af østeuropæiske fugle resulterer i danske yngleforsøg. I NOVANA-programmet registreres plettet rørvagt af Miljøstyrelsen nu hvert andet år i de fuglebeskyttelsesområder, hvor arten indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag. Yngleforekomsten af plettet rørvagt blev senest overvåget i 2019.

Under NOVANA-overvågningen i 2019 blev arten flere gange eftersøgt om natten, men der blev ikke registreret syngende fugle i området. I NOVANA-programmet blev arten senest registreret med en fugl i 2017. Den lave forekomst er på niveau med tidligere år, hvor der er registreret mellem 0-4 syngende fugle årligt.

Forekomsten af plettet rørvagt i dette fuglebeskyttelsesområde har gennem årene haft en mere eller mindre tilfældig karakter og på baggrund af overvågningsresultaterne vurderes det, at arten næppe har en fast ynglebestand inden for området.

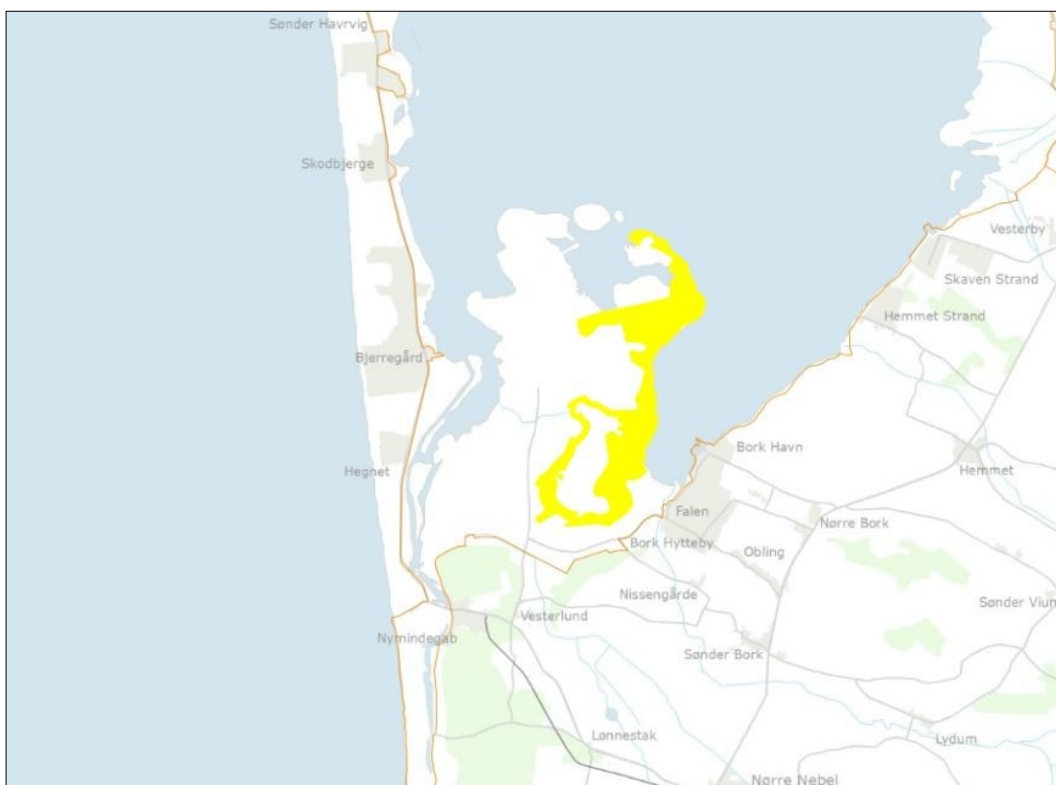
I området er der kortlagt ét stort levested for plettet rørvagt, der omfatter en stor del af den østlige Tipperhalvø. Tilstanden af levestedet er beregnet til moderat. Dette skyldes primært en kombination af forskellige faktorer som en ret ensartet, høj vegetation (tagrør) uden større indslag

af lav sumpvegetation, at levestedet er vurderet at være lidt for tørt som et optimalt levested for arten samt at der er fri adgang for rovdyr som fx. ræv.

Med en så lav antalsmæssig og fluktuerende forekomst vurderes ynglebestanden af plettet rørvagtel i dette område fortsat at være helt afhængig af tilførsel af fugle fra områder med større, faste bestande evt. uden for landets grænser.

Truslerne for ynglebestanden af plettet rørvagtel i dette område vurderes i et vist omfang at være begrundet med en ikke optimal, vegetationshøjde, en ikke helt optimal hydrologi og i mindre omfang prædation fra ræve og andre rovdyr.

På baggrund af de store tætte rørskovsarealer, enge med lav vegetation og mangel på egnede sumpområder, vurderes det at arten sandsynligvis ikke vil blive en fast ynglefugl i Tipperområdet, men den vil i lighed med tidligere år sandsynligvis i gode år fortsat besøge området.

Tilstand af kortlagte levesteder for plettet rørvagtel. Tilstanden er angivet med en farveskala: mørkegrøn= høj, lysegrøn= god, gul= moderat, orange= ringe, rød= dårlig og grå= ej vurderet. Den orange streg angiver fuglebeskyttelsesområdets grænse.

Klyde

Klyden yngler hovedsageligt i kolonier primært langs lavvandede fjordkyster og i salte eller brakke kystlaguner, hvor der findes slikvader og åbne enge med kort vegetation. I sjældne tilfælde træffes den også ynglende på egnede lokaliteter ved ferskvand. Klyde findes udbredt over hele landet med undtagelse af Bornholm. Rederne placeres ofte på småøer, gerne hvor de er i sikkerhed for ræve og andre rovdyr. Arten er trækfugl, der overvintrer i Sydvesteuropa og i Vestafrika. Klyden blev totalfredet i Danmark i 1922, hvorefter bestanden var i fremgang i gennem en lang årrække. De seneste år har den dog igen været i tilbagegang. I NOVANA-programmet overvåges klyde af Miljøstyrelsen nu hvert andet år i de fuglebeskyttelsesområder, hvor arten indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag. Endelig overvåges artens ynglebestand landsdækkende én gang i hver overvågningsperiode. Yngleforekomsten af klyde blev senest overvåget i 2019 og der er gennemført landsdækkende overvågning af alle de kolonirugende arter i hele landet i 2019.

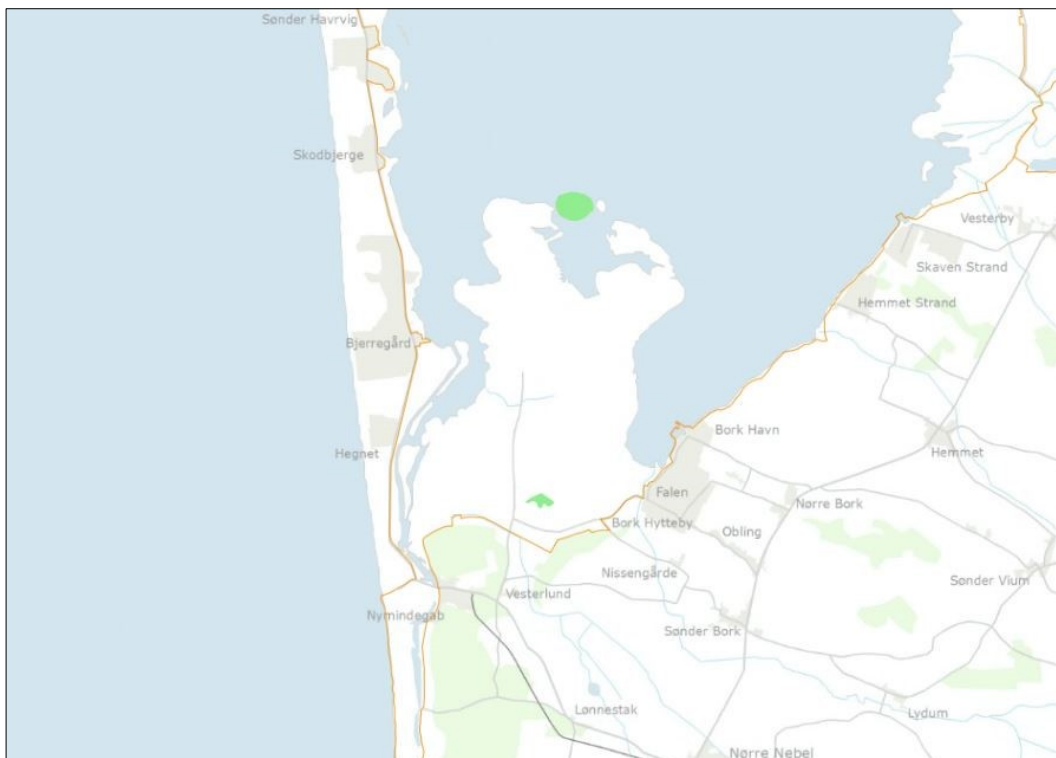
Under NOVANA-overvågningen i 2019 blev der registreret 24 ynglepar i dette fuglebeskyttelsesområde. Fuglene etablerede sig usædvanligt sent fra slutningen af maj - midt juni på den nordøstlige del af Tipperne og et enkelt par på Værnengene. Antallet er ca. på samme niveau som tidligere år i overvågningsperioden 2010-19, men væsentlig færre end i overvågningsperioden 2004-09, hvor der blev fundet op til 130 par i området. Næsten alle ynglefugle er gennem tiden registreret på Tipperne, men enkelte år har der været ynglefugle til stede på Værnengene og her primært på en lille ø ved Nyværn i den sydlige del af Værnengene.

I området er der kortlagt to levesteder for klyde. Det ene område er ved Fuglepold på Tipperne og det andet er ved Nyværn på Værnengene. Begge levesteder er beregnet til at være i god tilstand. Den gode tilstand på Fuglepold skyldes primært at der er en passende lav vegetationshøjde, at der ikke forekommer menneskelig forstyrrelse og at øen ligger isoleret fra fastlandet, hvilket i et vist omfang holder landlevende rovdyr væk. Tilstanden ved Nyværn skyldes primært, at der er en passende lav vegetationshøjde og at der ikke forekommer menneskelig forstyrrelse på ynglepladsen.

Ynglebestanden afhænger langt overvejende af, om ynglefuglene friholdes fra prædation fra rovdyr, der vurderes at være den eneste aktuelle trussel mod artens lokale yngleforekomst.

Der er jf. en reservatbestemmelse adgangsforbud på Klægbanken, Tipperne og de omkringliggende farvende året rundt samt en række forbehold for sejlads, jagt mv.

Områdets karakter med isolerede småøer med strandeng og lav vegetation tilgodeser artens krav til en yngleplads og da store områder er udpeget som reservat med adgangsforbud vurderes der at være tilstrækkeligt med velegnede ynglemuligheder uden menneskelig forstyrrelse og dermed gode forudsætninger for en fortsat ynglebestand i fuglebeskyttelsesområdet. Eneste trussel for arten i området vurderes at være prædation fra landlevende rovdyr som fx. ræv.

Tilstand af kortlagte levesteder for klyde. Tilstanden er angivet med en farveskala: mørkegrøn= høj, lysegrøn= god, gul= moderat, orange= ringe, rød= dårlig og grå= ej vurderet. Den orange streg angiver fuglebeskyttelsesområdets grænse.

Almindelig ryle

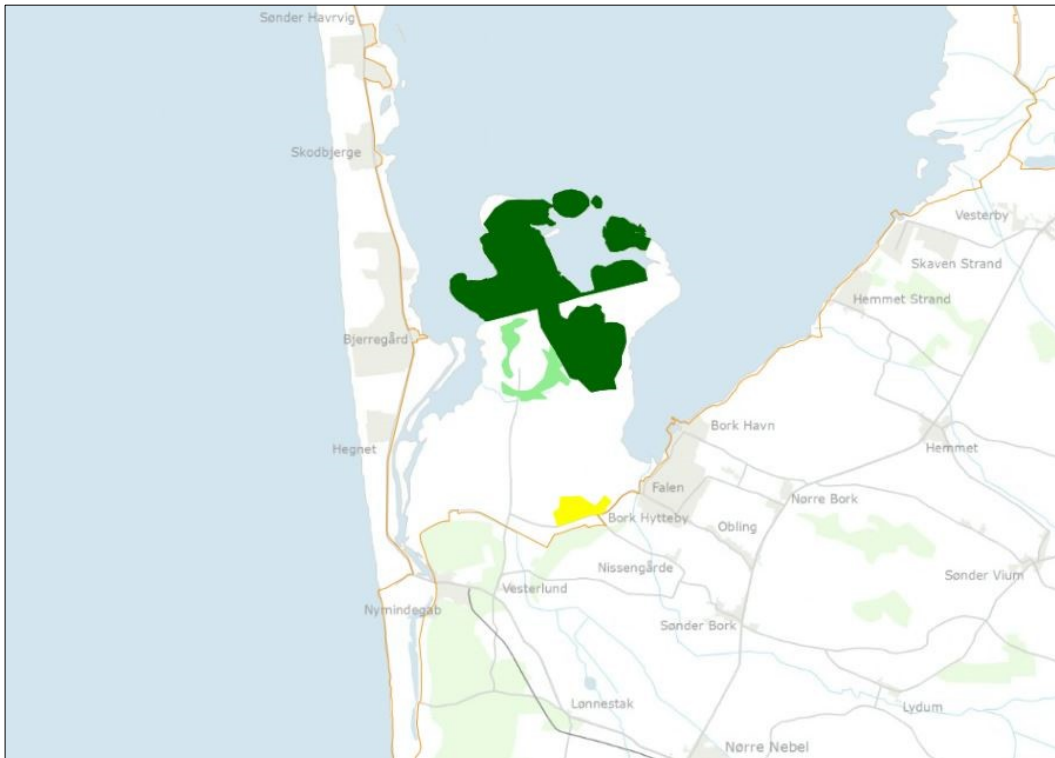
Almindelig ryle er som ynglefugl i Danmark repræsenteret af den underart, der ofte omtales som engryle. Arten yngler nu overvejende på kortgræssede strandenge. Tidligere ynglede den også udbredt på ferske enge. Ynglebestanden af almindelig ryle er i løbet af 1900-tallet gået tilbage, og den samlede danske ynglebestand i dag er formodentlig kun på omkring 140 ynglepar. Som andre almindelige rylere overvintrer også engrylen i Vesteuropa. Arten har gennem en længere årrække været i tilbagegang og forekommer nu kun regelmæssigt på enkelte store strandengsområder i Vestdanmark og på Læsø. Med Vejlerne og Tipper-halvøen som de to klart vigtigste yngleområder, samt en lille bestand i Vadehavet og på Agger Tange. Den er derud over konstateret uregelmæssigt og med meget små isolerede og uregelmæssigt forekommende yngleforekomster andre steder. Det vurderes, at de største trusler mod ynglende almindelig ryle er prædation samt tab af ynglehabitat pga. dens krav til vegetationshøjde og hensigtsmæssig hydrologi. I NOVANA-programmet overvåges almindelig ryle af Miljøstyrelsen nu hvert andet år i de fuglebeskyttelsesområder, hvor arten indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag. Yngleforekomsten af almindelig ryle blev senest overvåget i 2018.

Tipperhalvøen med vildreservatet på Tipperne og de store ekstensivt drevne græsarealer på Værnengene er både nu og tidligere et af landets vigtigste yngleområder for almindelig ryle. Som det fremgår af ynglefugletabellen har bestandene dog været udsat for et markant fald igennem den samlede overvågningsperiode 2004-18, og den registrerede ynglebestand blev ved den seneste overvågning i 2018 optalt til 27 ynglepar. Den markante nedgang for denne, men også for andre ynglefuglearter tilknyttet engene i området, skyldes givetvis en kombination af flere negative faktorer, hvor uhensigtsmæssig lav eller i enkelte år høj vandstand på engene og ikke mindst en udbredt prædation fra landlevende rovdyr samlet set vurderes at have påvirket ynglebestanden af almindelig ryle negativt på både Tipperne og Værnengene.

På Tipperhalvøen er der samlet set kortlagt fem levesteder for almindelig ryle. I fire af disse områder, og dermed i den arealmæssigt langt største del af de kortlagte levesteder, er tilstanden beregnet til god-høj. Kun et mindre areal i den sydlige del af Værnengene viser moderat tilstand som levested for almindelig ryle. Arealerne i høj og god tilstand er karakteriseret ved, at engarealerne har naturlige og veludviklede lo-systemer, der sikrer gode vandstandsforhold langt ind på engene. Tilstedeværelsen af vand er dog helt naturligt meget afhængigt af de enkelt års nedbør før og under ynglesæsonen, og i dette tilfælde også af, at der sikres en tilfredsstillende vandstand i Ringkøbing Fjord via slusedriften i Hvide Sande. Engene på Tipperne og Værnengene er fint afgræssede og vegetationshøjden på ynglelokaliteterne opfylder generelt set artens krav. I hele området vurderes den væsentligste negative faktor at være områdets tilgængelighed for ræv og andre rovdyr, hvorfor prædation vurderes at påvirke ynglebestandene og deres ynglesucces.

På arealet i den sydlige del af Værnengene er tilstanden af levestedet beregnet til at være moderat. De hydrologiske forhold er tilfredsstillende, men der er konstateret en vis tilgroning, og for området som helhed vurderes prædation også at være af stor betydning for den beregnede tilstand af levestedet her.

Truslerne for ynglebestanden af alm. ryle i dette område vurderes især at være prædation fra ræve og andre rovdyr og i mindre omfang lav vandstand og dermed udtørring. Manglende pleje (afgrænsning) er problematisk på mindre dele af engarealerne i yngletiden. Området er på trods af bestandstilbagegangen dog fortsat et af landets vigtigste yngleområder for arten.

Tilstand af kortlagte levesteder for alm. ryle. Tilstanden er angivet med en farveskala: mørkegrøn= høj, lysegrøn= god, gul= moderat, orange= ringe, rød= dårlig og grå= ej vurderet. Den orange streg angiver fuglebeskyttelsesområdets grænse.

Almindelig ryle (engryle) yngler i området på Værnengene og Tipperne. Foto: Peter Bundgaard

Brushane

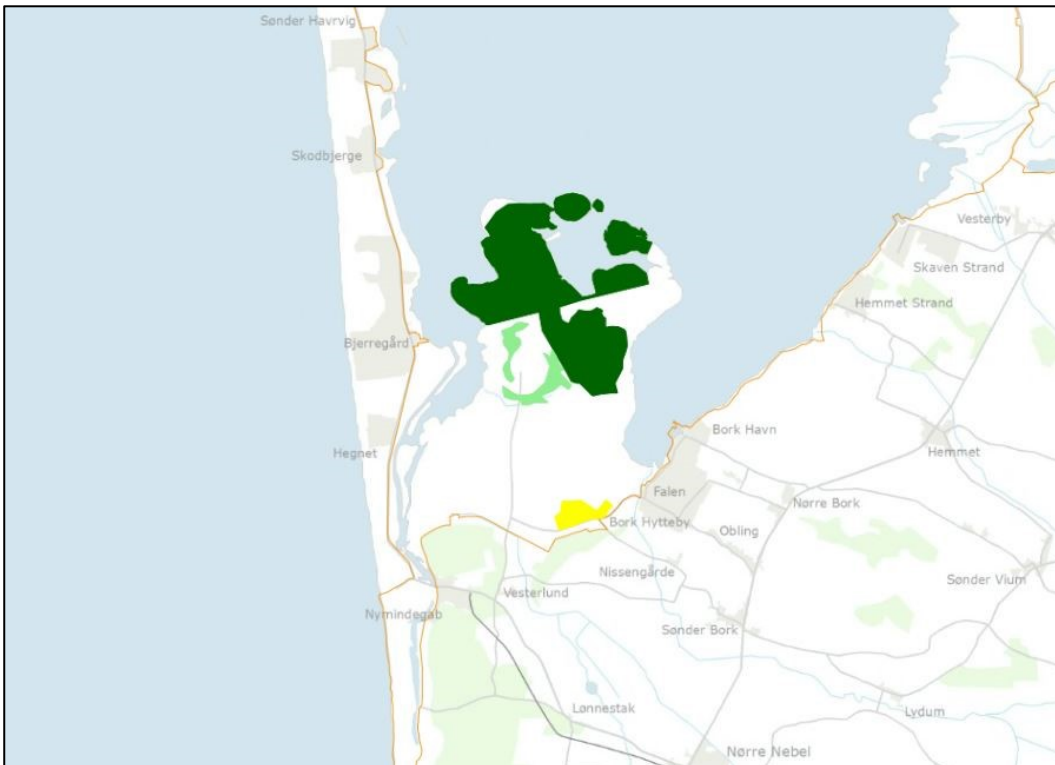
Brushane yngler på forholdsvis kortgræssede ferskere dele af strandengene. Arten er trækfugl og overvintrer i Sydeuropa og Vestafrika. Arten er gået kraftigt tilbage gennem en længere årrække, og forekommer i dag kun i enkelte fuglebeskyttelsesområder hovedsageligt i Vest- og Nordjylland, hvor Tipper-halvøen i Ringkøbing Fjord i dag er kernelokaliteten for arten. Antallet af ynglepar af brushane er således faldet med 90-95 % over de seneste 30 år, og den samlede danske ynglebestand vurderes nu at være på ca. 50 ynglepar. De største trusler mod brushane er prædation samt tab af ynglehabitat pga. dens krav til vegetationshøjde og hydrologi. I NOVANA-programmet overvåges brushane af Miljøstyrelsen nu hvert andet år i de fuglebeskyttelsesområder, hvor arten indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag. Yngleforekomsten af brushane blev senest overvåget i 2018.

Tipperhalvøen med vildreservatet på Tipperne og de store ekstensivt drevne græsarealer på Værnengene er både nu og tidligere et af landets absolut vigtigste yngleområder for brushane. Som det fremgår af ynglefugletabellen har bestandene dog været udsat for et markant fald igennem den samlede overvågningsperiode 2004-18, og den registrerede ynglebestand blev ved den seneste overvågning i 2018 optalt til 24 ynglepar. Den markante nedgang for denne, men også for andre ynglefuglearter tilknyttet engene i området, skyldes givetvis en kombination af flere negative faktorer, hvor uhensigtsmæssig lav eller i enkelte år høj vandstand på engene og ikke mindst en udbredt prædation fra landlevende rovdyr samlet set vurderes at have påvirket ynglebestanden af brushane negativt på både Tipperne og Værnengene.

På Tipperhalvøen er der samlet set kortlagt fem levesteder for brushane. I fire af disse områder, og dermed i den arealmæssigt langt største del af de kortlagte levesteder, er tilstanden beregnet til god-høj. Kun et mindre areal i den sydlige del af Værnengene viser moderat tilstand som levested for brushane. Arealerne i høj og god tilstand er karakteriseret ved, at engarealerne har naturlige og veludviklede lo-systemer, der sikrer gode vandstandsforhold langt ind på engene. Tilstedeværelsen af vand er dog helt naturligt meget afhængigt af de enkelt års nedbør før og under ynglesæsonen, og i dette tilfælde også af, at der sikres en tilfredsstillende vandstand i Ringkøbing Fjord via slusedriften i Hvide Sande. Engene på Tipperne og Værnengene er fint afgræssede og vegetationshøjden på ynglelokaliteterne opfylder generelt set artens krav. I hele området vurderes den væsentligste negative faktor at være områdets tilgængelighed for ræv og andre rovdyr, hvorfor prædation vurderes at påvirke ynglebestandene og deres ynglesucces.

På arealet i den sydlige del af Værnengene er tilstanden af levestedet beregnet til at være moderat. De hydrologiske forhold er tilfredsstillende, men der er konstateret en vis tilgroning, og for området som helhed vurderes prædation også at være af stor betydning for den beregnede tilstand af levestedet her.

Truslerne for ynglebestanden af brushane i dette område vurderes især at være prædation fra ræve og andre rovdyr og i mindre omfang lav vandstand og dermed udtørring. Manglende pleje (afgrænsning) er problematisk på mindre dele af engarealerne i yngletiden. Området er på trods af bestandstilbagegangen dog fortsat et af landets vigtigste yngleområder for arten.

Tilstand af kortlagte levesteder for brushane. Tilstanden er angivet med en farveskala: mørkegrøn= høj, lysegrøn= god, gul= moderat, orange= ringe, rød= dårlig og grå= ej vurderet. Den orange streg angiver fuglebeskyttelsesområdets grænse.

Stor kobbersneppe

Stor kobbersneppe yngler på mere eller mindre fugtige græsarealer på især strandenge. Arten er ikke i samme grad som de øvrige engfugle - almindelig ryle og brushane - afhængig af åbent vand på ynglepladserne. Ynglebestanden af stor kobbersneppe er gennem de seneste årtier gået markant tilbage på mange af artens kendte danske ynglelokaliteter, og den er nu helt forsvundet fra flere områder. De vigtigste danske ynglelokaliteter er fortsat Tøndermarsken, Mandø, Vejlerne og Tipperne/Værnengene. I Vadehavs regionen har ynglebestanden været svagt faldende i den seneste årrække, mens der er konstateret en markant tilbagegang på Vejlerne og Tipperne. Den største trussel mod ynglebestandene vurderes især at være prædation og i lidt mindre omfang tilgroning. Stor kobbersneppe er en trækfugl der ankommer i det tidlige forår allerede i marts fra overvintringsstederne i Vestafrica, og arten starter trækket tilbage i slutningen af sommeren i august. I NOVANA-programmet er arten ikke tidligere blevet overvåget, men vil fremadrettet blive overvåget af Miljøstyrelsen hvert andet år i de fire fuglebeskyttelsesområder, hvor arten indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Tipperne og Værnengene huser en af landets største bestande af stor kobbersneppe, men da arten er ny på områdets udpegningsgrundlag er der ikke i NOVANA-sammenhæng indsamlet data på ynglefuglene, der kan understøtte en vurdering af den aktuelle ynglebestands udvikling.

Der er samtidig heller ikke lavet en trusselvurdering for arten i området.

Stor kobbersneppe yngler i området på Værnengene og Tipperne. Foto: Peter Bundgaard

Splitterne

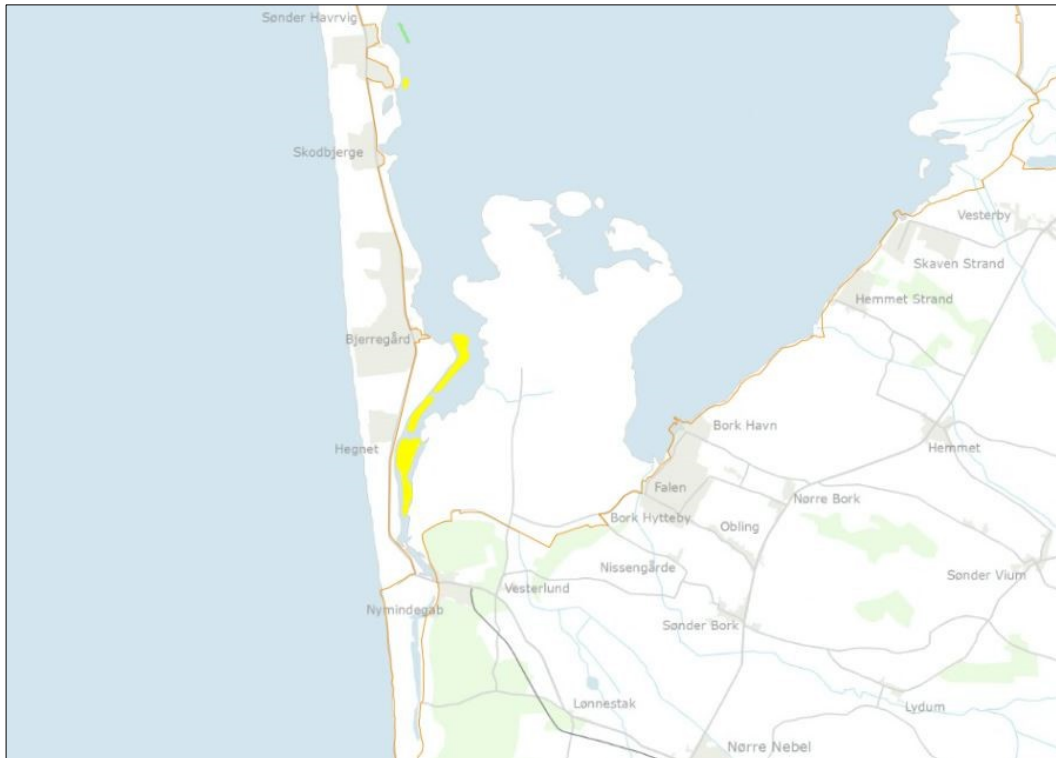
Splitterne yngler i Danmark på oftest på mindre øer og holme med lavere vegetation, ofte i tilknytning til hættemågekolonier. Ynglebestanden af splitterne har siden slutningen af 1990'erne fluktueret en hel del med flest i midten af 2000'erne, siden da er ynglebestanden faldet en smule, men udviser store år til år variationer. Arten er trækfugl, som overvintrer langs Afrikas vestkyst. Splitterne har altid forekommet i få ofte store kolonier spredt over hele landet på nær Bornholm. De størres ynglebestande ses på Hirsholm, Hjarnø og Sprogø. Arten findes desuden i flere lidt mindre kolonier i Jylland, på Fyn og Sjælland. Arten er forsvundet fra de tidligere talstærke kolonier som fx Klægbanken i Ringkøbing Fjord, Langli i Vadehavet og Treskelbakkeholm i Mariagerfjord. Største trussel for den danske ynglebestand vurderes at være prædation fra rovdyr og konkurrence og prædation fra store måger. I NOVANA-programmet overvåges splitterne af Miljøstyrelsen nu hvert andet år i de fuglebeskyttelsesområder hvor arten indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag. Endelig overvåges artens landsdækkende én gang i hver overvågningsperiode. Yngleforekomsten af splitterne blev senest overvåget i 2017 og der er gennemført landsdækkende overvågning af alle de kolonirugende arter i hele landet i 2019.

Under NOVANA-overvågningen i 2019 blev der ikke fundet ynglepar i dette fuglebeskyttelsesområde, og man skal mange år tilbage for at finde den seneste yngleforekomst. Tidligere var der en af landets største ynglekolonier på Klægbanken, men kolonien forsvandt i starten af 2000'erne sandsynligvis som en følge af prædation fra ræv, og arten er endnu ikke vendt tilbage til øen eller andre øer i Natura 2000-området for at yngle.

I området er der kortlagt 5 levesteder for splitterne. Alle drejer det sig om isolerede øer i området og flere af dem er tidligere ynglepladser for arten i Nymindestrømmen. Et af levestederne er beregnet til at være i god tilstand. Det drejer sig om øen Olsens Pold ud for Sønder Haurvig. Øen er umiddelbart velegnet med forholdsvis lav vegetation, ingen menneskelig forstyrrelse og ingen adgang for rovpattedyr, men øen er tæt beboet af sølvmåger og skarv og er således næppe attraktiv for ynglende splitterne.

De resterende 4 levesteder er øer, bl.a. i Nymindestrømmen, er alle beregnet til at være i moderat tilstand. Dette skyldes udelukkende, at øerne er tæt bevokset med høj vegetation i form af tagrør og/eller vedplanter og derfor p.t. uegnede som yngleplads for arten.

I og med at der er flere isolerede øer, der tidligere har været anvendt som ynglepladser i området burde der fortsat være mulighed for ynglende splitterne, men som ovenfor beskrevet er en del af øerne tilvokset i høj vegetation og dermed pt. uegnede. Ud over tilgroning af de tidligere yngleøer vurderes der ikke at være trusler for arten som ynglefugl i området.

Tilstand af kortlagte levesteder for splitterne. Tilstanden er angivet med en farveskala: mørkegrøn= høj, lysegrøn= god, gul= moderat, orange= ringe, rød= dårlig og grå= ej vurderet. Den orange streg angiver fuglebeskyttelsesområdets grænse.

Fjordterne

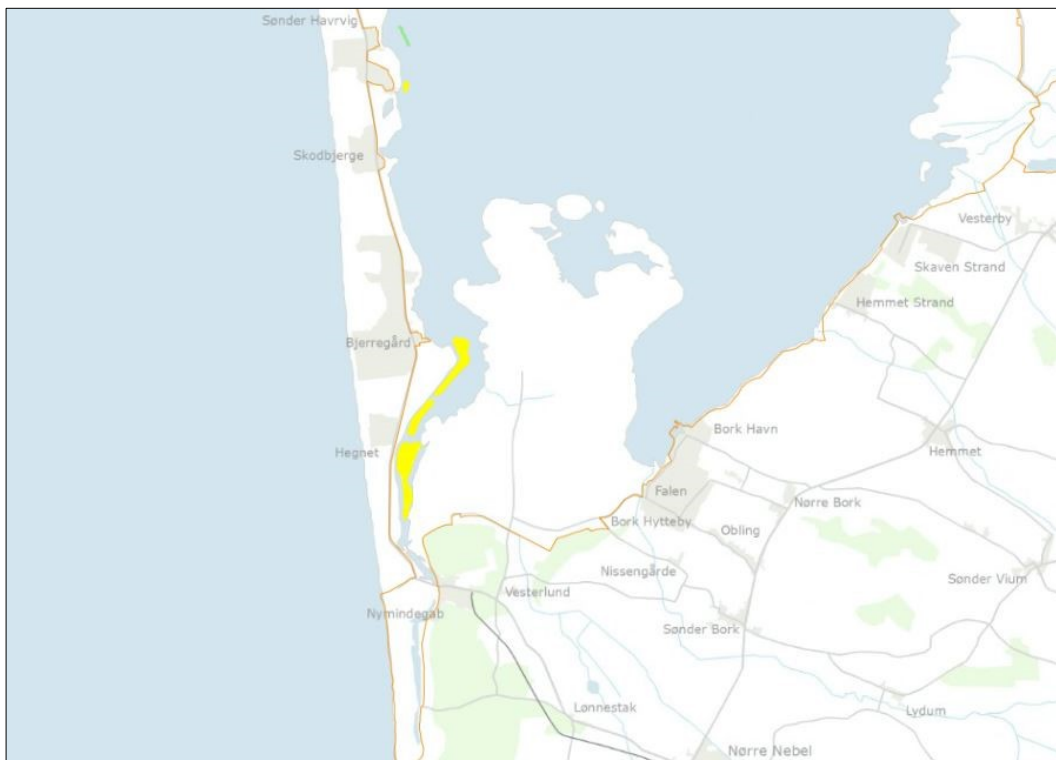
Fjordterne yngler i kolonier på øer og holme langs kysten ofte i selskab med havterne eller hættemåge. Arten ses også ynglende på indlandslokaliteter, og også her ofte i selskab med hættemåge. Arten er trækfugl og overvintrer langs Vestafrikas kyster. Den danske bestand af fjordterne blev i slutningen af 1980'erne vurderet til ca. 1500 ynglepar, herefter gik bestanden gradvist tilbage, og den samlede bestand vurderes nu til ca. 1/3 af bestanden i slutfirserne. De seneste år er der dog konstateret en svag fremgang i antallet af ynglepar. Største trussel for den danske ynglebestand vurderes at være prædation på ynglepladserne samt tilgroning af de rovdysfrie yngleøer. I NOVANA-programmet overvåges fjordterne af Miljøstyrelsen nu hvert andet år i de fuglebeskyttelsesområder, hvor arten indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag. Endelig overvåges artens landsdækkende én gang i hver overvågningsperiode. Yngleforekomsten af fjordterne blev senest overvåget i 2017 og der er gennemført landsdækkende overvågning af alle de kolonirugende arter i hele landet i 2019.

Under NOVANA-overvågningen i 2019 blev der ikke fundet ynglepar i dette fuglebeskyttelsesområde og man skal tilbage til 2012 for at finde den seneste yngleforekomst. Samtlige ynglefugle i området er gennem tiden registreret på øer i Nymindestrømmen.

I området er der kortlagt 5 levesteder for fjordterne. Alle drejer det sig om isolerede øer i området og flere af dem er tidligere ynglepladser for arten i Nymindestrømmen. Et af levestederne er beregnet til at være i god tilstand. Det drejer sig om øen Olsens Pold ud for Sønder Haurvig. Øen er umiddelbart velegnet med forholdsvis lav vegetation og ingen menneskelig forstyrrelse og ingen adgang for rovpattedyr, men øen er tæt beboet af sølvmåger og skarv og er således næppe attraktiv for ynglende fjordterner.

De resterende 4 levesteder er øer, bl.a. i Nymindestrømmen, er alle beregnet til at være i moderat tilstand. Dette skyldes udelukkende, at øerne er tæt bevokset med høj vegetation i form af tagrør og/eller vedplanter og derfor p.t. er uegnede som yngleplads for arten.

I og med at der er flere isolerede øer, der tidligere har været anvendt som ynglepladser i området burde der fortsat være mulighed for ynglende fjordterne, men som ovenfor beskrevet er en del af øerne tilvokset i høj vegetation og dermed pt. uegnede. Ud over tilgroning af de tidligere yngleøer vurderes der ikke at være trusler for arten som ynglefugl i området.

Tilstand af kortlagte levesteder for fjordterne. Tilstanden er angivet med en farveskala: mørkegrøn= høj, lysegrøn= god, gul= moderat, orange= ringe, rød= dårlig og grå= ej vurderet. Den orange streg angiver fuglebeskyttelsesområdets grænse.

Havterne

Havterne yngler i Danmark overvejende på små ubeboede øer og sandrevler med sparsom vegetation. Arten er trækfugl, som overvintrer i åbentvandsbæltet omkring Antarktis. Havternen er Danmarks almindeligst ynglende terneart og forekommer i kolonier spredt langs de danske kyster og fjorde undtagen på Bornholm. Den danske ynglebestand har både i antal og i udbredelse været for nedadgående siden 1990'erne, og arten er forsvundet fra flere tidligere kendte ynglepladser. Største trussel for den danske ynglebestand vurderes at være prædation fra rovdyr på ynglepladserne samt bortskydning af reder i forbindelse med ekstreme højvander i yngletiden. I NOVANA-programmet overvåges havterne af Miljøstyrelsen hvert andet år i de fuglebeskyttelsesområder hvor arten indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

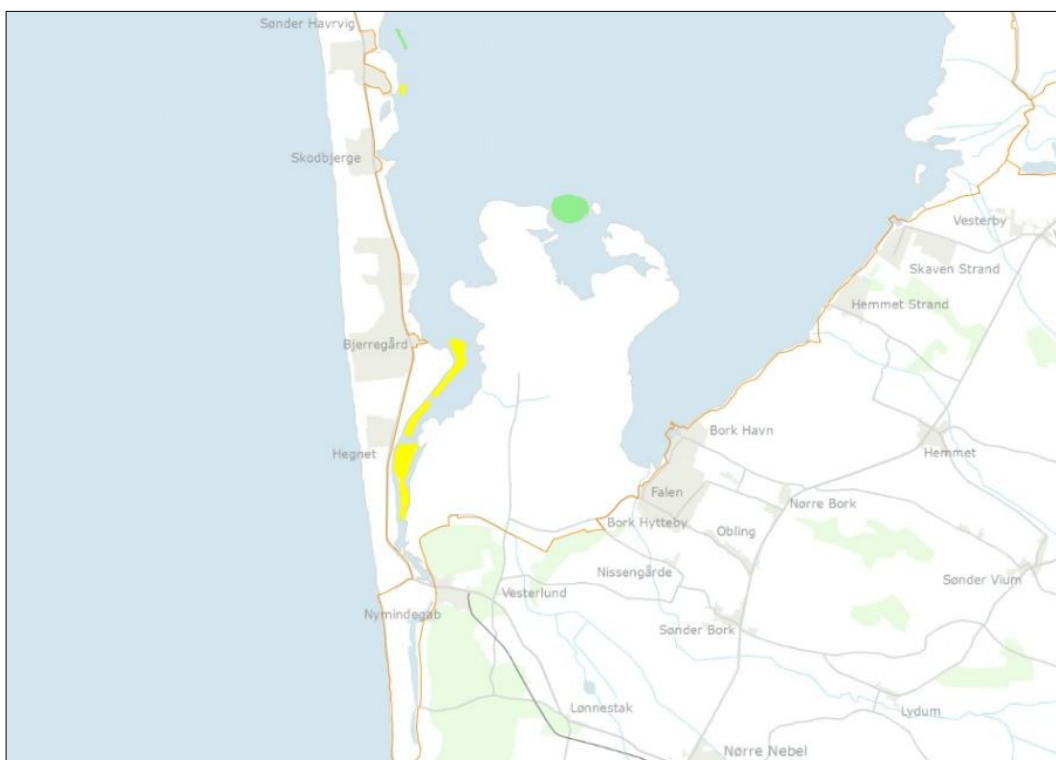
Endelig overvåges artens landsdækkende én gang i hver overvågningsperiode. Yngleforekomsten af havterne blev senest overvåget i 2017 og der er gennemført landsdækkende overvågning af alle de kolonirugende arter i hele landet i 2019.

Under NOVANA-overvågningen i 2019 blev der ikke fundet ynglepar i dette fuglebeskyttelsesområde og man skal tilbage til 2012 for at finde den seneste yngleforekomst. De fleste ynglefugle i området er gennem tiden registreret på Tipperne (Fuglepold) og på øer i Nymindestrømmen.

I området er der kortlagt 6 levesteder for havterne. Alle drejer det sig om isolerede øer i området og flere af dem er tidligere ynglepladser for arten i Nymindestrømmen. To af levestederne er beregnet til at være i god tilstand. Det drejer sig dels om øen Olsens Pold ud for Sønder Haurvig. Øen er umiddelbart velegnet med forholdsvis lav vegetation, ingen menneskelig forstyrrelse og ingen adgang for rovpattedyr, men øen er tæt beboet af sølvmåger og skarv og er således næppe attraktiv for ynglende havterne. Den anden ø i god tilstand er Fuglepold på Tipperne. Denne ø har en tilpas lav vegetation, den ligger uforstyrret af mennesker og er ikke umiddelbart tilgængelig for landlevende rovdyr.

De resterende 4 levesteder er øer, bl.a. i Nymindestrømmen, der alle er i moderat tilstand. Dette skyldes udelukkende, at øerne er tæt bevokset med høj vegetation i form af tagrør og/eller vedplanter og derfor p.t. uegnede som yngleplads for arten.

I og med at der er flere isolerede øer, der tidligere har været anvendt som ynglepladser i området burde der fortsat være mulighed for ynglende havterne, men som ovenfor beskrevet er en del af øerne tilvokset i høj vegetation og dermed pt. uegnede. Ud over tilgroning af de tidligere yngleøer vurderes der ikke at være trusler for arten som ynglefugl i området.

Tilstand af kortlagte levesteder for havterne. Tilstanden er angivet med en farveskala: mørkegrøn= høj, lysegrøn= god, gul= moderat, orange= ringe, rød= dårlig og grå= ej vurderet. Den orange streg angiver fuglebeskyttelsesområdets grænse.

Blåhals

Blåhals genindvandrede i 1992 som ynglefugl i Danmark efter ca. 100 års fravær. Siden starten af 1990'erne har bestanden af ynglende blåhals spredt sig fra Sønderjylland til store dele af Jylland, og de seneste år også til Fyn og Sjælland. Artens bestandsudvikling har således været meget positiv, hvilket har haft den konsekvens, at arten nu er medtaget på udpegningsgrundlaget for en lang række fuglebeskyttelsesområder. Den kraftige ekspansion i udbredelsen af den danske ynglebestand vurderes, at skulle ses med baggrund i artens beskedne krav til ynglehabitat, der ofte udgøres af større eller mindre rørskovsområder med indslag af pil langs grøfter og kanaler og ofte i nærhed af mere eller mindre intensivt dyrkede arealer. I NOVANA-programmet overvåges blåhals af Miljøstyrelsen nu hvert andet år i de fuglebeskyttelsesområder, hvor arten indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag. Yngleforekomsten af blåhals blev i NOVANA-programmet for første gang overvåget i 2018 og 2019.

Arten er ny på områdets udpegningsgrundlag og blev i NOVANA-programmet for første gang overvåget i dette område i 2019, hvor der blev registreret 16 ynglepar i rørskovene nær udløbet af Skjern Å og på Værnengene. På baggrund af artens forholdsvis beskedne krav til en ynglehabitat vurderes der at være store arealer med velegnede levesteder med våd rørsump og pilekrat langs kanaler og grøfter i dette fuglebeskyttelsesområde. Som det er tilfældet for arten på nationalt plan vurderes der at være gode muligheder for at arten fremover kan ekspandere og øge ynglebestanden yderligere.

Der vurderes ikke at være trusler for arten som ynglefugl i dette område.

Rødrygget tornskade

Rødrygget tornskade yngler i en række mere eller mindre lysåbne naturtyper, herunder heder, overdrev, ryddede eller stormfaldne skovområder, ådale under tilgroning m.fl. Den danske ynglebestand blev i 1990'erne opgjort til 1500-3000 ynglepar, og det vurderes at bestanden fortsat er på samme niveau. Arten er trækfugl, der overvintrer i Øst- og Sydafrika. Arten er vidt udbredt i alle dele af Danmark. Udbredelsen synes at være nogenlunde stabil. De seneste år har vist, at visse fuglebeskyttelsesområder som fx Hulsig Hede i Nordjylland og Gribskov i Nordsjælland med en målrettet indsats viser sig at huse store og tætte ynglebestande. Det er vanskeligt at udtale sig sikkert om bestandsudviklingen samlet set i Danmark, men antagelig er den nogenlunde stabil. I NOVANA-programmet overvåges rødrygget tornskade af Miljøstyrelsen nu hvert andet år i de fuglebeskyttelsesområder, hvor arten indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag. Yngleforekomsten af rødrygget tornskade blev for første gang overvåget i NOVANA-programmet i 2018.

Arten er ny på områdets udpegningsgrundlag og blev i NOVANA-programmet for første gang overvåget i område Fuglebeskyttelsesområde F43 - Ringkøbing Fjord i 2019, hvor der blev fundet 5 ynglepar. Ynglefuglene blev alle fundet i tilknytning til arealer med klithede og spredt bevoksning med vedplanter ved Bjålum Klit og sydvest for Nymindegab.

Der vurderes at være mange små og store lysåbne levesteder, stedvis med tornede buske og spredte vedplanter til placering af reden samt et tilstrækkeligt fødeudbud og der vurderes ikke at være trusler mod artens fortsatte yngleforekomst i området.

5.2 Trækfugle

Fuglebeskyttelsesområde 43 - Ringkøbing Fjord

Trækfugle 2004-2017

	2004 - 2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Skarv		2140	2364	1365	2415	3936	1901	4177	3304
Knopsvane	2430	1601	1630	1143	913	2379	2536	1945	3119
Pibesvane	508	115	98	163	81	10	108	176	548
Sangsvane	2251	195	745	1514	1283	267	86	887	2458
Blisgås		533	972	192	119	207	135	15	31
Kortnæbbet gås	12477	12507	10170	8180	22185	17055	8878	5214	22600
Bramgås	30000	16900	12350	19060	17000	16660	11000	10550	33600
Mørkbuget knortegås	932	945	1166	1058	510	520	776	623	547
Gravand	943	1218	1398	885	471	554	386	379	315
Knarand		8	37	25	5	15	29	14	29
Spidsand	1474	1896	2907	1661	1625	3943	2362	6989	4528
Skeand	634	182	457	492	610	411	312	1233	281
Pibeand	20974	10986	9935	10171	22252	19727	31457	20701	10086
Krikand	6973	9940	8967	9505	4922	5325	7811	6349	2557
Hvinand	1950	1436	1010	1071	485	569	340	4444	1787
Stor skallesluger	230	45	82	143	167	78	26	721	75
Havørn	6	6	3	3	3	2	1	5	4
Blå kærhøg	33	8	8	3	5	5	5	3	7
Vandrefalk	6	4	5	3	5	5	4	4	9
Blishøne	5486	1031	900	308	1130	620	867	830	1480
Klyde	2130	1345	249	430	74	387	164	422	744
Hjejle	11470	13340	9810	13000	11050	8450	11450	9160	6790
Pomeransfugl	73								
Hvidklire		1795	1043	857	495	686	678	1097	436
Lille Kobbersneppe	3352	596	511	605	550	564	230	708	349

Trækfugle på udpegningsgrundlaget i dette fuglebeskyttelsesområde. Trækfuglearterne antal er optalt i NOVANA-programmet. I perioden 2004-2009 vises den største forekomst gennem perioden. For perioden 2010-2017 vises der årlige data.

Skarv

Foruden at være en udbredt ynglefugl er den også en talrig trækgæst fra Norge og landene omkring Østersøen. Bestanden af rastende skarver viser på landsplan et stigende antal frem til midten af 2000'erne, hvorefter den overvintrende bestand synes at være faldet. Denne udvikling modsvarer i et vist omfang udviklingen i den danske yngelbestand. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor skarv som trækfugl indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Skarv, der er ny på områdets udpegningsgrundlag, har en forholdsvis stabil forekomst som trækfugl i området. Den lokale yngelbestand der også optælles som trækfugl i løbet af sensommeren og efteråret suppleres sandsynligvis med trækfugle fra andre områder (evt. også fra de omkringliggende lande). Det vurderes dog, at hovedparten af fuglene også ved optælling af arten som trækfugl har et stort lokalt ophav.

Områdets karakter med store åbne vandflader med mange uforstyrrede øer og holme som skarv kan bruge i forbindelse med rast og dens helt nødvendige vedligeholdelse af fjerdragten, samt uforstyrrede overnatningsområder i selve fjorden vurderes umiddelbart at tilgodesee artens behov og

dermed vurderes der at være gode forudsætninger for artens fortsatte stabile forekomst som trækfugl i området. Der vurderes ikke umiddelbart at være trusler for artens fortsatte forekomst i området.

Knopsvane

Knopsvane er både som fælde- og trækfugl almindelig over hel landet. Den optræder som trækfugl i Danmark primært i lavvandede fjorde og vige med udbredt undervandsvegetation. De overvintrende knopsvaner er fordelt overalt langs Danmarks beskyttede kystområder og i mange søer. Knopsvane optælles årligt i januar, dette suppleres med en optælling i fældeperioden hvert 6. år. Set gennem et længere perspektiv vurderes bestanden af rastende og overvintrende knopsvaner i Danmark at være stabil, med de udsving der naturligt ses i bestandene. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder hvor knopsvane som trækfugle indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Knopsvane har en nogenlunde stabil forekomst som trækfugl i dette område i overvågningsperioden 2004-17, og fjorden er til stadighed en vigtig fældeplads for arten. I dette område fouragerer arten i træk og vintertiden førhen overvejende på vandplanter i selve Ringkøbing Fjord, men pga. eutrofiering af fjorden i slutningen af 1970'erne var vandplanternes udbredelse i en årrække betydeligt reduceret. Arten har i stor stil i stedet fourageret på dyrkede arealer med vintersæd omkring fjorden. De seneste 10-15 år er der dog set en gradvis fremgang i fjordens vandmiljø og udbredelsen af bundplanterne til gavn for knopsvane. Vandfladen anvendes som hidtil også til overnatning for arten, men andre større vandflader, der måske ligger nærmere et velegnet fourageringsareal, kan også anvendes.

Områdets karakter med mange enge, græsarealer, dyrkede landbrugsarealer og store lavvandede fjordområder tilgodeser generelt artens krav til fourageringsområder, og dens krav til sikre og uforstyrrede raste- og overnatningslokaliteter vurderes at være sikret via de eksisterende reservatbestemmelser. En sikring af vandkvaliteten i Ringkøbing Fjord og dermed grundlag for etablering af tidligere tiders udbredte undervandsvegetation, vil givetvis på længere sigt bidrage positivt til artens forekomst i området. Der vurderes i øvrigt ikke at være trusler for artens fortsatte forekomst i området.

Pibesvane

Pibesvane trækker mellem ynglepladserne på den arktiske tundra til og fra overvintringspladserne især i Holland gennem Danmark. Førhen forekom arten primært ved lavvandede fjorde eller søer med en udbredt undervandsvegetation. I dag ses pibesvane hyppigere på agerjord, hvor den ofte ses fouragerende i selskab med sangsvaner. Pibesvane ankommer til Danmark i oktober måned, og nogle trækker hurtigt videre, mens andre bliver i landet indtil det bliver vinter eller evt. hele vinteren. Antallet af overvintrende fugle er naturligvis meget afhængig af vinterens hårdhed. Artens forekomst overvåges hvert år ved tællinger i januar og hvert andet år suppleres disse med en tælling i november. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor pibesvane som trækfugl indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Pibesvane har en ret fluktuerende men stabil forekomst som trækfugl i dette område i overvågningsperioden 2004-17. I dette område fouragerer arten i træk og vintertiden førhen overvejende på vandplanter i selve Ringkøbing Fjord, men pga. eutrofiering af fjorden i slutningen af 1970'erne var vandplanternes udbredelse i en årrække betydeligt reduceret. Arten har i stor stil i stedet fourageret på dyrkede arealer med vintersæd omkring fjorden. De seneste 10-15 år er der dog set en gradvis fremgang i fjordens vandmiljø og udbredelsen af bundplanterne til gavn for pibesvane. Vandfladen anvendes som hidtil til overnatning for arten, men andre større vandflader,

der måske ligger nærmere et velegnet fourageringsareal, kan også anvendes.

Områdets karakter med mange enge, græsarealer, dyrkede marker og store lavvandede fjordområder tilgodeser generelt artens krav til fourageringsområder, og dens krav til sikre og uforstyrrede raste- og overnatningslokaliteter vurderes at være sikret via de eksisterende reservatbestemmelser. En sikring af vandkvaliteten i Ringkøbing Fjord og dermed grundlag for etablering af tidligere tiders udbredte undervandsvegetation, vil givetvis på længere sigt bidrage positivt til artens forekomst i området. Der vurderes i øvrigt ikke at være trusler for artens fortsatte forekomst i området.

Sangsvane

Sangsvane yngler i det nordlige Europa og i det nordlige Rusland. Fuglene overvintrer i Nordvesteuropa med tyngdepunkt i Danmark. Sangsvanen optræder som træk- og vintergæst i områder med gode fødemuligheder. Tidligere fouragerede sangsvane primært på vandplanter i lavvandede fjordområder, men de seneste årtier ses arten næsten udelukkende i større antal på landbrugsarealer, hvor især høstede majsmarker byder på gode fourageringsmuligheder for arten. Den overvintrende bestand af sangsvaner i Danmark optælles årligt ved midvinter i januar måned, og bestanden er firdoblet siden 1992. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor sangsvane som trækfugle indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlaget.

Sangsvane har en ret fluktuerende, men trods alt nogenlunde stabil forekomst som trækfugl i dette område i overvågningsperioden 2004-17. I dette område fouragerer arten i træk og vintertiden førhen overvejende på vandplanter i selve Ringkøbing Fjord, men pga. eutrofiering af fjorden i slutningen af 1970'erne var vandplanternes udbredelse i en årrække betydeligt reduceret. Arten har i stor stil i stedet fourageret på dyrkede arealer med vintersæd omkring fjorden. De seneste 10-15 år er der dog set en gradvis fremgang i fjordens vandmiljø og udbredelsen af bundplanterne til gavn for sangsvane. Vandfladen anvendes som hidtil også til overnatning for arten, men andre større vandflader, der måske ligger nærmere et velegnet fourageringsareal, kan også anvendes.

Områdets karakter med mange enge, græsarealer, dyrkede marker og store lavvandede fjordområder tilgodeser generelt artens krav til fourageringsområder, og dens krav til sikre og uforstyrrede raste- og overnatningslokaliteter vurderes at være sikret via de eksisterende reservatbestemmelser. En sikring af vandkvaliteten i Ringkøbing Fjord og dermed grundlag for etablering af tidligere tiders udbredte undervandsvegetation, vil givetvis på længere sigt bidrage positivt til artens forekomst i området. Der vurderes i øvrigt ikke at være trusler for artens fortsatte forekomst i området.

Kortnæbbet gås

Kortnæbbet gås yngler på Svalbard og overvintrer i Nordvesteuropa bl.a. Danmark, hvor den ofte ses fouragerende på marker og enge, overvejende i Vest- og Nordjylland, men de seneste år er arten i stigende grad registreret i Østdanmark, bl.a. på Sydfalster. Antallet af kortnæbbet gås er gennem en lang årrække blevet optalt ved midvintertællinger i januar og fra 2004 også om foråret i marts. Bestanden af kortnæbbet gås har set i et længere perspektiv været stigende. De betydelige år-til-år udsving skyldes givetvis især forskelle mellem vinterens hårdhed og snefald. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor kortnæbbet gås som trækfugle indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Kortnæbbet gås har en stor og forholdsvis stabil forekomst i området i overvågningsperioden 2004-17, og arten raster og fouragerer på græsarealer, strandenge og dyrkede marker i området. Af afgørende betydning for artens tilstedeværelse i området er desuden de store åbne vandflader, der

anvendes som raste- og overnatningslokalitet for kortnæbbet gås og andre fuglearter, der sidst på dagen flyver til sikker og uforstyrret overnatning på vandet. Tidligere fodrede Naturstyrelsen arten om foråret ved de vestjyske fjorde for at holde gæssene væk fra nysåede dyrkede arealer. Denne fodring er nu ophørt og arten fouragerer efterhånden mere spredt og hyppigere længere inde i landet og benytter derfor primært Ringkøbing Fjord som overnatningsplads.

Områdets karakter med mange enge, strandenge, dyrkede marker og store åbne vandflader tilgodeser generelt artens krav til fourageringsområder, og dens krav til sikre og uforstyrrede raste- og overnatningslokaliteter vurderes at være sikret via de eksisterende reservatbestemmelser. Der vurderes i øvrigt ikke at være trusler for artens fortsatte forekomst i området.

Blisgås

Blisgås yngler cirkumpolart i arktisk og overvintrer spredt rundt om i Europa fra Storbritannien til Sortehavet og videre til Mellemøsten. De blisgæs der træffes i Danmark yngler højt mod nord på tundraen i Sibirien og helt nord på til Yuzhny øen i Barentshavet.

I Danmark har den overvintrende bestand været stigende gennem en længere årrække, hvorfor den nu er medtaget på udpegningsgrundlaget for en række fuglebeskyttelsesområder. Blisgås ankommer til Danmark fra ynglepladserne i oktober, hvor flere flokke i milde vintre bliver i landet, mens andre trækker videre til øvrige dele af Europa. I Danmark er især områderne omkring Ringkøbing Fjord, i Vadehavet samt flere områder på Sjælland og Lolland-Falster de vigtigste raste- og overvintringsområder. Blisgås opholder sig som de øvrige gåsearter normalt på strandenge, enge og landbrugsarealer, hvor de fouragerer. Arten raster og overnatter i nærliggende vandområder. DCE Aarhus Universitet vurderer, at bestanden af blisgås set i et længere perspektiv har været stigende. De betydelige år-til-år udsving skyldes givetvis især forskelle mellem vinterens hårdhed og snefald. Antallet af blisgås er gennem en lang årrække blevet optalt ved midvintertællinger i januar. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor blisgås som trækfugle indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Blisgås har en fluktuerende forekomst i dette område, hvilket givetvis kan forklares med, at de rastende fugle i dette område i stor grad udveksler med fugle i Skjern Å-området. Bestanden af blisgås i de to fuglebeskyttelsesområder betragtes derfor under et. Arten ses i træk- og vintertiden fouragerer på enge, ekstensive græsarealer og intensivt dyrkede landbrugsarealer inden for fuglebeskyttelsesområdet. I forbindelse med rast og overnatning benytter arten dels vandarealer inden for området hvor arten sammen med andre gåsearter oftest flyver til overnatning i Ringkøbing Fjord. Områdets karakter med enge, ekstensive græsarealer og landbrugsarealer tilgodeser generelt artens krav til fourageringsområder, og Ringkøbing Fjord tilgodeser dens krav til sikre og uforstyrrede raste- og overnatningslokaliteter, og der vurderes på den baggrund ikke at være trusler for artens forekomst i området.

Bramgås

De bramgæs der kommer til Danmark i træktiden kommer primært fra ynglepladserne i Sibirien. Arten havde tidligere sin hovedforekomst i Vadehavsområdet, men inden for de seneste par årtier har arten udvidet sit overvintringsområde til også at omfatte Vest- og Nordjylland, og registreres nu i stort antal i Østdanmark. Arten har som de øvrige gåsearter været overvåget i Danmark gennem en lang årrække, og siden 2004 er der gennemført tællinger to gange årligt, både om vinteren og igen i det tidlige forår. Antallet af bramgås har siden midten af 1980'erne været stærk stigende i Danmark. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor bramgås som trækfugle indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Bramgås græsser i store antal på enge og strandenge i umiddelbar nærhed af de vestjyske fjorde, herunder også Ringkøbing Fjord, hvor især engene på Tipperne og Væmengene benyttes. Af afgørende betydning for artens tilstedeværelse i området er desuden de store åbne vandflader, der anvendes som raste- og overnatningslokalitet for bramgås og andre fuglearter, der sidst på dagen flyver til sikker og uforstyrret overnatning på vandet. Artens forekomst i området har været stabil i overvågningsperioden 2004-17, og mange tusind bramgæs benytter årligt området.

Områdets karakter med mange enge, dyrkede marker og store åbne vandflader tilgodeser generelt artens krav til fourageringsområder, og dens krav til sikre og uforstyrrede raste- og overnatningslokaliteter vurderes at være sikret via de eksisterende reservatbestemmelser. Der vurderes i øvrigt ikke at være trusler for artens fortsatte forekomst i området.

Mørkbuget knortegås

Mørkbuget knortegås yngler i Sibirien og træffes i Danmark som træk- og vintergæst på strandengsarealer og i lavvandede områder med undervandsvegetation. I Danmark er det vigtigste område Vadehavet med spredte forekomster ved andre kystområder i landet. Mørkbuget knortegås har som alle de øvrige gåsearter været overvåget igennem en lang årrække. Arten overvåges dels ved midvinter dels i begyndelsen af maj, hvor den har den største forekomst i Danmark. Den danske vinterbestand af mørkbuget knortegås er i vid udstrækning helt afhængig af vinterens hårdhed. Ved forårstællingerne har bestandene fluktueret gennem årene, men været nogenlunde stabil og måske endda stigende de seneste årtier. I NOVANA-programmet overvåges mørkbuget knortegås af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor den som trækfugle indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Mørkbuget knortegås sås tidligere i lidt større antal fouragere på vandplanter i selve Ringkøbing Fjord i træk- og vintertiden, men i og med at vandplanternes udbredelse i slutningen af 1970'erne blev betydeligt reduceret pga. eutrofiering af fjorden ses gæssene nu også i et vist omfang fouragere på enge og strandenge i området. Bestanden i området er i overvågningsperioden 2004-17 nogenlunde stabil.

Områdets karakter med mange strandenge og store lavvandede fjordområder tilgodeser generelt gæssenes krav til fourageringsområder, og dens krav til sikre og uforstyrrede raste- og overnatningslokaliteter vurderes at være sikret via de eksisterende reservatbestemmelser. En sikring af vandkvaliteten i Ringkøbing Fjord og dermed grundlag for etablering af tidligere tiders udbredte undervandsvegetation vil givetvis på længere sigt bidrage positivt til gæssenes forekomst i området. Der vurderes i øvrigt ikke at være trusler for fuglenes fortsatte forekomst i området.

Gravand

Gravand er en almindelig og udbredt ynglefugl i store dele af landet. I træktiden opholder gravanden sig ved kyster med tidevand, hvor der er gode muligheder for at søge føde. Gravanden ses i træktiden mange steder i landet, flest langs beskyttede kyster. I træktiden ses langt den største forekomst i Vadehavet, og noget færre langs østkysten i den nordlige del af Jylland. Uden for Jylland er arten almindeligt forekommende i Isefjord og Roskilde Fjord, samt i de lavvandede havområder i Smålandsfarvandet og det sydfynske Øhav. Artens forekomst som trækfugl i Danmark er blevet overvåget ved midvinter siden slutningen af 1980'erne. Den overvintrende bestand har på landsplan været fluktuerende, hvilket givetvis skyldes at bestanden reagerer på vintrenes hårdhed. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor gravand som trækfugl indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Gravand har en faldende forekomst i området i overvågningsperioden 2004-17, og det er ikke helt

klart, hvad der har forårsaget tilbagegangen. Arten ses langt overvejende fouragere i de lavvandede områder ved Tipperne og Værnengene. Områdets karakter med store lavvandede arealer uden forstyrrelser tilgodeser generelt artens krav til fourageringsområder, og dens krav til sikre og uforstyrrede raste- og overnatningslokaliteter vurderes at være sikret via de eksisterende reservatbestemmelser. Der vurderes ikke umiddelbart at være trusler for artens lokale forekomst.

Knarand

Knarand er en fåtallig ynglefugl i Danmark og som trækfugl træffes arten i efterhånden udbredt over hele landet. Arten yngler spredt over det meste af Europa og Asien. De nordeuropæiske bestande trækker til Vesteuropa og overvintrer sammen med de mere stationære bestande i Holland, Frankrig og De Britiske Øer. Knarand er tilknyttet ferskvand eller svagt brakt vand, hvor den fouragerer på bundvegetationen og smådyr tilknyttet denne. De vigtigste danske områder for arten er Vejlerne og Maribosøerne. I det nationale overvågningsprogram er arten overvåget årligt indtil 2016 ved efterårstællinger i oktober. Ud over dette er der i 2013 og 2016 foretaget landsdækkende midvintertællinger af arten og årligt foretages en reduceret midvintertælling i udvalgte områder. NOVANA tællingerne indikerer en overordnet set stabil udvikling i den nationale bestand siden 2008, men set i et længere perspektiv er der ingen tvivl om, at bestanden er steget siden 1980'erne, både fordi arten er indvandret og blevet en stadig mere udbredt og talrig ynglefugl – og fordi den synes begunstiget af mange naturgenopretninger af tidligere lavbundsområder samt sørestaureringer. Fra 2017 overvåges arten hvert andet år og tællingerne er flyttet til september, da det vurderes af DCE Aarhus Universitet, at det er et mere optimalt tidspunkt for denne art. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor knarand som trækfugl indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Knarand har en lav, men nogenlunde stabil forekomst i området i overvågningsperioden 2004-17. Hovedparten af fuglene ses på Værnengene og Tipperne i maj før yngletiden og igen i august-september lige efter yngletiden. I selve ynglesæsonen og i fældningstiden umiddelbart efter ses fuglene kun i meget lave antal i området. Arten er primært en ferskvandsart tilknyttet bundvegetation. Maksimumforekomsterne i området er generelt ikke større, end at der blot kan være tale om lokale ynglefugle fra Ringkøbing Fjord eller nærmeste omegn.

Områdets karakter med store lavvandede arealer tilgodeser generelt artens krav til fourageringsområder, og dens krav til sikre og uforstyrrede rastelokaliteter vurderes at være sikret via de eksisterende reservatbestemmelser. Der vurderes i øvrigt ikke at være trusler for artens fortsatte forekomst i området.

Spidsand

Spidsand er en fåtallig ynglefugl, men en lokal talrig trækfugl i Danmark fra ynglepladserne nord og øst for Danmark. Arten overvintrer i Vest- og Sydeuropa og Afrika syd for Sahara. I milde vintre bliver et mindre antal i Danmark hele vinteren. Arten træffes i større antal på ganske få lokaliteter og kun i mindre antal blandt andre svømmeænder på de fleste andre lokaliteter. Spidsand lever af plantefrø og smådyr der findes på lavt vand eller mudderflader. De vigtigste danske områder for arten er Vadehavet, Ringkøbing Fjord og Agger Tange. I Østdanmark har Ulvshale-Nyord især tidligere været en vigtig rasteplass. I det nationale overvågningsprogram er arten overvåget årligt indtil 2016 ved efterårstællinger i oktober. Ud over dette er der i 2013 og 2016 foretaget landsdækkende midvintertællinger af arten og årligt foretages en reduceret midvintertælling på i udvalgte områder. Bestandsudviklingen har fluktueret fra år til år, men tællingerne indikerer dog en stabil overvintrende bestand, og en overordnet set stabil til stigende bestand om efteråret. Fra 2017 overvåges arten hvert andet år. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor spidsand som trækfugl indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Spidsand har en nogenlunde stabil forekomst i området i overvågningsperioden 2004-17. Arten fouragerede førhen i store antal i træk- og vintertiden på frø fra vandplanter i selve Ringkøbing Fjord, men pga. eutrofiering af fjorden har vandplanternes udbredelse i en årrække været betydeligt reduceret, men i de seneste 10-15 år er der dog set en gradvis fremgang i fjordens vandmiljø og udbredelsen af bundplanter. Det har bevirket at antallet af spidsand har været stabil-stigende de senere år i perioden fra 2004 til 2017. Områdets karakter med store lavvandede fjordområder tilgodeser generelt artens krav til fourageringsområder, og dens krav til sikre og uforstyrrede rastelokaliteter vurderes at være sikret via de eksisterende reservatbestemmelser. En sikring af vandkvaliteten i Ringkøbing Fjord og dermed grundlag for genetablering af tidligere tiders udbredte undervandsvegetation, vil givetvis på længere sigt bidrage positivt til spidsands forekomst i området. Der vurderes i øvrigt ikke at være trusler for artens fortsatte forekomst i området.

Skeand

Skeand er en fåtallig ynglefugl i Danmark, men en lokalt almindelig trækgæst fra ynglepladserne nord og øst for Danmark. Arten overvintrer i Vest- og Sydeuropa og Vestafrika. I milde vintre bliver et fåtal i Danmark hele vinteren. Arten træffes i større antal på nogle få, velegnede lokaliteter og ellers kun i små antal blandt andre svømmeænder på andre lokaliteter. Skeand lever af smådyr der plantevegetationen på lavt vand. Arten er overvejende tilknyttet ferskvand. De vigtigste danske områder for arten har i en længere periode været Maribosøerne og Ulvshale-Nyord, men antallet synes nu at være faldende. Øvrige vigtige områder er Vejlerne, Margrethekog og i de senere år også Skjern Enge. I det nationale overvågningsprogram er arten overvåget årligt indtil 2016 af DCE ved efterårstællinger i oktober. Ud over dette er der i 2013 og 2016 foretaget landsdækkende midvintertællinger af arten og årligt foretages en reduceret midvintertælling på udvalgte lokaliteter. Tællingerne i NOVANA-programmet viser noget varierende antal fra år-til-år, med en stabil eller måske faldende udvikling om efteråret og stigende forekomst om vinteren. Fra 2017 overvåges arten hvert andet år og tællingerne er flyttet til september, da det vurderes af DCE Aarhus Universitet, at det er et mere optimalt tidspunkt for denne art. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor skeand som trækfugl indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Skeand har en nogenlunde stabil forekomst i området i overvågningsperioden 2004-17. Arten fouragerede førhen i store antal i træk- og vintertiden på invertebrater i selve Ringkøbing Fjord. Eutrofieringen af fjorden for år tilbage har ikke som for flere andre svømmefugle haft en direkte indflydelse på antallet af skeænder i fjorden. Muligvis har der været føde nok til arten på de vegetationsløse mudderflader efter at vandplanterne forsvandt. Det kan heller ikke udelukkes, at en del af bestanden trækker ud af fuglebeskyttelsesområdet for at fouragere og derfor overvejende bruger området til uforstyrret rast. Områdets karakter med store lavvandede fjordområder tilgodeser generelt artens krav til fourageringsområder, og dens krav til sikre og uforstyrrede rastelokaliteter vurderes at være sikret via de eksisterende reservatbestemmelser. Der vurderes i øvrigt ikke at være trusler for artens fortsatte forekomst i området.

Pibeand

Pibeand er en meget fåtallig ynglefugl, men en almindelig og vidt udbredt trækgæst i Danmark fra ynglepladserne i det nordlige og nordøstlige Europa, Rusland og Sibirien. Arten overvintrer i Vest- og Sydeuropa og Nordafrika. I milde vintre bliver et større antal pibeænder i Danmark gennem hele vinteren. Arten lever af plantemateriale der findes på lavt vand eller på strandenge. De vigtigste danske områder for arten er Vadehavet, de vestjyske fjorde, Vejlerne og Limfjords-området. I Østdanmark er Ulvshale-Nyord og Saltholm-området normalt de vigtigste rastepladser. I det nationale overvågningsprogram er arten overvåget i forbindelse med midvintertællingerne og indtil 2016 ved efterårstællinger i oktober. Ud over dette er der i 2013 og 2016 foretaget landsdækkende midvintertællinger af arten og årligt foretages en reduceret midvintertælling på i udvalgte områder.

Tællingerne indikerer en fluktuerende overvintrende bestand, men en overordnet set stabil til stigende bestand om efteråret. Fra 2017 overvåges arten hvert andet år. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor pibeand som trækfugl indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Pibeand har en nogenlunde stabil forekomst i området i overvågningsperioden 2004-17. Arten fouragerede førhen i store antal i træk- og vintertiden på vandplanter i selve Ringkøbing Fjord, Men pga. eutrofiering af fjorden i slutningen af 1970'erne var vandplanternes udbredelse i en årrække betydeligt reduceret. De seneste 10-15 år er der dog set en fremgang i fjordens vandmiljø og dermed udbredelsen af vandplanter. Det har bevirket at antallet af pibeand i området er steget markant og områdets bestand har været stabil-stigende de senere år i perioden 2004 til 2017. Områdets karakter med store lavvandede fjordområder tilgodeser generelt artens krav til fourageringsområder, og dens krav til sikre og uforstyrrede rastelokaliteter vurderes at være sikret via de eksisterende reservatbestemmelser. En sikring af vandkvaliteten i Ringkøbing Fjord og dermed grundlag for genetablering af tidligere tiders udbredte undervandsvegetation vil givetvis på længere sigt bidrage positivt til pibeandens forekomst i området. Der vurderes i øvrigt ikke at være trusler for artens fortsatte forekomst i området.

Krikand

Krikand er en fåtallig ynglefugl i Danmark og som trækfugl træffes arten ved de fleste egnede lokaliteter over hele landet. Arten yngler udbredt over det meste af Nordeuropa og Asien. De nordlige og østlige bestande trækker til Vest- og Sydeuropa for at overvinde og raster undervejs i stort tal i danske søer og lavvandede kyster. De vigtigste danske områder for arten er fjordområderne i Vest- og Nordjylland samt Ulvshale-Nyord og på fjordområder på Sydsjælland. I det nationale overvågningsprogram er arten overvåget årligt indtil 2016 ved efterårstællinger i oktober. Ud over dette er der i 2013 og 2016 foretaget landsdækkende midvintertællinger af arten og årligt foretages en reduceret midvintertælling i udvalgte områder. Vurderet både på kort og lang sigt ud fra oktober- og midvintertællingerne vurderes bestanden at være stigende. Fra 2017 overvåges arten hvert andet år. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor krikand som trækfugl indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Krikand har en nogenlunde stabil forekomst i området i overvågningsperioden 2004-17, og arten fouragerer i tusindvis i træktiden på snegle og andre bunddyr i de lavvandede dele af bl.a. Ringkøbing Fjord og på de vådeste dele af engarealerne på Tipperne og Værnengene.

Områdets karakter med store lavvandede arealer og våde enge uden forstyrrelser tilgodeser generelt artens krav til fourageringsområder, og dens krav til sikre og uforstyrrede rastelokaliteter i dagtimerne vurderes at være sikret via de eksisterende reservatbestemmelser.

Der vurderes ikke at være trusler for artens fortsatte forekomst i området.

Hvinand

Hvinand yngler i større og mindre søer i Skandinavien, i Østeuropa og østover. I Danmark yngler arten fåtalligt og overvejende på Sjælland, mens arten overvintrer almindeligt i de fleste danske farvande og med de største antal i Limfjorden, Ringkøbing Fjord, Mariager Fjord, Horsens Fjord, Roskilde Fjord, Isefjorden og farvandet mellem Sjælland og Møn/Falster. I det nationale overvågningsprogram er arten overvåget i 2013 og 2016 ved midvintertællinger samt ved en landsdækkende fældefugletælling i 2012. Ud over dette er der årligt foretaget reduceret midvintertælling på udvalgte lokaliteter. I Limfjordsområdet er der i NOVANA-programmet suppleret med en optælling i november, hvor arten antalsmæssigt topes. På baggrund af optællingerne i

NOVANA-programmets midvintertællinger vurderes antallet af hvinænder i Danmark at være stabil. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor hvinand som trækfugl indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Arten har en nogenlunde stabil forekomst som trækfugl i Fuglebeskyttelsesområde F43 - Ringkøbing Fjord i overvågningsperioden 2004-17. De ret lave forekomster nogle af årene kan muligvis forklares med, at arten ifølge DCE ikke er blevet overvåget på den optimale tid af året mellem november og marts, hvor denne art normalt forekommer i størst antal. Arten fourager i træ og vintertiden på muslinger, snegle, krebsdyr og småfisk. Pga. eutrofiering af fjorden har vandplanterne og de dertil knyttede fødeemners udbredelse i en årrække været betydeligt reduceret. De seneste 10-15 år er der dog set en gradvis fremgang i fjordens vandmiljø og udbredelsen af bundplanter. Det kan være medvirkende til, at antallet af hvinand har været stigende de senere år i perioden fra 2004 til 2017.

Områdets karakter med store lavvandede fjordområder tilgodeser generelt arten og dens krav til sikre og uforstyrrede rastelokalteter vurderes at være sikret via de eksisterende reservatbestemmelser. En sikring af vandkvaliteten i Ringkøbing Fjord vil givetvis på længere sigt bidrage positivt til artens forekomst i området. Der vurderes ikke i øvrigt at være lokale trusler mod artens forekomst i området.

Stor skallesluger

Stor skallesluger yngler i større søer, floder og langs kysten i Nordeuropa til Alperne og østover. Arten er en fåtallig sydøstdansk ynglefugl, hvor den yngler langs kysterne på Als, Fyn, Sydøstsjælland, Falster, Møn og på Bornholm. Som trækfugl er stor skallesluger en almindelig vintergæst i det meste af landet, men arten er dog ret fåtallig i det sydvestlige Jylland. Artens vigtigste overvintringsområder i Danmark er Limfjordsområdet og langs kysterne af Sydsjælland og Lolland-Falster. Antallet af overvintrende store skalleslugere i de danske vandområder fluktuerer en del, og den årlige variation skyldes formentlig til dels variation i de respektive vintres hårdhed, men også en regulær forskydning af artens overvintringsområde mod nordøst, som formentlig er en reaktion på klimaforandringer. Arten overvåges i forbindelse med de landsdækkende optællinger af fugle i de danske farvande ved midvinter seneste i 2016 og 2013 og ved de årlige reducerede optællinger ved midvinter. Samlet set vurderes det, at antallet af overvintrende store skalleslugere siden slutningen af 1980'erne har været nogenlunde konstant. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor stor skallesluger som trækfugl indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Stor skallesluger har en noget fluktuerende forekomst i området, og det er ikke muligt med tilstrækkelige sikkerhed at udtale sig om den lokale bestandsdynamik. Der er kun gennemført et begrænset antal optællinger af arten i perioden november-marts, hvor arten normalt ifølge DCE forekommer i størst antal. Arten fouragerede antageligvis førhen overvejende på småfisk tilknyttet vandplanter i selve Ringkøbing Fjord, men pga. eutrofiering af fjorden har vandplanternes og de dertil knyttede fødeemners udbredelse i en årrække været betydeligt reduceret. De seneste 10-15 år er der dog set en gradvis fremgang i fjordens vandmiljø og udbredelsen af bundplanter. Det kan være medvirkende til, at antallet af stor skallesluger har været stigende de senere år i perioden fra 2004 til 2017. Vigtigst for stor skalleslugers forekomst i Ringkøbing Fjord såvel som i andre danske vandområder er vinterens hårdhed. Normalt er forekomsten af arten størst i de koldeste vintre, hvor vandområderne fryser til, og der kun ses mindre isfrie områder. Det kan i øvrigt konstateres at pga. klimaændringer har arten generelt rykket sit overvintringsområde mod nordøst, og den overvintrer derfor ikke her i landet i samme omfang som tidligere.

Områdets karakter med mange store lavvandede fjordområder tilgodeser generelt arten og dens krav til sikre og uforstyrrede raste- og fourageringslokaliteter vurderes at være sikret via de

eksisterende reservatbestemmelser. En sikring af vandkvaliteten i Ringkøbing Fjord vil givetvis på længere sigt bidrage positivt til artens forekomst i området. Der vurderes ikke i øvrigt at være lokale trusler mod artens forekomst i området.

Havørn

Havørn yngler primært i Norge, Østeuropa og i landene omkring Østersøen. I Danmark har arten været inde i en positiv bestandsudvikling, hvor arten som ynglefugl efterhånden har spredt sig til hele landet. Denne udvikling har også haft indflydelse på antallet af overvintrende havørne, og ud over fuglene fra den danske ynglebestand overvintrer fugle fra nabolandene også i Danmark. De optræder især i fjorde, ved større søer og ved lavvandede kyster og sunde, hvor der opholder sig større mængder af overvintrende gæs og svømmefugle. Artens vigtigste overvintringsområder i Danmark er i den sydøstlige del af landet, hvor især de mange lavvandede fjorde på Fyn, Vestsjælland og Storstrøm er vigtige områder. I det nationale overvågningsprogram overvåges havørn som trækfugle af DCE Aarhus Universitet.

Havørn forekommer nogenlunde stabilt i området gennem hele overvågningsperioden. Arten er ikke overvåget i NOVANA-programmet i 2004-17, men er blevet talt systematisk i dette fuglebeskyttelsesområde, hvorfor tallene i tabellen er rimeligt repræsentative for forekomsten. Dog skal det bemærkes, at antallet af tællinger de seneste 5 år har været betydeligt færre end førhen. Havørn er afhængig af et stort lokalt fødeudbud overvejende i form af vandfugle og/eller fisk som den enten selv fanger eller stjæler fra andre rovfugle.

Der vurderes lokalt i dette fuglebeskyttelsesområde at være et tilstrækkeligt udbud af byttedyr og et passende stort område til uforstyrret rast, således at der gennem hele vinterhalvåret er basis for tilstedeværelsen af en stabil bestand af havørn. Der ses ikke at være lokale trusler for artens forekomst i området.

Blå kærhøg

Blå Kærhøg yngler i store eng- og moseområder i Europa, hvor de største antal findes i Nordskandinavien, Frankrig, Spanien og de Britiske Øer. Arten har ikke ynglet i Danmark i mange år, men arten er en ret almindelig trækfugl i landet i marts-maj og igen i august-november. Desuden er arten en fåtallig, men ret udbredt vintergæst, der optræder i det meste af landet. Arten er om vinteren primært tilknyttet større vådområder og dyrkede arealer, og arten samles typisk på overnatningspladser i mose- og rørskovsområder. Artens vigtigste overvintringsområder i Danmark er i Jylland, hvor de store vådområder i Vejlerne, Tipperne og Vadehavet er vigtige områder. I det nationale overvågningsprogram foretages overvågningen af blå kærhøg som trækfugl af DCE Aarhus Universitet.

De store arealer med åbne enge og vådområder er i vinterhalvåret tiltrækkende for en art som blå kærhøg. I dette område er antallet nogenlunde stabilt i den seneste overvågningsperiode, men dog noget lavere end i sidste overvågningsperiode før 2010. Arten blev ikke overvåget i NOVANA-programmet i 2004-17, men er blevet talt systematisk i dette fuglebeskyttelsesområde, hvorfor tallene i tabellen er rimeligt repræsentative for forekomsten. Dog skal det bemærkes, at antallet af tællinger de seneste 5 år har været betydeligt færre end førhen, og specielt i november, hvorfor den antydede tilbagegang i antal ikke nødvendigvis er reel. Det kan heller ikke udelukkes, at de mange fugle førhen er registreret i forbindelse med en fælles overnatningsplads.

Der vurderes at være tilstrækkeligt med velegnede arealer til fouragering og evt. natterast i området, og der vurderes i øvrigt ikke at være trusler mod artens fortsatte forekomst i området.

Vandrefalk

Vandrefalk yngler primært i bjergrige områder i hele Europa, og i Danmark har arten været inde i en

positiv bestandsudvikling, hvor arten efterhånden har spredt sig til flere dele af landet. Vandrefalken optræder som fåtallig men stadig mere almindelig træk- og vintergæst herhjemme, og antallet af overvintrende vandrefalke i Danmark har været stigende gennem den seneste årrække. Arten opholder sig især på kystnære lokaliteter med store forekomster af byttedyr i form af overvintrende vandfugle. Artens vigtigste overvintringsområder i Danmark er i Jylland, hvor de store vådområder i Vejlerne, Tipperne og Vadehavet er vigtige områder. I det nationale overvågningsprogram foretages overvågningen af vandrefalk som trækfugl af DCE Aarhus Universitet.

Vandrefalk forekommer nogenlunde stabilt i området gennem hele overvågningsperioden. Arten er ikke overvåget i NOVANA-programmet i 2004-17, men er blevet talt systematisk i dette fuglebeskyttelsesområde, hvorfor tallene i tabellen er rimeligt repræsentative for forekomsten. Dog skal det bemærkes, at antallet af tællinger de seneste 5 år har været betydeligt færre end førhen. Vandrefalk er afhængig af et stort lokalt fødeudbud overvejende i form af ænder og vadefugle. Der vurderes lokalt i dette fuglebeskyttelsesområde at være et tilstrækkeligt stort udbud af byttedyr samt muligheder for uforstyrret rast, således at der gennem hele vinterhalvåret er basis for tilstedeværelsen af en stabil bestand af vandrefalk. Der vurderes ikke at være lokale trusler for artens forekomst i området.

Blishøne

Blishøne er en almindelig dansk og europæisk ynglefugl. Arten er desuden en talrig vintergæst fra Østersøområdet. Den største koncentration registreres i de østlige og sydøstlige dele af landet. Artens forekomst i landet er stærkt påvirket af vinterens hårdhed, da blishøne i mindre grad end andre vandfugle trækker sydpå, hvis vandområderne dækkes af is. I sådanne år dør mange blishøns, men bestanden er sædvanligvis efter få år igen på et tilsvarende niveau. I de seneste midvintertællinger ligger antallet noget under totalerne fra midvintertællingerne i perioden 1992-2008 og arten vurderes at være stabil eller i svag tilbagegang i Nordvesteuropa som helhed. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor blishøne som trækfugl indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Artens forekomst som trækfugl i Fuglebeskyttelsesområde F43 - Ringkøbing Fjord i overvågningsperioden 2004-17 er noget svingende, men dog overordnet set stabil i den seneste overvågningsperiode. I forhold til sidste overvågningsperiode i 2004-09 eller endnu tidligere er antallet dog faldet væsentligt, hvilket formentlig hænger sammen med tidligere tiders forringet vandkvalitet i fjorden og dermed en mindre udbredelse af fødeelementer i form af vandplanter. De seneste 10-15 år er der dog set en gradvis fremgang i fjordens vandmiljø og udbredelsen af bundplanterne til gavn for blishøne.

Områdets karakter med store lavvandede fjordområder tilgodeser generelt artens krav til fourageringsområder, og dens krav til sikre og uforstyrrede raste- og overnatningslokaliteter vurderes at være sikret via de eksisterende reservatbestemmelser. En sikring af vandkvaliteten i Ringkøbing Fjord og dermed grundlag for etablering af tidligere tiders udbredte undervandsvegetation, vil givetvis på længere sigt bidrage positivt til artens forekomst i området. Der vurderes i øvrigt ikke at være trusler for artens fortsatte forekomst i området.

Klyde

Klyde yngler spredt over store dele af Europa, og som trækfugl træffes klyde almindeligt på kystlokaliteter over det meste af landet, men dog på forholdsvis få lokaliteter. De nord- og vesteuropæiske fugle overvintrer i Vesteuropa, Middelhavsområdet og langs kysten af Vestafrika. Arten optælles ved optællinger i august måned på de danske fældepladser, som bl.a. omfatter Vadehavet, Vejlerne og vestjyske fjordområder. Langt den største del af de fældende klyder træffes i Vadehavet. I overvågningsperioden 2004-2011 var antallet af fældende klyder i Danmark noget svingende. Bestanden, der lå på ca. 7900 fældende individer i 2007 er sidenhen faldet til et niveau

på mellem 5-6000 individer i perioden 2013-17. Da det formentlig primært er danske fugle, der tælles på de danske fældepladser kan nedgangen afspejle en tilbagegang af den danske ynglebestand, men den samlede vesteuropæiske bestand er sandsynligvis i fremgang. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor klyde som trækfugl indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Klyde ses i størst antal når de i sensommeren og efteråret fouragerer i de lavvandede dele af Ringkøbing Fjord omkring Tipperhalvøen og nær Klægbanken.

Arten har en nogenlunde stabil forekomst i området i træktiden. Fuglene benytter primært området til fouragerings- og rasteområde på returtrækket mod de store rastepladser i Vadehavet. Områdets mange lavvandede fjordområder tilgodeser arten, og der vurderes ikke umiddelbart at være trusler for artens forekomst i området.

Hjejle

Hjejle forekommer i Danmark med to bestande – en sydlig og en nordlig. Den nordlige, som er langt den talrigeste yngler i højlandet i Nordskandinavien, Finland og Rusland og overvintrer i Vesteuropa og Nordafrika. Som trækfugl er hjejle almindelig i det meste af landet, med størst antal i Vadehavsområdet, langs Jyllands vestkyst og i Limfjordsområdet. I det nationale overvågningsprogram overvåges hjejle indtil 2016 som trækfugl hvert sjette år, dvs. én gang i hver overvågningsperiode. Siden 2017 sker optællingen årligt ved en landsdækkende tælling i skiftevis april og oktober, med særligt fokus på optælling i de fuglebeskyttelsesområder, hvor arten er på områdets udpegningsgrundlag. Hjejle har tidligere været genstand for landsdækkende optællinger, og i oktober 2014 blev antallet vurderet til at være ca. 320.000 fugle. Bestanden er sandsynligvis i fremgang. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor hjejle som trækfugl indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Hjejle har en nogenlunde stabil forekomst som trækfugl i dette fuglebeskyttelsesområde. Fuglene ses oftest raste og fouragere i tusindtallige flokke på græsarealer på Tipperne eller Værnengene.

Områdernes karakter med mange åbne arealer til uforstyrret fouragering og med gode oversigtsforhold ift. prædatorer tilgodeser generelt artens behov, og der vurderes ikke umiddelbart at være trusler for artens fortsatte forekomst i området.

Pomeransfugl

Pomeransfugl yngler ikke i Danmark, og den ses her kun som trækfugl i for- og efteråret. I foråret kan et par hundrede fugle ses i det vestlige Jylland, mens antallet under efterårstrækket fra midten af august til oktober er meget lavere. Pomeransfugle overvintrer i et smalt bælte fra Marokko østpå til Iran. Pomeransfuglene ses i Danmark typisk på pløjemarken og nysåede eller nyspirede korn- eller majsmarker samt lignende vegetationsfattige, tørre steder. Der på nuværende tidspunkt ingen national overvågning af arten.

Pomeransfugl ses årligt raste under forårstrækket i maj på dyrkede arealer i området. Arten er hidtil ikke overvåget i det nationale overvågningsprogram (NOVANA), og det er derfor ikke muligt med tilstrækkelig sikkerhed at udtale sig om bestandsdynamikken i området. Områdets karakter med en del dyrkede arealer i området tilgodeser generelt artens beskedne krav til fourageringslokalitet i træktiden, og der vurderes således ikke at være trusler for artens lokale forekomst.

Hvidklire

Hvidklire yngler ikke i Danmark, men ses talrigt på træer fra ynglepladserne i nordeuropæiske

skovområder til overvintringsområderne i Vest- og Sydeuropa samt Vestafrika. Arten træffes over hele landet, men forekommer mest talrigt i Vadehavsområdet. Arten overvåges i det nationale overvågningsprogram hvert 2. år i august måned hvor antallet af rastende fugle tælles indtil videre er blevet optalt i Vadehavet. Udviklingen i bestanden i Vadehavet er usikker, da det er vanskeligt at få placeret en optælling på det optimale tidspunkt. Overordnet vurderes det, at den nordeuropæiske bestand er stabil eller i fremgang. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor hvidklire som trækfugl indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Arten har inden for den seneste overvågningsperiode en nogenlunde stabil forekomst som trækfugl i dette fuglebeskyttelsesområde. Hvidklire ses oftest i større antal fouragere på de lavvandede dele af fjorden omkring Tipperne og i Værnsande, både under forårstrækket i april-maj og under efterårstrækket i juli-august.

Områdets karakter med mange lavvandede fjordområder til uforstyrret fouragering tilgodeser artens behov, og der vurderes ikke umiddelbart at være lokale trusler for artens fortsatte forekomst i området.

Hvidklire og lille kobbersnepe bruger områdets vadeblader til rast og fouragering under trækket. Foto: Peter Bundgaard

Lille kobbersnepe

De små kobbersnepper der ses i Danmark yngler hhv. i det nordligst Skandinavien og højarktisk Sibirien og forekommer kun på træk gennem Danmark. Den nærmeste bestand overvintrer langs kysterne i Vesteuropa og Nordafrika mens den Sibiriske bestand trækker helt til Vest og Sydvestafrika for at overvintrere. Arten overvåges i det nationale overvågningsprogram hvert 2. år ved optællinger i maj måned. Langt den største del af de rastede små kobbersnepper opholder sig i Vadehavet, hvor bestanden har været faldende gennem en længere periode. Overordnet set vurderes det, at den sibiriske bestand er i tilbagegang, mens den nordskandinaviske bestand har en stigende tendens. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor lille kobbersnepe som trækfugl indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Arten har inden for den seneste overvågningsperiode en nogenlunde stabil forekomst som trækfugl i dette fuglebeskyttelsesområde. Antallet er til gengæld faldet noget siden den sidste overvågningsperiode fra 2004-09. Lille kobbersnepe ses i størst antal fouragere på Tipperne og

på Værnengene, herunder primært Værnsande, både under forårstrækket i april-maj og under efterårstrækket i juli-november.

Områdets karakter med mange lavvandede fjordområder til uforstyrret fouragering tilgodeser artens behov, og der vurderes ikke umiddelbart at være lokale trusler for artens fortsatte forekomst i området.

6. Indsatser i området

Der er en 6-årig (12-årig for skovbevoksede fredskovpligtige arealer) rullende planlægning og gennemførelse af indsatserne i Natura 2000-områderne. Der udarbejdes først basisanalyser med faktuel viden om området. Disse følges op af Natura 2000-planer med beskrivelse af mål og indsatser. Herefter udarbejdes handleplaner, hvorefter der gennemføres indsatser for at nå de mål, der er sat i planerne. Det betyder, at der udarbejdes basisanalyser til den næste generation af planer, mens indsatserne for at opfylde den gældende plan er ved at blive gennemført.

Den anden generation af Natura 2000-planer blev udsendt i april 2016, de opfølgende handleplaner udkom i 2017, og gennemførelse sker frem mod udgangen af 2021. Statslige lodsejere har enten udarbejdet særlige drifts- og plejeplaner eller har andre forvaltningsplaner, som opfylder Natura 2000-planernes krav til indsats.

I forhold til indsatserne i første planperiode (2010-2015) har både Naturstyrelsen og Forsvaret orienteret om, at de indsatser, som skulle gennemføres på deres arealer, er gennemført. I forbindelse med udarbejdelse af handleplaner for 2016-2021, har kommunerne redegjort for gennemførte indsatser beskrevet i første planperiode i forhold til deres myndighedsområde. Kommunernes redegørelse for dette område kan ses i bilag 1. I kommunernes redegørelse lægges der vægt på de indsatser, der ikke har været finansieret via Landdistriktsprogrammet eller andre tilskudsordninger.

Indsatsen efter den gældende plan (2016-2021) er ikke nødvendigvis afspejlet i de data, der ligger til grund for denne basisanalyse, dels fordi flere af indsatserne endnu ikke var igangsat ved gennemførelsen af dataindsamlingen (dataindsamling i perioden 2016-2019), og dels fordi naturens økologiske træghed medfører, at resultatet i naturtilstanden i de fleste tilfælde først kan erkendes efter en årrække. Hertil kommer, at en række plejekrævende naturtyper er afhængige af en fortsat indsats.

I den anden generation af Natura 2000-planer blev der fokuseret på indsatser, der kan sikre områdernes robusthed samt sammenkædning af naturarealer. Dette var en overbygning på de første Natura 2000-planer der fastlagde rammerne for en række grundlæggende handleplantiltag, som fx rydninger, forbedrede hydrologiske forhold og iværksættelse af plejetiltag som fx græsning. LIFE-projekter, projekter og indsatser med tilskud fra landdistriktsordningerne (LDP) og andre tilskudsordninger samt kommunale/statslige projekter bidrager til at gennemføre både første og anden Natura 2000-plan.

I nedenstående tabel ses et overblik over de tiltag, der er igangsat eller gennemført i perioden 2010-2019 i området, og som er finansieret via landdistriktsprogrammet eller anden tilskudsordning. Der kan være ansøgt om flere typer af indsats på det samme areal. Dette gør sig specielt gældende i forbindelse med igangsætning af naturpleje – fx både rydning og forberedelse til græsning med hegnssætning. Ordningerne Rydning, Forberedelse til afgræsning, Hydrologi, afgræsning samt sammenhæng har været specielt rettet mod Natura 2000-områder. Øvrige ordninger har været landsdækkende. Tabellen viser alene de arealer, der ligger i Natura 2000-områder (både dem, der har været udpeget i hele perioden og de nye, der er kommet til med grænsejusteringen i 2018.)

Type af indsats	Sum af Areal i ha
Forberedelse til afgræsning	1066
Græsning/slæt	2.391
Lavbundsprojekter, Etableret	
Lavbundsprojekter, Forundersøgelse	
Hydrologiprojekter, Etableret	
Hydrologiprojekter, Forundersøgelse	71
Natur og Miljø-projekter, etablering og genopretning	
Rydningprojekter	21
Sammenhængende arealer	
Skovnaturtypebevarende drift og pleje	
Urørt skov	
Alle indsatser samlet	2.588

Tilskud til naturforbedring og naturpleje i området. Der kan være flere typer af indsatser på det samme areal.

I Natura 2000-området er der indgået aftaler om tilskud til naturforbedring på betydelige arealer. Den primære naturplejeindsats har været tilsagn om midler til afgræsning på ca. 2391 ha samt forberedelse til afgræsning på cirka 1066 ha. Der er desuden givet tilsagn til en forundersøgelse af hydrologiprojekter på 71 ha. Derudover er der givet tilsagn om tilskud til rydningsprojekter på 21 ha.

Området har været en del af LIFE-projektet "LIFE Sårbar natur langs vestkysten" (2013-2018). Projektet har haft hovedfokus på at forbedre naturtilstanden i klitnaturtyper langs den danske vestkyst, samt at forbedre leve- og yngleforholdene for en række af fugle- og paddearter. Dette skal opnås ved at genoprette naturlig hydrologi, rydde invasive arter af nåletræer samt rynket rose, rydning af vedplanter, etablering af fugleøer og indføre græsning for at sikre naturtyperne forbliver lysåbne. Projektet dækker flere Natura2000-områder og har i løbet af den seks årige projektperiode på landsplan forbedret hydrologi på næsten 300 ha, ryddet cirka 250 ha nåletræer og 38 ha rynket rose, ryddet cirka 100 ha vedplanter, etableret seks fugleøer i størrelser fra 500-20.000 kvadratmeter og etableret græsning på 44 ha. Ved Nymindestrømmen er der foretaget bekæmpelse af rynket rose med biorotor samt afgræsning af rynket rose med får på i alt 11 ha.

Endelig er der vedtaget en forvaltningsplan for forvaltning af mink, mårhund og vaskebjørn i Danmark. Målet er at reducere skader forvoldt af de tre invasive rovdyr primært på populationer af kolonirugende og jordrugende fuglearter og sekundært på mindre pattedyr. Indsatsområderne ligger primært indenfor Natura 2000-områderne.

6.1 Indsatser på marine arealer

Området er beliggende inden for 3 sømil-grænsen og dermed omfattet af bekendtgørelse om trawl- og vodfiskeri, som begrænser fiskeri med trawl og vod. Bekendtgørelsen er opdateret i 2019.

6.2 Indsatser i vandplaner

Med vandområdeplanerne og de tilhørende indsatsprogrammer gennemføres indsatser til opfyldelse af vandplanlægningens mål om god økologisk tilstand i vandløb, søer og kystvande. Disse indsatser bidrager tillige til at opfylde bevaringsmålsætningerne for akvatiske arter og naturtyper i overensstemmelse med de bevaringsmålsætninger, der fremgår af Natura 2000-planen for området. Vandområdeplanerne for 2015-2021 og de tilhørende bekendtgørelser med miljømål og indsatsprogrammer findes på Miljøstyrelsens hjemmeside. De konkrete indsatser, der skal gennemføres i planperioden 2015-2021, er sammenfattet i vandområdeplanernes kapitel 6.

Vandområdeplanernes indsatser omfatter både forebyggelse af yderligere forringelser, fx ved regulering af lokale kilder til forurening og genopretning af god tilstand, fx ved genslyngning af vandløb og fjernelse af spærringer. Kommunerne har ansvaret for gennemførelse af den del af indsatsen, som omfatter spildevandsudledninger og de fysiske forhold i vandløb og søer, herunder restaurering. Kommunerne skal koordinere indsatsen i de kommunale Natura 2000-handleplaner og Natura 2000-skovhandleplaner med indsatsen for vådområder og andre naturtyper, der med hensyn til deres vandbehov er direkte afhængige af vandøkosystemer og omfattet af vandområdeplanerne.

7. Litteratur

7.1 Anvendte EU-direktiver, love og bekendtgørelser

Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter med senere ændringer (**Habitatdirektivet**).

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1992:206:0007:0050:DA:PDF>

Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/147/EF af 30. november 2009 om beskyttelse af vilde fugle med senere ændring (**Fuglebeskyttelsesdirektivet**).

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:020:0007:0025:DA:PDF>

Bekendtgørelse nr. 119 af 26. januar 2017 af lov om miljømål m.v. for internationale naturbeskyttelsesområder (**Miljømålsloven**).

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=186416>

Bekendtgørelse nr. 653 af 19. maj 2020 om klassificering og fastsættelse af mål for naturtilstanden i internationale naturbeskyttelsesområder (**målbekendtgørelsen**).

<https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2020/653>

Bekendtgørelse nr. 1595 af 6. december 2018 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter (**habitatbekendtgørelsen**).

<https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2018/1595>

Bekendtgørelse nr. 1389 af 3. december 2017 om særlig fiskeriregulering i marine Natura 2000 områder for beskyttelse af revstrukturer (**Natura 2000-bekendtgørelsen**).

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=195198>

Bekendtgørelse nr. 1355 af 27. november 2018 om anvendelse af akustiske alarmer (pingere) i visse garnfiskerier (**pingerbekendtgørelsen**).

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=205353>

7.2 Anvendt faglitteratur

Naturtyper

Fredshavn, J.R., Nygaard, B., Ejrnæs, R., Damgaard, C., Therkildsen, O.R., Elmeros, M., Wind, P., Johansson, L.S., Alnøe, A.B., Dahl, K., Nielsen, E.H., Pedersen, H.B., Sveigaard, S., Galatius, A. & Teilmann, J. (2019). Bevaringsstatus for naturtyper og arter – 2019. Habitatdirektivets Artikel 17-rapportering. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 52 s. Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 340.

Fredshavn, J.R. (2012). Tilstandsvurdering af habitatnaturtyper 2010-11. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 32 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 39

Fredshavn, J.R. & Nygaard, B. (2014). Tilstandsvurdering af ni habitatnaturtyper. Strandvolde, klinger, strandenge og kystklitter. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 28 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 113.

Hansen, J.W. (red.) 2018: Marine områder (2016). NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 140 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 253.

Hansen J.W. & Høgslund S. (red.) 2019. Marine områder (2018). NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 156 s. - Videnskabelig rapport fra DCE nr. 355.

Johansson, L.S., Søndergaard, M., Landkildehus, F., Kjeldgaard, A., Sortkjær, L. & Windolf, J. (2018). Søer 2016. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 84 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 259.

Rasmussen, J.J., Andersen, D.K. & Alnøe, A.B. (2018). Vandløb 2016. Økologisk tilstand, miljøfremmede stoffer og tungmetaller samt naturtyper og arter. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 64 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 260.

Nygaard B., Damgaard C., Nielsen K.E., Bladt J., Ejrnæs R. (2019). Terrestriske Naturtyper 2004-2016. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi. www.novana.au.dk.

Hansen J.W. & Høgslund S. (red.) (2019). Marine områder 2018. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE Nationalt Center for Miljø og Energi, 156 s. - Videnskabelig rapport fra DCE nr. 355.

Arter

Eigaard OR, Bastardie F, Breen M, Dinesen GE, Hintzen NT, Laffargue P et al. (2016). Estimating seabed pressure from demersal trawls seines, and dredges based on gear design and dimensions. ICES J Mar Sci., 73(Suppl. 1), 27-43.

Eigaard, O.R., Bastardie, F., Hintzen, N.T., Buhl-Mortensen, L., Buhl-Mortensen P., Catarino, R. et al. (2017). The footprint of bottom trawling in European waters: Distribution, intensity, and seabed integrity. ICES J Mar Sci., 74(3): 847–865.

Fredshavn, J.R., & Søgaard, B. (2014). Levestedsvurdering for to paddearter. Stor vandsalamander og klokkefrø. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 26 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 88.

Fredshavn, J. & Søgaard, B. (2014). Levestedsvurdering for eremit *Osmoderma eremita*. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 18 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 89.

Miljø- og Fødevareministeriet, Miljøstyrelsen (2019). Kortlægning af Natura 2000-områder. Marin habitatkortlægning i Skagerrak og Nordsøen 2017-2019.

Sveegaard, S., Nabe-Nielsen, J. & Teilmann, J. (2018). Marsvins udbredelse og status for de marine habitatområder i danske farvande. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 36 s. - Videnskabelig rapport nr. 284.

Søgaard, B., Wind, P., Sveegaard, S., Galatius, A., Teilmann, J. Therkildsen, O.R., Mikkelsen, P. & Bladt, J. (2018). Arter 2016. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 40 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 262.

Søgaard, B., Wind, P., Bladt, J.S., Mikkelsen, P., Therkildsen, O.R., Wiberg-Larsen, P., Johansson, L.S., Galatius, A., Sveegaard, S. & Teilmann J. (2016). Arter 2015. NOVANA. Aarhus Universitet,

DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 126 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 209.

Fugle

Clausen, P., Petersen, I.K., Bregnballe, T. & Nielsen, R.D. (2019). Trækfuglebestande i de danske fuglebeskyttelsesområder, 2004 til 2017. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 308 s. - Teknisk rapport nr. 148.

Fredshavn, J.R., Pihl, S., Bregnballe, T. & Søgaard, B. (2014). Tilstandsvurdering af levesteder for ynglefugle. 16 Natura 2000 udpegningsarter. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 52 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 114.

Holm, T.E., Clausen, P., Nielsen, R.D., Bregnballe, T., Petersen, I.K., Mikkelsen, P. & Bladt, J. (2018). Fugle 2018. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 136 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 261.

Holm, T.E., Clausen, P., Nielsen, R.D., Bregnballe, T., Petersen, I.K., Mikkelsen P., Bladt, J., Kotzerka, J. & Søgaard, B. (2016). Fugle 2015. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 142 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 210.

Petersen, I.K., Nielsen, R.D., Therkildsen, O.R. & Balsby, T.J.S. 2017. Fældende havdykænders antal og fordeling i Sejerøbugten i relation til menneskelige forstyrrelser. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 38 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 239

Therkildsen, O.R., Andersen, S.M., Clausen, P., Bregnballe, T., Laursen, K. & Teilmann, J. (2013). Vurdering af forstyrrelsestrusler i NATURA 2000-områderne. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 174 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 52.

Tekniske anvisninger i NOVANA-programmet

<https://dce.au.dk/udgivelser/tekniske-anvisninger/>

Buttenschøn, R.M. et al. (2006). Tekniske anvisninger for kortlægning og registrering af skovnaturtyper og levesteder for skovlevende arter i Natura 2000 områder. Udarbejdet af Skov & Landskab.

8. Bilag 1

Status for gennemførte indsatser beskrevet i 1. planperiode. Fokus er indsatser gennemført for kommunale midler. Oversigten er hentet fra Natura 2000-handleplanen 2016-2021.

Ringkøbing-Skjern kommune har ikke haft mulighed for at gennemføre projekter i Natura 2000-området.

I Natura 2000-områdets handleplan (2016-2021) er der ikke redegjort for initiativer finansieret af kommunen.

Resume

Basisanalyse for Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen

Basisanalysen sammenfatter landsdækkende, kvalitetssikrede data for de arter og naturtyper, som Natura 2000-området er udpeget af hensyn til. Basisanalysen indeholder en kortlægning af naturtyper og levesteder, en vurdering af naturtilstanden og en foreløbig vurdering af negative påvirkninger (trusler) mod en god naturtilstand.

Miljøstyrelsen
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C

www.mst.dk